

sárospataki

pedagógiai füzetek

25.

150 ÉVES AZ ÖNÁLLÓ
SÁROSPATAKI TANÍTÓKÉPZÉS

2007.

spf

25.

sárospataki pedagógiai füzetek

A MISKOLCI EGYETEM COMENIUS TANÍTÓKÉPZŐ FŐISKOLAI KARÁNAK KIADVÁNYA

Szerkesztette:
Dr. Kováts Dániel

Felelős szerkesztő:
Szentirmai László
dékánhelyettes

Felelős kiadó:
PhDr. Komáromy Sándor
kari dékán

ISSN 0230 0435 22
ISBN 978-963-7299-40-7

*150 éves
az önálló
sárospataki tanítóképzés*

Sárospatak
2007

Megjelent
a Sárospataki Tanítóképzésért Alapítvány
és a kari kutatási és tudományos bizottság támogatásával
a Miskolci Egyetem Comenius Tanítóképző Főiskolai Karának
kiadásában

A címlapot
Szentirmai László
tervezte

Balogh István és Molnár László
fényképeivel

Volt hallgatónk képzőművészeti alkotásait
a *Prepart '07* kiállítás anyagából válogattuk

Szövegszerkesztés, nyomdai előkészítés:
Fortuna 97 Bt., Szeged

Nyomás és kötés:
Start Nyomda, Sátoraljaújhely

Előszó

Jubileumi számmal köszöntjük az Olvasót!

Százötven éves az önálló sárospataki tanítóképzés. Az elsők között alapított magyarországi tanítóképző örökre beírta nevét az egyetemes művelődéstörténetbe.

2007-ben, Sárospatakon az évforduló jeles dátum, amely a mai képzősök, az utódok számára nemcsak az emlékezést jelenti, hanem a tisztelgést és főként az elismerést az ősök, az elődök előtt, akik megőrizték a XXI. századnak a pataki tanítóképzőt. Emlékszámunk jeles szerzői szólnak erről élményeik, kutatásaik alapján. Szólnak arról az iskoláról, amely az ősi diákvárosban, Sárospatakon több ezer pataki diák, „prepás” alma matere, ifjúságának, álmainak bölcsője lett.

E jubileum kapcsán kevesebb szó esik karunk névadójáról, Comeniusról, aki egyszerre volt magyar és európai, s közel fél évezreddel ezelőtt rakta le a pataki tanítóképzés szellemi alapjait. Köszöntőnkben őt, a pataki iskolateremtőt idézzük meg; mindenekelőtt azt a Comeniust és szándékát kell felismernünk, amely ma is érvényes, ez pedig a változtatás igénye: a nevelés és oktatás reformjának határozott gyakorlati megvalósítása.

Comenius más iskolát akart Sárospatakon! Olyat, amelyik a kor igényeinek megfelel, s egyben általános emberi és társadalmi értéket közvetít. A pataki iskola nagytermében elhangzott beköszöntő beszédére napjainkban is mintegy erőt merítve hivatkozhatunk. Köszöntő gondolatainkhoz is ebből idézzük, amely az évszázadok távlatából is hiteles üzenet, a mai, XXI. század eleji, megújulni akaró pataki tanítóképzőnek: *„A maga javát keresni viszont minden igyekvőnek – akár az egyes embernek, akár a népnek – a saját feladata.”*

DR. KOMÁROMY SÁNDOR
dékán

A Miskolci Egyetem szeretettel és tisztelettel köszönti a

Comenius Tanítóképző Főiskolai Kart

az önálló tanítóképzés 150 éves jubileuma alkalmából.

Az elmúlt 150 év a sikerek, az eredmények, az elkötelezett tanárok és a hálás diákok története.

Megköszönöm a Miskolci Egyetem Comenius Tanítóképző Főiskolai Karának eddigi oktató-nevelő munkáját, és kívánom, hogy öregbítse tovább méltó hírnevét, és a neves tanárainak emléket, és az itt végzettek sikeresége nyisson újabb és újabb ablakokat a jövőbe!

Prof. Dr. Patkó Gyula

a Miskolci Egyetem rektora

Miskolc, 2007. szeptember 28.

A múlt üzenete

150 ÉVES AZ ÖNÁLLÓ SÁROSPATAKI TANÍTÓKÉPZÉS A 2007. szeptember 28-án tartott ünnepi emlékülés programja

DR. KOMÁROMY SÁNDOR dékán:
150 éves az önálló sárospataki tanítóképzés

DR. MANG BÉLA rektorhelyettes köszöntője

DR. HÖRCSIK RICHÁRD polgármester köszöntője

SZÖVÉNYI ZSOLT főosztályvezető (OM):
A pedagógusképzés jövője

DR. KOVÁTS DÁNIEL ny. főiskolai tanár:
A pataki tanítóképző tanáregyéniségeinek szerepfelfogása

DR. FÖLDY KRISZTINA LILLA művészeti koordinátor (CEU):
Tradíció és funkció. A sárospataki tanítóképző épülete

FERÓNÉ KOMOLAY ANIKÓ főiskolai docens:
Óvodapedagógus-képzés Sárospatakon

DR. FÖLDY FERENC ny. főigazgató:
Közép- és felsőfokú tanítóképzés Sárospatakon diák- és tanárszemmel

DR. KONCZ GÁBOR igazgató (MKA):
Patak kulturális hozománya

DURÁNYIKNÉ DR. KÉZI ERZSÉBET főiskolai docens:
Tanítóképzés és társadalom

DR. FEHÉR ERZSÉBET ny. főiskolai tanár:
Tartalom és szervezet egysége a hazai tanítóképzésben

MÁCS JÓZSEF író, ny. főszerkesztő-helyettes (Pozsony):
Patak adománya – egy volt diák emlékei

KOMÁROMY SÁNDOR

150 éves az önálló sárospataki tanítóképzés (1857-2007)

A híres iskoláknak, kollégiumoknak közös sajátossága az a tény, hogy több évszázados múlttal, történelmi örökséggel rendelkeznek. Ez jelenti számukra az éltető erőt, a szüntelen megújulást. Ilyen iskola a sárospataki tanítóképző is, amelynek évszázados hagyományai, ősi gyökerei a XVI. században, 1531 körül keresendők.

A magyar reneszánsz adja Pataknak a művelődéstörténeti alapot, iskolaépítő szándékot, s majd ehhez kapcsolódik a maga iskolateremtő és fejlesztő törekvéseivel a következő évszázadban, 1650-1654 között az európai gondolkodású *Comenius*. A kollégium tanulmányi vezetőjeként ő az, aki nemcsak a sárospataki iskola és a tanítóképzés alapjait rakta le, hanem korszerű nevelés-oktatási szemléletével, gyakorlatias pedagógiájával hatott az európai oktatásra és művelődésre.

A XIX. század közepe, s benne az 1857. esztendő egy olyan határkő a pataki tanítóképzés több évszázados történetében, amely új korszakot nyitott meg és új lehetőségeket kínált fel a pataki református értelmiség számára. A Tiszáninneni Református Egyházkerület vezetése és gyülekezetek már az 1840-es években helyesen ismerték fel a társadalmi igényt, hogy ti. korszerű ismeretekkel felvértezett, jól képzett tanítókra van szükség, s ezért indokolt Sárospatakon egy új önálló *preperandia*, a tanítói szakképzés megindítása. A sárospataki önálló tanítóképzés létrehozásának tárgyi és személyi feltételei az 1850-es évek közepére alakultak ki. Jellemző korabeli adat, hogy az önálló intézmény megteremtésére – a fenntartó református egyház – mintegy húszezer pengő forintot biztosított.

Az új intézmény megszervezésére *Árvey József* gimnáziumi tanár kapott megbízást, aki kiválóan képzett szakember volt, s amint a későbbi évek eredményei bizonyították, személye jó választás volt. *Árvey* képesnek bizonyult az új tanítóképezde munkájának megszervezésére és irányítására. Ő volt az önálló tanítóképző első igazgatója. Igazgatói munkájának megkezdése előtt féléven át tanulmányozta Németországban, Hollandiában és Svájcban a tanítóképzést és a közoktatást. Hazatérte után az itt szerzett tapasztalatokat felhasználta a pataki képző irányításában. A körületekintő szervező és előkészítő munka eredményeként – amelyben *Árvey József*nek meghatározó szerepe volt – 1857. november 20-án megnyílt a sárospataki református kollégium épületében, új szervezeti egységként az önálló tanítóképző.

1857 óta eltelt másfél évszázad a pataki tanítóképző számára – válságos évekkel, nehéz évtizedekkel is tarkított – összességében folyamatos megújulást és fejlődést jelentett.

1857-ben az önálló tanítóképző intézet megteremtésekor a fenntartó még a református egyház. 1869-ben változik a fenntartó személye. Az egyházi költségvetés szűkös volta, gazdasági nehézségek, továbbá az oktatás állami felelősségvállalása és az 1868-as népiskolai törvény végrehajtása változtatást sürgetett. A református egyház megszüntette a kollégiumi tanítóképzést és átadta a képzés feladatát az államnak. Az átadás feltételei figyelemreméltóak, felismerhető bennük az a felelősség, amelyet az egyház érzett a tanítóképzés iránt. Ezt jelzi az a cikkely – egyebek mellett –, hogy a sárospataki tanítóképzőben a tanítás nyelve mindig magyar legyen, s amennyiben ez nem valósul meg, úgy az állam visszaadja a képzés jogát a református egyháznak. Az állam és egyház közötti szerződés megteremtette a képzés folytatásának garanciáit anyagilag és erkölcsileg is. A legfontosabbak egyike, hogy új (ma is létező) épületben, a református kollégiumtól nem messze kezdődik meg, illetve folytatódik az oktatás. Az új feltételek között – három osztályos képzésben, állami tantervekkel – 1870. január 20-án megtörtént a tanítóképző megnyitása. S ezzel az állami intézménynek a fejlődés új területei nyíltak meg. A sárospataki képző így lett a négy újonnan (Budán, Csurgón, Losoncon) megalapított állami tanítóképzők egyike, amelyet 1869-ben nyitott meg a magyar állam.

Dr. Komáromy Sándor dékán

A XIX. század második felében az állam jól sáfárkodott az egyháztól átvett tanítóképzővel. Folyamatosan gazdagodott a tanterv és bővült a képzés, nőtt a hallgatói létszám. A pataki iskola a néptanítók képzésének ismert és elismert intézménye lett. A tanítási gyakorlati feladatok végzésére hatosztályos gyakorlóiskolát szerveztek. 1882-ben négyosztályos lett a tanítóképzés.

A pataki tanítóképző történetében a fejlődés következő szintje az épületbővülés. 1911-1913 között megépül a mai épületegyüttes. A minisztérium által kiírt pályázat alapján folyik az építkezés. A nyertesek, Lechner Jenő és Warga László, az épület tervezői figyelembe veszik a tanítóképzés céljait, s ennek megfelelően alakítják ki az intézmény belső tereit. A pataki tanítóképző felső-magyarországi reneszánsz stílusban megalkotott új épülete az első a magyar tanítóképzők között, amelyet szándékolttan oktatási/képzési célokra építettek. Az épület a négyosztályos tanítóképző igényeit elégítette ki a kor színvonalán. Tantermek, különböző szertárak és gyakorló szobák, laboratórium, díszterem, száz fős kollégium, ebédlő, könyvtár, tanári szobák és gyakorlóiskolai tantermek kaptak helyet a főépületben. Új tornacsarnok is készült az új szárny szomszédságában. Az impozáns épülethez igényes díszudvart alakítottak ki, a tágas telken jutott hely a játszótér és gazdasági udvar számára is. Az építkezés összköltsége mintegy 400 ezer korona volt.

1929. június 30-a ismét jelentős változás dátuma a pataki képző életében. Közel hatvan év után újból változik a fenntartó. Az állam visszaadta a református egyháznak a képzőt. Számos körülmény indokolta az elhatározást. Mindenekelőtt 1920-ban a magyarságra nézve tra-

gikus következményekkel járó trianoni döntés, amely alapvetően megváltoztatta a beiskolázási területeket és lehetőségeket. Sárospatak a határ közeli peremvidékre került, s elvesztette beiskolázási körzetének jelentős részét. E marginális helyzettel kapcsolódott össze a sárospataki jogakadémia 1923-ban történő megszüntetése is. Ez szintén hatott a pataki képző jövőjére, a fenntartó személyének megváltoztatására. Így 1929 szeptemberében a pataki tanítóképző mint a Tiszáninneni Református Egyházkerület intézménye kezdi meg az új tanévet.

A fenntartóban történt változás kedvezően hatott a képző további fejlődésére. A kapott államsegélyt helyesen használták fel. Felújították és főként bővítették a meglévő épületeket. Tanárnak, diáknak egyaránt korszerű intézmény állt rendelkezésére. A tanítóképző akkori igazgatója az intézet aranykorának nevezte e korszakot. A fenntartói státusz okán folyamatosabb és több szintű lett a kapcsolat a református kollégiummal, a főiskolával. Az együttműködés számos területen a tanítóképzés javát szolgálta. Ezekben az években mintegy 600 tanulója volt a képzőnek.

Az 1938-as líceumi törvény meghatározta a magyarországi tanítóképzés jövőjét, a tervezett tanítóképző akadémiák szervezését. Patakon 1938-ban az első évfolyam már líceumi osztályként indul. Sajnos, további fejlesztést, a terv kiteljesedését, a tanítóképző akadémiák megszervezését a világháború megakadályozta.

1945 újabb változásokat hozott az akkor még egyházi fenntartású intézmény életében. A minisztérium – a tanulni vágyó fiatalok számára – új képzési formaként a dolgozók tanítóképzőjének megszervezését engedélyezte. Így jött létre Patakon 1947-ben 25 tanulóval a dolgozók tanítóképzője, Ricsén a parasztfiatalok képzője, 31 fővel.

1950 a tanítóképző államosításának éve. Ismét változik a fenntartó: a református egyháztól az állam veszi át a képző működtetését. Az intézmény történetében ez a második állami státusz. Az ismert társadalmi-politikai körülmények között ez természetesen más jelentett, mint az első, 1869-es állami fenntartás a képző életében, az állami tantervek részleteiben, a nevelésben, napi politikai szemléletben, egyáltalán az intézmény általános légkörében és működésében. Érdemi változások csak 1957 után történtek. 1957-ben ünnepelte a pataki tanító-

képző 100 éves jubileumát. Ekkor mindössze 128 hallgatója volt az intézménynek. Napirenden volt a középfokú képzés megszüntetése, helyette és folytatásként az ún.: felsőfokú képzést szervezték meg.

Mintegy húsz év telt el az újabb lényeges változásig. A magyar közoktatás igényei, a társadalmi változások, a felsőoktatás strukturális átalakulása indokoltá tette a hároméves tanítóképzés főiskolai szintre emelését. Ez Sárospatakon 1976. szeptember 1-jével valósult meg. A tanítóképző ekkor vette fel a Comenius nevet, s lett önálló intézményként, *Comenius Tanítóképző Főiskola*.

Jelentős változások előtt állt a pataki intézmény s vele együtt az átalakulóban lévő magyar tanító-és óvopedagógus-képző intézményhálózat. A hallgatói és oktatói létszámnövekedés, a tanszéki rendszer kiépítése, a tantervek tartalmi változásai, a szakkollégiumi rendszer és mások jelzik a változások irányait. 1971-ben a tanítóképzés bázisán Sárospatakon is megszervezik a napjainkban is meglévő óvodapedagógus-képzést induláskor kétéves, majd hároméves képzési struktúrában.

Az 1989-1990-es rendszerváltás nem hoz az intézmény életében megrendítő változásokat. Az intézmény vezetését ekkor nem a politika, hanem a képzőben folyó szakmai munka színvonalának fejlesztése, a működőképesség megőrzése vezérelte. Elsősorban a tantervek tartalmi, főként politikai vonatkozású részletei módosulnak. Növekedett a hallgatói létszám, 1991-ben új kollégiumi épülettel gazdagodott a képző. 1995-ben a régi, elavult kollégiumi épület teljes felújításával bővült a férőhelyek száma. Korszerű és igényes környezetben lakhattak, tanulhattak a hallgatók. Ezekben a tanévekben jóval az országos átlag felett, minden kérelmezőnek, több mint háromszázötven hallgatónak biztosított férőhelyet az intézmény.

Új képzési helyszínnel is gazdagodott a pataki tanítóképzés. A Felvidék magyarok által lakott területeinek jól képzett tanítókkal való ellátása és a jelentős magyar nyelvű tanítóhiány enyhítésére az 1992/93. tanévben megkezdődik Kassán a kihelyezett tanítóképzés. E képzési forma mintegy tíz éven átszolgált a felvidéki magyarság ügyét, segítette a magyar iskolák színvonalas anyanyelvi oktatását és nevelését.

Az 1990-es évek elején újabb tantervi változások előtt állt a magyar tanítóképzés. Új közoktatási és felsőoktatási törvény készült.

Hosszas viták és ellentmondások közepette megjelent a Nemzeti Alaptanterv, a NAT. A közoktatás változásai alapvetően érintették a tanítóképzést. Számos támogatója és ellenzője ellenére elkészült a négyéves tanítóképzés tanterve, amelyet Sárospatakon az 1995/96. tanévben vezettek be. A képzés nappali és levelező tagozatos lett, a hallgatók létszáma megközelítette már az ezer főt. A tantervi változások egyik lényeges eleme a korábbi szakkollégiumi rendszerre emlékeztető műveltségterületi képzés, amely a NAT szerkezetéhez és tartalmához illeszkedett. 1996-97. tanévben a pataki főiskola jó színvonalon, történetében először teljesítette a felsőoktatási törvény által kötelezően előírt akkreditációs követelményeket.

Az ezredforduló, a 2000. esztendő újabb és ismét az intézmény távlatait, jövőjét meghatározó változást hozott. A társadalmi igények, az európai felsőoktatás rendszere, a közelgő uniós tagság a magyar felsőoktatás alapjait, intézményhálózatát változtatta meg. Ezen szándékok következményeként végrehajtott felsőoktatási integráció nyomán megszűnt az önálló sárospataki Comenius Tanítóképző Főiskola, s karként integrálódott a Miskolci Egyetem rendszerébe. Az új egyetemi struktúra, a magyar felsőoktatás tartalmi és szerkezeti változásai, a fejlesztés társadalmi igényei, a közoktatás szükségletei új kihívásokat jelentenek a mindenkori intézményi vezetésnek, s ezzel együtt a következő 150 évét megkezdő pataki tanítóképzésnek.

MANG BÉLA

Köszöntő

Százötven év – kerek szám. A felsőoktatásban nem sok intézmény büszkélkedhet hasonlóval. Ma, az ünnep perceiben sem feledhetjük azt, hogy mi történik a falakon kívül.

Magyarország Európai Unióhoz való csatlakozásával a felsőoktatási intézmények új dimenzióba, az *Európai Felsőoktatási Térségbe* kerültek, részeseivé váltak a *Bologna folyamatnak*. Az ezredforduló óta alig valamivel több idő telt el, amennyi a kifutó képzésben egy hallgató átlagos tanulmányi ideje. A lezajlott *változások* mégis gyökeresen érintették a felsőoktatást, így a Miskolci Egyetemet is.

A magyar felsőoktatás, benne a Miskolci Egyetem – és természetesen sárospataki kara is – újkori történetének egyik legkülönlegesebb időszakát éli. A költségvetés oktatási kiadása az elmúlt másfél évtizedben csökkent, miközben a hallgatói létszám ugyanekkor a négyszerezére nőtt, miközben a demográfiai folyamatok következtében a beiskolázott minőség szükségszerűen csökkent.

Eközben a *hazai felsőoktatás állandó átalakulási kényszer alatt* van, amelynek fő elemei a magas hallgatói létszám, a finanszírozási helyzet, a megújítási és megújulási képességek hiánya, továbbá a folyamatosan változó és bizonytalan jogszabályi környezet. A *munkaerőpiac* új kihívásokat teremt a diplomásokkal, ebből következően általában a képzéssel szemben is. A konvertálható tudás, a gyakorlati felkészültség, az idegen nyelvtudás és a csoportmunkára való alkalmasság napjainkra elengedhetetlenné vált, ami gyakorta *ellentmondásban* van a tudomány művelése és fejlesztése tárgyában óhajtott szereppel. Ez nyilvánvaló és szorosan függ össze a kétszintű képzés valódi ver-

senyhelyzetet eredményező bevezetésével. A hallgatókért folyó harc tovább erősödik, megjelenik annak intézményi, nemzeti és nemzetközi szintje egyaránt.

Középtávon azzal is számolnunk kell, hogy az Egyetemnek a kutatásban és fejlesztésben érdekelt partnereket elsősorban a régió kívül, illetve a nemzetközi piacon kell megkeresnie és megtalálnia miközben az egy hallgatóra jutó költségvetési támogatás reál értékben – 16 év alatt – az eredetinek egyharmadára csökkent.

Egyedüli útnak az előre, *a felfelé menekülés látszik*, 2013-ra regionális tudáscentrummá kell átalakulnunk. Az első, rövidebb periódus az intézményfejlesztés időszaka. A regionális tudáscentrum kiépítése során el kell érni, hogy *működési, bevételi pozíciók ne csökkenjenek, a teljesítmények növelésének egyben az igények korszerűbb kiszolgálásának a feltételei megteremtődjenek*. Ebben az időszakban a szolgáltatások szerkezetének jelentős átalakuláson kell átmennie, az oktatásból szerzett bevételek csökkenését az innovációs (kutatás-fejlesztési) tevékenységből származó bevételek növekedésének kell ellensúlyoznia. Ezt követően 2020-ra a Miskolci Egyetemnek *nemzetközileg is versenyképes kutató egyetemmé kell válnia*.

Ennek megfelelően a régió igényeinek megfelelő, *általános és széleskörű képzési kínálatot* nyújtó, *egyedi képzési programokat* is kínál; egyedi területeken, saját tudásbázisra épülő, a régió határain túlmutató vonzerővel rendelkező, *ismert és elismert kutatási-oktatási műhelyként kell működnie*. Így az Egyetem átalakítja szervezetét és működését, preferálja és elismeri a valódi teljesítményeket, megteremti az egyéni és az intézményi érdekek összhangját.

1950 februárjában kijelölték az Egyetem mai helyét, mintegy 85 hektár területen amely 1990-től *Miskolci Egyetem* néven belső önfejlődés eredményeképpen széles képzési profilú, *universitas jellegű* intézménnyé vált. Ide csatlakozott – kinyilvánítva integrációs szándékát – a régió tradicionális önálló felsőoktatási intézménye a sárospataki *Comenius Tanítóképző* is, amely 2000-től az Egyetem főiskolai karaként működik tovább *Comenius Főiskolai Kar* néven. A kar ebben az esztendőben fennállása igen szép, kerek évfordulójához ért: másfélszáz esztendeje szolgál az értelmiségi képzés területén.

Dr. Mang Béla rektorhelyettes

Ezalatt a pataki tanítóképzőnek sok kiváló, országos nevű tanára volt. Comenius hagyományain – aki sokat tett az általános képzéssel megvalósuló iskolázás hatékonyságának növeléséért – a jobbnál is jobb utódok kialakították az előd álmát, a fényt messze szóró iskolát. Egy mintaintézetet, mely jól szervezett munkájával, képzésével más iskoláknak is példát adott a nevelés-tanítás, a pedagógusképzés eredményes végzésére.

Árvay József nevéhez fűződik

Patakon az önálló tanítóképző munkájának megindítása, aki harcolt azért, hogy a képzőnek saját gyakorlóiskolája legyen, amely bevezeti a tanítójelölteket az ismeretek gyakorlati alkalmazásába, a gyakorlati tanítói munka végzésébe. Pedagógiai elméleti és gyakorlati tevékenységével, tankönyvírói, s tanítói kézikönyv-írói munkásságával, a gyakorló tanítók továbbképzésének megindításával elévülhetetlen érdemeket szerzett. Ezért is vette fel nevét 1979-ben a tanítóképző gyakorló iskolája.

Dezső Lajos bölcsészetet, jogot és teológiát végzett a kollégiumban, s 1875-1904 között a tanítóképző igazgatója volt. Neves Comenius-kutató, aki a nagy pedagógiai reformátor munkásságára, érdemeire először irányította rá a magyar társadalom figyelmét, s több munkáját magyar nyelvre is lefordította. Elméleti pedagógiai rendszerével, s gyakorlati munkásságával az egész magyar népoktatás és tanítóképzés továbbfejlesztésére törekedett. Érdemeit elismerve az utód főiskola kollégiuma Dezső Lajos nevét vette fel.

Pedagógiai írásaival, tankönyvírói és tanítói kézikönyvírói tevékenységével, gyakorlati pedagógiai munkásságával a tanítóképző számos tanára szerzett országos hírnevet, így pl. Hodossy Béla, Kovács Dezső, Lázár Károly, Szathmáry Ferenc, Tóth Mihály és sokan mások.

A képző sok fiatalt indított el a magyar művelődés szolgálatára. A végzett tanítók, óvópedagógusok nemcsak iskolai nevelő-oktató tevékenységükkel, hanem a munkahelyeiken kívüli népművelő munkásságukkal és más módokon is szolgálták a művelődést. Voltak köztük egyetemi, főiskolai, középiskolai tanárok, akadémikusok, írók, művészek, tankönyvszerzők, tanfelügyelők, iskolaigazgatók, politikusok stb. Végzett tanítványai helyállásukkal, szolgálatukkal nagy elismerést szereztek nemcsak maguknak, hanem az Alma Maternek s Sárospataknak is.

Egy rövid ünnepi beszédben sem lehet kevesebbet szólni a hagyományokról, amelyek a ma itt dolgozó oktatókat, az itt tanuló hallgatókat kötelezik. A Miskolci Egyetem is megteszi azokat a lépéseket, amelyekkel – még a mai, korábban vázolt helyzetben is – fenntartható a minőség. Az év elején átadott táncterem és tornaterem is ezt a közös törekvést demonstrálja.

Az ünnep alkalmat ad arra, hogy az Egyetem vezetése az eddig eltelt esztendőben végzett munkát az alkalomra szóló oklevéllel is elismerje. Ezzel is erősítse a buzdalmat a további sikeres és tartalmas évtizedekre, évszázadra.

Kérem vegyék át tőlem ezt az oklevelet, amelyhez fogadják az akadémizálás miatt jelen nem lévő Rektor Úr elismerését is.

HÖRCSIK RICHÁRD

*A 150 éves sárospataki tanítóképző
és a város kapcsolata*

Tisztelt Ünnepi Emlékezés!

Mint Sárospatak város polgármestere, fontosnak tartottam azt, hogy részt vegyek az ünnepi emlékülésen. Jelenlétemmel is szeretném hangsúlyozni azt a tényt, hogy Sárospatak az elmúlt 150 év során mindig is figyelt „tanítóképzőjére”.

Egy város vezetése számára mindig kell, hogy figyeljen intézményeire. Sárospatak esetében pedig tanintézetei különös súllyal esnek latba. Hiszen bennünket kötelez a név, hogy „Bodrog-parti Athén” vagy „magyar Cambridge”, amit elődeink nem véletlenül ragasztottak a város neve mellé.

Büszkék vagyunk a legöregebbre, a 477 éves Református Kollégiumra vagy a legfiatalabbra, a csupán 15 éves Árpád Vezér Gimnáziumra is. Sorolhatnám a többi tanintézetünket, de nem teszem. Mert ebben a sorban a város büszkeségét méltán érdemli meg a 150 éves tanítóképzője is, ami Sárospataknak rangot jelentett és hírnevet szerzett az elmúlt 150 során.

Tisztelt Ünnepi Ülés!

Az önálló sárospataki tanítóképzés kitörölhetetlen része a 800 éves város történetének. Nemcsak azért, hogy országszerte híres diákokot adott a városnak, és tanárokat annak oktatási intézményeinek. Olyan pedagógusokat nevelt, akik a „pataki szellem” tovább hordozójaként, egy sajátos oktatási és nevelési karaktert formáltak Sárospatakon. Hanem az itt tanító tanárok, a kötelező intézeti munkájuk mellett, vették a fáradtságot és részeseivé váltak Sárospatak közéletének. A város polgári vagy civil tár-

sadalmában mindig jelentős szerepet vittek. Ezzel pedig Patak rangja vagy fénye kiemelkedett a többi zempléni mezőváros közül.

Engedjenek meg, hogy néhányat felsoroljak. A 19. századi kezdő „csapat”-ból sokan ott forgolódtak az országos hírnévre szert tett Sárospataki Irodalmi Körben: Árvay József, Dezső Lajos, Ivánka Sámuel stb. Így vált lehetővé, hogy Sárospatak – ha egy rövid időre is – de a hazai elemi iskolai tankönyvkiadásnak központjává lett.

Ma már kevesen tudják, hogy nemcsak Sárospatakon, hanem egész Zemplén vármegyében elsőként városunkban két intézeti tanár, Antalfi János és Árvai József hozták létre a térség pénzügyintézetét, 1866-ban a Sárospataki Népbankot, amely egy sor ipari és mezőgazdasági vállalkozást indított el Patakon. A 20. században pedig a két háború között az intézeti tanárok révén a tehetséggondozás, a népfőiskola területén hozott elismertséget a városnak.

A Képző és a város kapcsolatát talán a 20. század végén élt tanárok példázzák legjobban. Akik, akár mint képviselőtestületi tagok, országgyűlési képviselő vagy akár csak szakköri vezetőkként lettek meghatározóivá a város életének. Hosszú listát tudnék felsorolni, de az idő rövidsége miatt csak néhányukat, villanásnyira említem meg. A sort Kődöböcz József tanár úr nyitja, aki hosszú éveken át volt a tanácsi rendszerben megbecsült tagja a Városi Tanács testületének. Aki tanítványai révén nagyon sok mindent elintézett Sárospataknak. Folytatásként említem Földy Ferenc főigazgatót, aki 1985 és 90 között volt országgyűlési képviselője a városnak és környékének. Balácsi Károly tanár úr pedig az 1989-90-es „városi rendszerváltás” lelkes munkálója volt a városi „ÉK” (Értelmiségi Kör) vezetőjeként. A sort Komáromy Sándor jelenlegi dékánnal zárom, aki rengeteget dolgozik a városért, mint az Oktatási Bizottság külsős tagja. Aki összefogója és egyik kidolgozója a város „oktatási chartájának,” és akinek meghatározó tekintélye és szava van a város oktatási életének a szervezésében.

Érdemes lenne egy hosszabb tanulmányban áttekinteni, hogy mit adott magának a városnak a 150 éves tanítóképzés. Sokat, nagyon sokat! Éppen ezért szeretném bejelenteni, hogy a város képviselőtestülete pályázatot ír ki annak felkutatására, hogy milyen volt ez a kapcsolat Sárospatak és az intézet között az elmúlt 150 év során.

Dr. Hörcsik Richárd polgármester

De úgy érzem, hogy a város nemcsak a múltban élt együtt „Prepájával”, hanem a jövőben is számítunk arra, hogy most már a Miskolci Egyetem Karaként lesz szoros az együttműködés. Erre nemcsak Komáromy dékán úrnak, hanem a Miskolci Egyetem rektorának, Patkó Gyula professzor úrnak a személye is garancia. De Mang Béla rektorhelyettes is erősíti ezt a kooperációt. Mert közös feladat az van bőven. Nemcsak a Miskolci Egyetemnek, hanem a városnak is

érdeke, hogy „a pataki képző” megújult formában is, egyfajta regionális oktatási központ szerepét tölthesse be. Olyan új szakokat indíthassanak, mint a két nyelvű szőlész-borász képzés, amire Szlovákiában is nagy igény mutatkozna. Vagy az idegenforgalmi képzés, a Kárpát-medencei (felvidéki és kárpátaljai) pedagógus továbbképzés stb.

Hiszem azt, hogy a pataki tanítóképzésnek nemcsak 150 éves múltja van, hanem még legalább 150 éves jövője is lesz. Ez rajtunk is múlik! Mi, a város jelenlegi vezetői mindet megteszünk ennek az együttműködésnek az érdekében.

A város polgárai és az általuk választott képviselőtestület nevében, ezen az ünnepi alkalmon szeretném megköszönni Önöknek, a Kar jelenlegi vezetőinek és hallgatóinak, hogy ez a tanintézet mindig is meghatározója és formálója volt – tanárain és diákjain keresztül egyaránt – Sárospatak szellemi kisugárzásának.

A jubileumi emlékülés közönsége

SZÖVÉNYI ZSOLT

A pedagógusképzés jövőképeről a sárospataki tanítóképzés 150. évfordulóján

A jövőről beszélni múlt és jelen nélkül vagy csupán álmodozás, vagy felelőtlen vállalkozás. A jubileumi emlékülés a kötelezettség erejével figyelmeztet arra, hogy a pataki tanítóképzés hagyományai, értékei a mának és a jövőnek egyaránt szóló üzenetet hordoznak, és ha nem akarunk utat téveszteni, érdemes a visszatekintés, a múlt idézése.

Az ünnep megállásra készítet, és elsőként az elmúlt másfél évszázad néhány képzéstörténeti összefüggését emelném ki: az iskolatörténet és a képzéstörténet elválaszthatatlanságát, az intézményfenntartó és tanítóképzés meghatározó kapcsolatát, a protestáns tanítóképzés karakterét, s azt, hogy a mindenkori tudós tanárok és kiváló tanítványok öregbítik hírét e nevelőintézménynek is.

Az út ma is a zempléni tájon, Tokaj-Hegyalján keresztül hozza a vendéget a Bodrog-parti Athénbe, Sárospatakra. Miközben a szemgyönyörködik, e tájat és kultúráját megértető Kováts Dániel tanár úr egyik művelődéstörténeti tanulmányából veszem át Szabó Zoltán idézetét: „A tájak nem harcolnak, hanem teremnek, nem vetélkednek, hanem ihletnek: jó lenne időnként figyelni rájuk.”

A patakiaktól hallottam a „Pityergő-domb” nevét, és azt, hogy az útnak indulók innen tekintettek vissza, és mondtak utolsó Istenhozzádot, búcsúztak a diákevektől, köszöntek el a várostól, az alma matertől.

Ma is megállhatunk a dombtetőn, és önmagunktól is kérdezhetjük mi hozta ide, és mi vitte a hírnévig Gyöngyössi Istvánt, Bessenyei Györgyöt Kazinczy Ferencet, Csokonai Vitéz Mihályt, Kossuth Lajost, Szemere Bertalant, Kiss Áront, Árvay Józsefet vagy Móricz Zsigmon-

dot. Igen, a táj, amely ihlet, igen a táj, amely terem, igen a hely szelleme, az iskola, a pataki kollégium, amely életre szólóan nevel.

A pataki tanítóképzés sajátos útját jelölte ki a kollégium meghatározó léte, az, hogy az egyházi és világi szolgálatra 1857-ig együtt, egymástól el nem különülő szervezetben történt a lelkészek, a tanítók felkészítése, és ezen az 1777-es Ratio Educationist követően sem változtattak. Holott a német Felbiger norma módszere szerint a Ratiót megelőzően 1775-ben Pozsonyban működő Normaiskola már „tanfolyami” rendszerben fogadta és készítette fel a tanítókat, és ez a normaiskolai, vagy normál iskolai tanítóképzés lesz az általánosan elterjedt hazai képzési forma.

A magyar nyelvű tanítóképzés Sárospatakon sajátos utat járt be. A Kollégiumban az 1796-ba bevezetett új tanrendszer általánossá tette a magyar nyelven történő tanítást. Egerben, 1828-ban Pyrker érsek alapítja meg a két éves képzési idejű, önálló magyar nyelvű tanítóképzőt, amelyet az anyanyelvű képzés kiinduló pontjának tekintünk, de nem hagyhatjuk figyelmen kívül a protestáns anyanyelvi iskoláztatás, tanítás hagyományait sem.. Az egyházi tanítóképzés mellett az állami tanítóképzők alapítására az 1868-as Népoktatási Törvényt követően kerül sor, és 1869-től fél évszázadon át az egyház döntése értelmében állami intézményként működik a pataki képző. Ez a döntés pataki hagyományként is fogadható, a népoktatás, a népnevelés szellemiségének továbbviteleként.

A sárospataki önálló tanítóképzés protestáns jellegét 1929-től 1950-ig újraépíthette, és vihetette tovább a középfokú tanítóképzés hagyományait. 1950-től mint állami tanítóképző sorsában osztozott a második világháborút követő tanítóképzők történetében a felsőfokú, majd a főiskolai szintű képzés megszervezéséig, vagy az önálló intézményi lét megszűntéig, a 2000. évi integrációig.

A pataki tanítóképzés a szervezeti önállósulásig tartalmában, módszerében és nyelvében is eltért részben a világi illetőleg a más egyházi tanítóképzéstől. Ennek kifejezője a kollégium protestáns nevelési rendjében formálódó az a diáktípus, amelyről Kazinczy ír: „A tanulás inkább függ a tanuló szorgalmától, mint a tanítótól: mert Pataknak húszezer kötetnyi bibliotékája van, s a könyvek a tanulók szobáiba is kiadatnak, mert *az igyeksző gyertyát gyújt a másik gyertyájánál.*”

Szövényi Zsolt fősztályvezető

Kultúra és tanulás, tanítás és önművelés, hivatás és elkötelezettség, küldetés és szolgálat így lesz jellemzője a pataki képzésnek, és ahogy Harsányi István tanár úr fogalmazza meg: „A pataki diák nem marad sokáig egy helyben. Élménye volt, megpihent, feláll, megy tovább. Megy oda, arrafelé ahonnan a kor eszméit, mozgatóerőinek morajlását jobban hallja. *A pataki diák a jövő elé megy.* Egy kicsit maga csinálja a jövőt. A pataki szellem nem vár addig, míg ajtaján

kopogtatnak az új gondolatok: a reformáció, a korszakos irodalmi ébredés, a nyelvújítás, a magyar nyelvi mozgalom, az új didaktikai módszerek, a korszerű nevelési áramlatok. A pataki szellem elébük megy, első kézből szerzi be az eredményeket, vagy ösztönösen ráérez a társadalom, a nevelés csírázó gondolataira.”

Azért választottam a két idézetet, mért a történeti visszatekintés végén, a jubileumi ünnepi számvetés alkalmával, az elmúlt évtizedek idézett „patakiságát” kellene összevetni a XXI. századi eredményeinkkel és törekvéseinkkel és a pataki főiskolai történetekkel.

A felvezető történeti visszatekintést követően tehetjük fel a kérdést: a rendszerváltozást követő évek oktatáspolitikai történései vagy az ezredfordulót követően induló „Bologna-folyamat” teszik szükségessé a változásokat a pedagógusképzésben? Nem elmélyülve az elmúlt másfél évtized oktatási, az iskola világát érintő változásoknak elemzésében, leltárszerűen néhány közoktatási történés felidézésével talán közelebb jutunk a válaszhoz.

A NAT nem csupán az oktatási tartalmakat, de az oktatásszervezés, a tantervi, tananyag-tervezési kultúrát is változásra, a tankönyvpiac, a tankönyvcsaládok megjelenése tanárt és iskolát is választásra

készítette. A tanári továbbképzés piaca, a pedagógiai szolgáltatások, a minőségbiztosítás más és más viszonyulást igényeltek tanártól és az iskola vezetőitől. Az iskola szerkezetének 8+4-es, 6+6-os, 4+8-as változatai, az iskolafenntartók körének átalakulása, kibővülése tanárt és tanulókat egyaránt érintő változások voltak. A kilencvenes évektől a társadalmi átalakulás hatásai ott sűrűsödnek az iskola környékén: a morális értékzavar, az értékváltás a globalizálódó világunkban, a mentális és szociális feszültségek, a deviancia, a drogok nem zárhatók az iskola falain kívülre. Andorka Rudolf figyelmeztetése a kilencvenes években a pedagógusoknak is szólt, amikor a rendszerváltozás egyik veszteseként jelölte meg a gyermekeket.

Nem tudom, mit láttunk meg, mit hallottunk meg e kihívásokból. Éreztük-e, eljutottunk-e a pedagógusképzési következtetésekig? Megmozdult-e a pedagógusképzés, vagy a felsőoktatási változások, az anyagi megszorítások, a finanszírozási rendszer, a hálózat átalakítási feladatok, a kreditrendszerre történő átállás vagy a hallgatói létszámfel-futásnak megfelelés kötötték le a figyelmet, az energiát?

A pedagógusképzésben is voltak változások e felgyorsult világunkban: négyéves lett a tanítóképzés, a szakkollégiumokat felváltották a NAT-konform műveltségi területek, az egy pedagógiát felváltották az elfeledett hazai és külföldi pedagógiák, kidolgozták és hatályba léptek az új képesítési követelmények, a tanárképzésben egységessé vált a pedagógiai felkészítés követelményrendszere, a gyakorló iskolákban a kétszeres közoktatási normatívával biztonságos lett a működés.

A pedagógusképzés hálózata gazdagodott az egyházi óvó- és tanárképzőkkel, majd az ezredfordulóra az egyházi tanítóképzők kivételével kari szervezetben működnek tovább az egykor önálló tanítóképző főiskolák. A megnövekedő hallgatói létszám befogadása, az intézmények biztonságos működésének érdekében a pedagógusképző intézmények képzési profilja hol gazdasági, hol szociális, hol művészeti képzési kínálattal bővült.

Örömnövepe is akadt a tanítóképzésnek, amikor a felsőoktatási intézmények sorában, 2002-ben elsőként a tanítóképzők részesültek a megtisztelő Magyar Örökség Díjban. Tehát a pedagógusképzés tartalmában és szervezetében is számos változással válaszolt a társadalmi, a

közoktatási és felsőoktatási kihívásokra, de a nyugodt helyzetértékelésre, a nemzetközi kitekintésre alapozott átfogó strukturális és tartalmi változásokra a pedagógusképzés egészben továbbra is szükség volt.

Az ezredfordulót követően induló Bologna-folyamat, a nemzetközi megfelelés morális kényszerével készítette változásra a pedagógusképzést. Az Európai Közösség felsőoktatási változásaiban meghatározó a Maastrichti Megállapodás azon tétele, amely a nemzeti szuverenitás körébe utalja az oktatás, a felsőoktatás fejlesztését, és ez a nemzeti értékeken építkező, de átjárható és illeszkedő felsőoktatást jelent.

A gyakorlati fejlesztő gondolkodásunk gyakorta egyszerűsít és a pedagógusképzés jövőképeinek meghatározásában hajlamosak vagyunk csupán az 1999-es Bologna Nyilatkozatra hivatkozni, holott a felsőoktatás változásaiban nem hagyhatjuk figyelmen kívül az 1988-as Bolognai Magna Chartát, amelynek aláírói között ott voltak a magyar felsőoktatást képviselő rektorok.

A két bolognai dokumentum egyaránt a felsőoktatásról szól, de más irányultsággal és elkötelezettséggel. Az első dokumentum az európai egyetemi hagyományok mellett kötelezte el magát, az egyetemi értékek továbbvitelét vállalva. A második, a Bologna Nyilatkozat az Európai Közösség gazdasági stabilitása, a nemzetközi versenyben a fejlődés és fejlesztés érdekében fogalmazza meg a felsőoktatás feladatait, a versenyképes, vonzó, minőségi fejlesztés érdekében. A gazdasági érdekek, a közösségi érdekek igénylik a felsőoktatásban a mobilitást szolgáló diploma egyenértékűséget, a diplomamellékletek egységes használatát, a képzési rendszerek és eredmények összemérhetőségét biztosító kreditrendszerű oktatásszervezést, vagy a munkaerőpiac jobban megfelelő és a képzési rendszerek közötti átjárhatóságot biztosító többciklusú képzési szerkezetre történő átállást.

Mind az érték mellett, mind pedig a gazdasági érdekek mellett elkötelezett bolognai dokumentumot a felsőoktatási változásokat meghatározó iránymutatásnak kell tekintenünk, elfogadva az érték és érdek között feszülő ellentétet és vigyázva annak egyensúlyára. Ebben a megközelítésben a Bologna-folyamat elsősorban a szerkezeti átalakítással, képzési struktúra megváltoztatásával katalizálja, segítheti a pedagógusképzés fejlesztési folyamatát.

A többciklusú képzési rendszerben a pedagógusképzés két nagy területét az óvó és tantó-, valamint a tanárképzést eltérően érinti a szerkezetváltás. Látszólag „védett” állapotban marad a pedagógusképzés óvodai és iskolai kezdő szakasza, amely változatlan képzési idővel alapidiplomát (BA) ad, de nem lezárva a továbbtanulást, a mester fokozaton ad lehetőséget a pedagógus szakképzettség fejlesztésére. Tartalmában a képzés alapidokumentumai e képzési területen a kompetencia alapú képzési és kimeneti követelmények szerint újultak meg. A szakirányú továbbképzés hagyományos tartalmai a közoktatás igényei szerint bővülnek, és új törekvésként kezdeményezik a bölcsődei szakemberképzés pedagógusképzési rendszerbe illesztését, új alapszak létesítését.

Nagyobb a változás a tanárképzésben, ahol az alap és mesterképzés váltja fel a főiskolai és egyetemi szintre tagolt tanárképzést és ezzel mintegy lezárja a három évtizede zajló egységes tanárképzési vitát. A tanári létet meghatározó tantárgyakra orientált ún. szakos képzés keretei változtak és a hagyományos kétszakosság mellet másodikként felvehető a szaktárgy idegen nyelven történő közvetítése, vagy az iskola világához kötődő pedagógus profilok. A tanári két szakosság e változatos formák mellett állandósul és várhatóan a mesterképzésben vagy szakirányú továbbképzésben fogadhatja be a jövőben az iskola világának új pedagógiai igényeit, de tovább él a szakmai tanárképzésnek azon hagyománya, amely nem szűkíti le a képzést egy vagy két szakmai tantárgyra, hanem az azonos szakmához tartozó tantárgyak oktatásához biztosít kompetenciákat.

A pedagógusképzés tartalmi kérdése volt minden korban a gyakorlati felkészítés és a hazai képzés sajátosságaként a gyakorló iskolák változó feladatrendszere. A megújuló képzésben a gyakorló iskola feladatköre erősödik és az alapképzés keretei között biztosított pedagógiai kreditek lehetőséget adnak az iskolai szocializáció, a pedagógusjelölt önismeretének, a pedagógus pályaválasztás megalapozásához. A képzéssel párhuzamosan folyó iskolai gyakorlatokkal a gyakorlóiskola lehet a továbbiakban is közoktatási műhelye a tanítói vagy tanári mesterségre történő felkészítésnek. A tanárképzés időtartalmát megnövelő 30 kredites összefüggő iskolai gyakorlatnak van történeti előképe a hazai képzéstörténetben, de ma az iskolai változó világban, a külső

gyakorló helyeken folytatott iskolai gyakorlat szervezésében, támogatásban, mentorálásában és tanév rendszeréhez történő illeszkedésben számtalan kérdés még tisztázatlan, eldöntetlen. A szabályozás a keretet jelölte ki és a megnövelt gyakorlat idő egyúttal a pedagógiai gyakorlat fontosságára figyelmeztet.

A képzés új szerkezete lehetőség a hagyományok továbbépítésére, és kijelöli a magújulás kereteit. A tartalom, a képzés belső logikája, amely az iskola, a gyermek, a pedagógusjelölt önismeretéből és mesterségbeli felkészítéséből építkezik és a szociológiai pszichológiai és pedagógiai módszertani tudástartalmakat, készségrendszereket jelenti, a képesítési és kimeneti követelmények alapján a képző intézmények autonómiájába tartozik. Ezért elvárható, hogy az új képzésszerkezet nem a sematizálás irányába hat, hanem az intézményi képzési hagyományokra alapozott sajátos utak megtalálását, kiépítését teszi lehetővé. Megőrzi a pedagógiai kultúra lényegét, azt a pedagógiát, amely az ember, a gyermek megszólításának művészete, mestersége, tudománya, amely embertől emberig, lélektől lélekig, az egyénen keresztül szól a közösséghez és a közösségen keresztül hat az egyénre.

A ma ünneplő tanártársakkal együtt személyes tapasztalatom volt a hetvenes-nyolcvanas évek pedagógusképzés fejlesztésének folyamatában, hogy az értékek megőrzéséhez, a megújuláshoz a pedagógusképzésben is elengedhetetlen a képző intézmények legjobb tanárait összefogó műhely-munka. Tanulsága volt ezeknek az éveknek, hogy a legkülönbébb külső kihívásoknak csak ezen az úton tud ellenállni és megfelelni a képzés, és az ilyen fejlesztő műhely nem elszűrkit, nem uniformizál, hanem kellő bölcsességgel az egyéni intézményi utaknak is a lehetőségét teremti meg. A pataki százötven éves képzési hagyományok is ezt a fejlesztő, egymásra figyelő szellemet erősítik.

Goethe írja, hogy „a gyermeknek két dolgot kell adni: gyökereket és szárnyakat”, és nincs ez másként az értelmiségi ember vonatkozásában sem. A pedagógusképzés jövőjének formálásában itt, Sárospatakon is vannak értékőrző gyökerek, és a pataki szellem is mintát ad a szárnyaláshoz, talán biztosságot is a XXI. század pedagógusképzésének formálásához.

A tanítóképzősök első nagytalálkozója
2007. június 30-án

KOVÁTS DÁNIEL

A pataki tanítóképző tanáregyéni ségeinek szerepfelfogása

1. A pataki nevelés múltjában, s azon belül a 150 éves tanítóképzésben számomra legnagyobb kihívás annak keresése, melyek lehetnek azok a sajátos vonások, amelyek a magyar neveléstörténeten belül a *sárospataki* pedagógiai magatartást jellemzik. Ezt teszem most is.¹ Hadd kezdjem egy nálam illetékesebb tanárelőd tanúvallomásával! Kezembe került dr. Szabó Zoltánnak, a pataki teológiai akadémia nagyhírű professzorának egyik kézírata, egy 1942-ben tartott előadásának kiadatlan szövege. Arról szól, mi a helye Pataknak a magyar nemzeti életben. Idézek belőle:²

„Patak hat zárdája és kolostora, várának patrónusa, később főiskolája a hit és kultúra, a hívő, tehát igazi kultúra minden lényeges mozdulását tükrözte, országos viszonylatban sokszor nemcsak követve a nyugatról érkező változásokat, de jó darabon elébe menve azoknak. Irodalmi, bölcsészeti, nevelési reformoknak, reneszánszoknak, mint az előttünk előadók arra reámutattak, nemcsak fogyasztó piaca, hanem termőágya volt nem egy alkalommal. ... Sárospatak nemcsak a potenciális hatásbefogadásra való készségével szolgált a nemzetnek, hanem a hatássugárzás dinamizmusával is. ... A titok magyarázata: a sajátos pataki lélek, melynek sajátosságai mindig akkor dobódnak legközelebb a felszínhez, amikor a legnagyobb megrázkódtatásokat éli és szenvedni át. Szlatina nemzeti jelentősége a só, Nagybányáé az arany, Pataké: a pataki lélek. Ennek nyitja: a rendeltetés alatt állás. A rendeltetés, küldetés tudata és vállalása: a legszentebb legációban járás. ... A pataki lélek sajátsága diák- és tanártípusban öltözött mindig testbe. ... Hiány van abban a közfelfogásban, mely a nevelést olyan egyoldalú eljárásnak látja, melyet a nevelő gyakorol a tanítványra. Az igazi nevelés: viszonyban élés. Nevelő és diák

¹ A Sárospatakon 2007. szeptember 28-án elhangzott előadás szerkesztett változata.

² Az eredeti kézirat a Sárospataki Kollégium Tudományos Gyűjteményeinek kézírattárában. Kiadása folyamatban van a Kazinczy Ferenc Társaság *Széphalom* című évkönyvének 17. kötetében.

viszonya. Egy viszonyban pedig mind a két fél hangsúlyos. Patakon a hely kicsiny-sége, a nevelői módszerek közvetlensége, melegsége, a fenti igazság ösztönös sejtése vagy tudatos látása és a hagyomány talán jobban mint bárhol az országban: teret adott ennek a viszonynak. Ezért nyílt itt széles gyakorló tere az autonómiának: az autonómia pedig a vezetni és szolgálni tudó szellem repítő fészke..."

Vajon a tanítóképző másfél évszázados történetében is megfigyelhető ez az általánosító sajátosság? Próbáljuk úgy megkeresni választunkat, hogy felidézzük a jeles elődök szerepfelfogását!

A társadalomban végzett tevékenységek résztvevőit szereplőknek tekintjük, a szereplők hatás- és feladatkörük, működési területük alapján szerepkört töltenek be, s a szerepkörrel kapcsolatos (szokásos) magatartás, rendeltetés jelenti a szerepet. A szerepvállalás a szereplőtől függetlenül meghatározott követelmények teljesítésével jár, a szereplő személyisége, egyéni hozzáállása a szerepkör betöltését lényegesen befolyásolhatja.

A hagyományos nevelői szerep a többi szereplőhöz való viszonyában vizsgálható; elsődlegesen mutatkozik meg a nevelő és a gyermek érintkezésében; működik az iskola szervezeti rendjében, hiszen a pedagógus valamilyen intézmény alkalmazottja; s kiterjed az iskola társadalmi környezetére, a szülőkre, a szűkebb vagy tágabb lakóközösség(ek)re. Kétségtelen, hogy a pedagógus szerepértelmezésében megjelenik a társadalomban elfoglalt helyzet által megkövetelt és a kor által kulturálisan előírt viselkedés. Más nézőpontból azt mondhatjuk, hogy a pedagógusi szerepeket „évszázadok óta tradicionálisan három kategóriába sorolhatjuk. Az első, legnyilvánvalóbb az ún. tudós vagy tanítói szerep. A második a hivatalnoké, vagy ha úgy tetszik, a bürokratáé; a harmadik a nevelőé.”³

Mindezek előrebocsátása után arra törekszem, hogy intézményünk történetének valamennyi korszakából kiemeljek legalább egy meghatározó személyiséget, akinek szerepfelfogásáról a helyi sajátosságokra következtetni lehet. Illő itt Comeniusszal kezdeni, noha ő kívül esik a most ünnepelt 150 esztendőn. Pampaedia című művének VII. fejezetében ír a tanítókról, a velük szemben támasztandó hármas követelményről:

„1. mindegyikük olyan legyen, amilyenné másokat kell tennie; 2. ismerje a módszereit annak, hogy másokat olyanná tegyen; 3. s végül: legyen buzgó munkájával. Szóval: olyan legyen, aki képes, tud és akar pansophusokká tenni

³ Hoffmann Rózsa: A tanár-diák kapcsolat változásai. = Új Pedagógiai Szemle, 2002. júl.-aug.

másokat." A fő célkitűzést akkor így fogalmazta meg: „*valamennyi nevelő közös célja, amelynek egyben az egész emberi műveltség céljának kell lennie, az, hogy megújítsák bennünk Isten elvesztett képmását.*”⁴

Humanizmusa kihatott a következő századokra.

2. Az önálló sárospataki tanítóképzés első korszakában – tehát 1857 és 1869 között – egyértelmű Árvay Józsefnek a meghatározó szerepe. A korszakot Kődöböcz József úgy jellemzi, hogy a kollégiumi pedagógiai hagyományok szervesen beépültek az új intézet munkájába, azonos volt a rendtartás, a fegyelmi szabályzat, a tanárok és a diákok a gimnáziumi oktatásból kerülnek ki.⁵ Árvay a református népiskolát gyakorlóiskolának alkalmassá tette. Előnyös volt, hogy Patakon hároméves bentlakásos képzést szerveztek – miközben a korabeli tanítóképzők 1-2 évfolyammal működtek –, sőt időnként féléves időtartammal IV. évfolyamot is indítottak. Amikor Árvay József 1858-ban jelentést tett a püspöknek, a képezdének a kollégiummal való szerves egységét hangsúlyozta:

*„Ami a Sárospatakon létrejött képezde keletkezését illeti, e tekintetben mindennek előtt megjegyzendő, miszerint az ottani főiskolában a pedagógiának minden időn keresztül folyvást állandó tanszéke volt, s a theologiai pályán lévő ifjak, mint lendő iskolatanítók és lelkészek oktatást vettek a neveléstan nemcsak elméleti, hanem egyszersmind gyakorlati részéből is, segédkezeket nyújtván e részben a pedagógia tanárának időnkint a többi főiskolai tanárok is. ... a képezde; mely ennél fogva jelen szerkezetében nem egyéb, mint a főiskolában azelőtt is folyvást fennállott, bensőleg nem eléggé összefüggő intézkedések rendszerbe szedése, egységes összeállítása a népnevelés, az egyházhoz tartozó minden rendű hívek értelmi, vallásos erkölcsi nevelése érdekében. Tehát nem újonnan felállított, hanem a régi alapon újból szervezett és az idővel folyvást szervezendő intézet, kiegészítő része a főiskolának...”*⁶

Tudja, hogy a tanító speciális felkészültséget igénylő szakember:

„Mennél nagyobb fontosságú és magasabb a népiskolai oktatás célja, s mennél több akadályai és nehézségei vannak, annál szükségesebb, hogy a tanító lehető legtisztábban ismerje saját feladatát, s az általa követendő eljárás felett eleve eligazodjék. Ámbár ezen cél megközelítésének több egyes föltételei vannak s nem

⁴ Comenius: Pandisascalía, vagyis a szellem egyetemes művelőiről... *Bollók János* fordítása. = Bibliotheca Comeniana. X. k. 97.

⁵ Kődöböcz József: Tanítóképzés Sárospatakon. A kollégiumi és középfokú képzés négy évszázada. Bp., 1986. 89. (A továbbiakban: Kődöböcz 1986.)

⁶ Árvay József: A sárospataki helv. hitv. népiskola-tanítókat képző intézet múltja és jelene. = Kődöböcz József: Árvay József, a magyar népoktatásügy sárospataki apostola. Sárospatak, 1997. (A továbbiakban: Kődöböcz: 1997.) 213.

elég, hogy a tanító a nevelés- és oktatástan általános szabályait illetően utasítást vegyen, mert eljárásának csak úgy lesz üdvös eredménye, ha egész buzgósággal, kitartással és odaadással folytatja hivatalát: mindazáltal sok tekintetben fontos és szükséges, hogy az e részbeni alapelvek és szabályok tisztán és határozottan kifejeztesse, annyival inkább, mert azokat a tanítói testület minden egyes tagja köteles figyelembe venni, mint amelyek reá nézve egyenesen kötelező erővel bírnak, hivatalos eljárása azok szempontjából ítéltevé meg.⁷

Hároméves képzési idejű, önálló tanítóképzőt akart, a gimnáziumi és akadémiai tagozattól való függetlenséget. A szerepvállalásra utal Árvay feljegyzése: „a képezde a népnevelés, közértelmiség, erkölcsiség és ízlés terjesztése végett felállított tanintézet”.⁸ A sárospataki tanítóképezde tervezetében is ennek szellemében határozza meg az új intézmény feladatát:

„a népiskola-tanítói hivatalra mind elméletileg, mind gyakorlatilag alaposan képzett, a népiskolák szükségével közvetlen tapasztalatilag alaposan képzett, a népiskolák szükségével közvetlen tapasztalat útján megismerkedett, mind az iskolában, mind az egyházi szertartás körül őket illető kötelességek teljesítésében kellő belátással, ügyességgel és készséggel bíró, jó erkölcsű, valóságos érzelmű és gondolkozású egyéneket (néptanítókat) neveljen”.⁹

Akár comeniusi örökségnek is mondhatjuk hangsúlyát:

„Fontos a szellem, mely a képezdeben uralkodik, az irány, melyben a tanítványok tudományos, mindenek felett pedig erkölcsi tekintetben vezetettek”.¹⁰

3. Intézményünk történetének második szakaszában – 1869 és 1929 között – állami kézben van a pataki képző, irányultságában azonban nem érzékelünk fordulatot. Kiss József igazgató ad programot:¹¹

„A tanítói pályára hivatással bíró növendékekből oly alapos készültégű, szorgalmas és ügyes, felvilágosult és önzéstelen, emberszeretettől áthatott s ezek mellett a sikeres tanítás módjaival teljesen ismeretes, továbbá feddhetetlen életű és saját foglalkozásaikban egészen otthonos tanítókat képezzen az állam részére, kik képesek legyenek a haza polgárainak nevelése végett kezökre bízandó legdrágább kincseit, tudniillik gyermekeit úgy nevelni, hogy azokból értelmes, okos, munkálkodni szerető, egymás iránt türelmes és felvilágosult gondolkodású polgárai váljanak a hazának.”

⁷ Árvay József: A népiskolai oktatás általános alapelvei. = *Ködöböcz* 1997. 181.

⁸ „Képezde” című 1866-ban megjelent írásában. Idézi *Ködöböcz* 1997. 74.

⁹ A Sárospataki Füzetekben 1858-ban jelentette meg. Idézi *Ködöböcz* 1997. 74.

¹⁰ A „Népiskola és képezde” című írásában a pataki intézet megalapításakor fogalmazta ezt meg. Idézi *Ködöböcz* 1997. 75.

¹¹ Megnyitó beszéd 1870. január 20-án. Idézi *Ködöböcz* 1986. 130.

Dr. Kováts Dániel ny. főiskolai tanár

A korszak országos viszonylatban is kiemelkedő sárospataki nevelőegyenysége, *Dezső Lajos* a kialakuló képezdék két típusát különbözteti meg 1868 előtt: a katolikus egyház a népiskolára építette tanítóképzését, kevesebb általános műveltséget, több gyakorlatot adott; a protestánsoknál a hatosztályú gimnáziumnak felelt meg, alaposabb elméleti képzéssel, rendszeres tanítási gyakorlat nélkül. Az 1868-as tanterv egyesíti a kettőből a jót: intenzív szakképzést, magasabb általános műveltséget ad.

Az 1877-es tanterv a tanítás céljának meghatározására, módjára és a tanítási gyakorlat alkalmazásának kérdéseire is kitér, egyúttal azonban túlterhelést is eredményezett, ami kikényszerítette 1882-ben a négyosztályossá bővítést.

Dezső Lajos a sikeres képzés érdekében javasolta:

*„képzőintézeti tanároknak olyanok alkalmaztassanak, akik néhány évi népiskolai gyakorlat után az egyetemen nyerték tudományos kiképzésüket... Ezeknek nem fog derogálni, hogy az elméleti tárgyak mellett gyakorlati tárgyakat is tanítanak”.*¹² Meggyőződése szerint: *„azért kell a tanárnak pedagógiai képzettséggel bírnia, hogy saját egyéniségének erejével, individuális szabadságának érvényesülésével tudja a tananyagot a tanterv által kitűzött célokhoz, a tankönyvben adott eszközökhöz képest sikeresen tanítani. A részletezés megkívánandó a tanártól a céltudatos tanári munkásság, a tervszerű, fokozatos és hézagatlan haladás biztosítása céljából”.*¹³

Az ő nevéhez fűződik a lélektani szempontok előtérbe állítása:

„Arra neveli a tanítójelölteket, hogy a gyermek egyéni sajátosságait s a nevelési eljárásokat gondosan figyeljék meg, elemezzék, az eredményeket, hiányosságokat egyaránt vegyék számba, s a szerzett tapasztalatokat a gyakorlati nevelő

¹² A képzőintézet tantervjavaslatára. = Magyar Pedagógia, 1897. 606. Idézi *Ködöböcz József*: *Dezső Lajos 1847-1904*. Sárospatak, 1983. (A továbbiakban: *Ködöböcz* 1983.) 96.

¹³ Uo. 616. *Ködöböcz*, 1983. 96.

*munkában hasznosítsák is. Dezső Lajos e megfigyelést nem önmagáért dolgozta ki, hanem a tanítót, nevelővé formálást, a hivatásra nevelést akarta ennek segítségével is hatékonyabbá tenni.*¹⁴ S tegyük hozzá ehhez Dezső Lajosnak az oktatásról vallott nézetét: „ami csak úgy kívülről tapad a gyermeki lélekre, az nem lesz maradandó sajátjává, a tanítás lélektani alapon nyugvó elvek szerint, bizonyos meghatározott módon történik”.¹⁵

A népoktatás fontos alap gondolatát fogalmazza meg, amikor az állami tanítóképezdek szerepéről így nyilatkozik: „A felülről terjedő világosságot bevinni a nép alsó rétegeibe, közös intézetben együtt képezni a különféle felekezetekhez és nemzetiségekhez tartozó tanítójelölteket, hozzászoktatni őket egymás vallásának, nyelvének becsüléséhez, együtt nevelni őket a közös haza iránti szeretetben, a közös édesanya szárnyai alatt való békés egyetértésben, hogy aztán beplántálják a vallásos és faji türelmet a köznép szívébe: ez volt szép hivatása az állami tanítóképezdeknek”.¹⁶

Határozottan kirajzolódnak a sajátos helyi törekvések:

„az intézeti közszellem az, mely már magában nevelő hatással bír, mely biztosítja a munka sikerét. Ez intézeti szellem a hagyomány megbecsülésén, a nevelés különböző tényezőinek együvé hozásán, a különleges egyéni sajátosságoknak a közérdekkel való összhangba hozatalán alapul, kifejléséhez tehát a tanerők bizonyos állandósága szükséges, s ha egyszer kifejlett, már magában is nevelő hatással bír a növendékekre, s magával ragadja az új tanerőket is”.¹⁷ Szerinte az intézet szellemét fenn kell tartani, „azt a szellemet, mely nem üres formákban, nem különbségekben, hanem a képzettség alapos voltában, az érzület nemességében s a jellem egyenességében keresi a valódi műveltséget”.¹⁸

Mint említettük, a kollégiumi nevelési hagyomány hatása nem szakadt meg az államosítás után, hiszen az igazgatók – Kiss József, Dóczy Gedeon, Dezső Lajos – és a tanárok többsége onnan nőtt ki, sikerült fenntartani a társadalmi érdeklődést az intézet iránt, a tanárok az iskolán kívül is vállaltak feladatot a közműveltség emelése érdekében. A középpontban a nevelő hatásra való törekvés marad: a tanári kar a tanítás mellett „mindenkor elsőrangú feladatának tekintette a növendékek erkölcsi jellemének

¹⁴ *Ködöböcz* 1983. 103.

¹⁵ Oktatástan. 1887. 58. Idézi *Ködöböcz* 1983. 104.

¹⁶ *Dezső Lajos*: Huszonöt év a sárospataki állami tanítóképezde életéből. = Sárospataki Lapok, 1895. Kny. 28.

¹⁷ Huszonöt év. 20. *Ködöböcz* 1983. 116.

¹⁸ Uo. 28. *Ködöböcz* 1983. 117.

fejlesztését s nagy gondot fordított arra, hogy a) az ifjúság testi ereje, ügyessége kézimunka és testgyakorlat által fejlesztessek; b) ifjaink erkölcsi ízlése jó példa és alkalomszerű oktatás által ápoltsassék; c) ifjaink akaratszi-lárdása szoktatás és rendszeres munkálkodás által fejlesztessek”.¹⁹

Dezső Lajost Hodossy Béla (1864-1943) követte az igazgatói székben – 1889 és 1924 között tanított itt, s az ő idejében vette birtokba jelenlegi épületét a képző –, a társadalmi nyitottság jellemző maradt. A korszak nagy előrelépést hozott a tanulói öntevékenység, az ifjúsági egyesületek térnyerése által, érdemes felsorolni néhányat: önképzőkör (1870/71-től), ifjúsági olvasókör (1876/77, 1911/12-ben fölveszi Comenius nevét), Önképző Dalkör (1876), ifjúsági zenekar és énekkar, Önkéntes Tűzoltó Egyesület, Segélyező Egylet, cserkészcsapat (1923), sportkör, korcsolya-egylet, gyorsírókör, megindul 1912-ben a néphagyományok kutatása.

4. Az önálló sárospataki tanítóképzés h a r m a d i k korszakában – 1929-és 1950 között –, ismét a református egyház lett az iskolafenntartó, továbbra is kiváló szakemberek álltak az intézet élén. A zavartalan átmenetet Kovács Dezső (1881-1964) biztosította azzal, hogy 1923-tól nyugalomba vonulásáig (1937) következetesen szabott irányt, azt vallotta, hogy a pataki szellem lényege a hitnek és a hazának a szeretete. A képzésben nem történt különösebb változás, az erkölcsi nevelés kapott vallásos színezetet: „Az érvényesülő református szellem fontos vonása volt az is, hogy a hagyományoknak megfelelően a református egyház szolgálatával együtt tervszerűen igyekezett a jelölteket ránevelni a magyar nép szolgálatára, egymás, a közösség, a haza szeretetére, a haladás munkálására.”²⁰

A korszak másik igazgatója, 1937-től 1950-ig dr. Egey Antal, aki „arra nevelte tanárait, hogy fordítsanak gondot a vonzó tanári példa mutatására, az egységes nevelő hatás érvényesítésére, a munkáltató-cselekedtető tanítás megvalósítására.”²¹ Noha 1938-tól az iskola jellege módosult, de „Patakon a líceumi nevelésben is a tanítóképzést tekintették központi feladatnak.”²²

Feltűnő a tanárok iskolán kívüli szerepvállalásának szélesedése, a szakirodalmi publikációs tevékenység fellendülése; Kovács Dezső, Lázár

¹⁹ Idézet az 1902. évi értesítőtöböl (24. o.). *Ködöböcz* 1986. 160-161.

²⁰ *Ködöböcz* 1986. 218.

²¹ *Ködöböcz* i. m. 232.

²² *Ködöböcz* i. m. 243.

Károly, Szathmáry Ferenc, Ecsedi Lajos, Tóth Mihály, dr. Hargitai Zoltán, Újszászy Kálmán írásaira szélesebb körben is felfigyeltek.

Érdemes megemlíteni, hogy a II. világháború után jelentkező új követelmények teljesítésére a régiekre építve készül az intézet: „*A nemzet napszámosságait neveltük, s általában egyszerű, zselléremberek, kisgazdák és napszámosságok gyermekeiből. Az intézet rendszere ránevet mindenkit a munkára. A felügyeletben a növendékek hathatósan működtek közre, a tanár csak irányított. Úr és paraszt ismeretlen fogalom volt, de annál többször szerepelt a nincstelen magyar nép sorsa és jövője.*”²³

A tanári tevékenységi kör bővülésével, nyitottságával együtt jár a tanulói öntevékenység kibontakozása. Ennek teret ad a Comenius Önképzőkör, a II. Rákóczi Ferenc Cserkészcsapat, az ének- és zenekar, a sportkör, a Soli Deo Gloria Kollégium (1930/31-től); bekapcsolódnak a Faluszeminárium munkájába, ott vannak a falukiszállásokon, az iskolaszövetkezetben (1943), 1948-ban megalakul a Diákszövetség (1948), folyamatosan működik az Ifjúsági Vöröskereszt

5. A rövid n e g y e d i k korszak – 1950 és 1959 között – az álamosítással és éles politikai fordulattal kezdődik. Amint *Zilahi Ferenc* igazgató kijelenti: „*az ifjúság nevelését át kell állítani a népi demokrácia nevelési célkitűzéseire vonalára.*”²⁴ Néhány éves tudatos hagyományellenesség után 1957-től – az önálló pataki tanítóképzés centenáriumára készülve – fokozatosan tudatosodik az előzmények vállalása. „*iskolánk általában művelő iskola is..., ezenfelül még tanítóképző is, amely a népnevelő munkára élethivatásszerűen is kell hogy felkészítsen, mégpedig a pataki képző régi jó híréhez méltóan.*”²⁵

1955-ben *Ködöböcz József* lett az intézet tanulmányi vezetője, s bár a fő feladat a marxista-leninista világnézet megalapozása marad előtérben az erkölcsi-politikai neveléssel, a maga módján tudatosan éleszti a lényegesnek tartott pataki hagyományokat, ezért fogalmazhatott úgy, hogy a képző sajátosan pataki iskola volt: „*A pataki szellemnek fontos jellemzője volt a magyarság fennmaradásáért érzett felelősség, a nemzeti függetlenség megőrzésére, a nép felemelésére, a társadalmi haladás*

²³ Az igazgató szavait idézi *Ködöböcz* 1986. 255.

²⁴ Idézi *Ködöböcz* 1986. 288.

²⁵ Az 1957. február 15-i jegyzőkönyvi bejegyzést idézi *Ködöböcz* 1986. 290.

segítésére való tudatos törekvés.”²⁶ Az ő tevékenysége átvezet a felsőfokú képzés új korszakába. Egy interjúban arra a kérdésre, hogy mit üzen a pedagógus utódoknak, többek között ezt válaszolta:

„Szeressék népünket, nemzetünket, szeressék munkatársaikat, az embert, s nagyon szeressék a gyermeket! Legyenek igényesek önmagukkal és a rájuk bízottakkal szemben, de tanítványaiknak a követelmények teljesítéséhez minden szükséges segítséget adjanak is meg. Hatékony nevelőmunkát csak így lehet végezni, maradandó eredményt csak így lehet elérni. A 'pataki szellem' hagyományában, Patak nagy tanárainak és tanítványainak életében meghatározó vonások voltak: az ember, a közösség szolgálata, a használni, a segíteni akarás. A ma egyre jobban elembertelenedő világban gondosan neveljék rá arra tanítványaikat, hogy vállalják a becsületes életet, az eredményekért, a jobb, szebb életért tudjanak, akarjanak dolgozni, küzdeni is.”²⁷

És hadd idézzem még egy másik tapasztalt képzős tanár, dr. Csuhaj Varjú Imre véleményét, ezúttal a felsőfokúvá lett tanítóképzésről:

„A felsőfokú tanítóképzés '59-ben indult. Nagyon érdekes volt, mert hosszú ideig készült az egész tantestület ennek az új iskolatípusnak a megismerésére, éltetésére. Talán ez a jó szó, hogy ennek élni kell, ennek az iskolatípusnak. Miután kineveztek ide, sok érdekes embert ismertem meg. Olyan embereket, akikben sok volt a tanítói elszántság, több az első évfolyamban, mint általában a későbbiekben, vagy az azt megelőző, úgynevezett régi, négyosztályos tanítóképzőben. Ezek a fiúk és ezek a lányok akartak jó tanítók lenni. ... A tanítás viszont hosszabb, időtlen időig tartó távlatot jelent, mert amit én most megtanítok, ha nem is közvetlenül akinek átadom, hanem talán annak valamely leszármazottja, vagy éppen annak a környéknek valakije felfogja azt és továbbadja. Tehát ahogyan a vízbe dobott kő hullámot ver, s az a hullám nem szűnik meg a partnál, hanem a parton valamit munkál. Koptatja, építi, de a nyoma ott van. Én ezt a távlati gondolkodást tartottam nagyon fontosnak, és amennyiben tehettem, ezt mindig próbáltam bármilyen formában tudatosítani. ... Aki nem tud a gyerekekkel játszani, mesét mondani, aki nem tud úgy mesélni, hogy a gyerekeknek távta maradjon a szája, az ne menjen tanítónak. Az legyen akadémikus. ... Mert akik hivatástudatból mennek oda, azok nem fordítanak sohasem háta, azok mindig tanítók maradnak, függetlenül attól, hogy bányában vajúrok lesznek. Akkor is tanító. Mert ő ott is tanító. Ő még a szemet is úgy fejt, amint a tanítónak kell!”²⁸

²⁶ Kődöböcz 1986. 332.

²⁷ Faragó Lajos bocsátotta rendelkezésünkre a Kődöböcz Józseffel készült interjúja szövegét.

²⁸ Részlet a Faragó Lajosnak adott interjúból. Teljes szövege e kötet más helyén jelenik meg.

6. A pataki tanítóképzés jeles személyiségeit idéztem. Úgy vélem, amikor most emlékezünk, akkor erre az ünneplésre azokat kell idehívunk magunk közé, akik a maguk életével, tanításával, példájával beépültek ezekbe a falakba, s abba a történelmi folyamatba, amit a 150 éves pataki nevelőképzésnek nevezünk.

Van mit merítenünk a történelmi múltunkból!

Árva József, intézetünk alapítója a háromszázados ünnepen, másfél évszázaddal ezelőtt ünnepi beszédében így összegezett: „*Patak főiskolája minden időben a közműveltség, a tudomány, vallás és lelkiismeret-szabadság s a haza szent ügyének fog élni*”.²⁹ Magam méltatlannak érzem magam 150 év múltán valamiféle összegezésre. Ha megkérdeznék, mi jellemzi nézetem szerint a pataki képző sajátos szerepvállalásának lényegét, annyit mondanék: *tartalmitag* határozott morális elkötelezettség valláserkölcsi alapon, társadalmi-nemzeti küldetéstudattal; *módszerben* az együttműködésre, az együttes munkálkodásra épülő gyakorlat; *hatókörben* az intézmény falain túl terjedő kisugárzás, regionális felelősségvállalás.

S végül hadd kanyarodjak vissza az előadásom elején idézett dr. Szabó Zoltánhoz, aki ugyan nem volt intézetünk tanára, de a pataki kollégiumnak a 20. század első felében meghatározó személyisége lett, s 65 év múltán is egyetértéssel ismételhetjük meg szavait: „*ha azt kérdezi valaki, miben látjuk a jövőben Patak szerepét a nemzeti életben ... aligha tudunk mást mondani: olyan múltunk van, mely jövőnket is meghatározza. Ha arra építünk, jelenünk a jövőnk, futurum perfectum: befejezett jövő. Patak, maradj mindig hű legtisztább valódhoz, legnemesebb hagyományaidhoz!*”

²⁹ Árva József: Ünnepi beszéd. A sárospataki ref. főiskola háromszázados ünnepe. Sárospatak, 1860. 122. Idézi *Ködöböcz* 1986. 335-336.

FERÓNÉ KOMOLAY ANIKÓ

Óvodapedagógus-képzés Sárospatakon

A sárospataki református kollégium teológiai akadémiájának és gimnáziumának, liceumának és tanítóképző intézetének az 1948-49. iskolai évről szóló értesítőjében a következőket olvashatjuk – az intézet működésének befejezése kapcsán – elhangzott igazgatói értékelésben: *„Szerénység jellemezte mindvégig működését. Nem a hírnévért, de hivatásrétből, lelkiismeretesen, kitartással, csendesen dolgozott, és mégis az ország első intézetei közé emelkedett. Növendékei sok elismerést és megbecsülést szereztek az intézetnek, mely nemes hagyományokat ápolt, sok jó magot hintett és jó munkát végzett.”*¹ Ezzel a gondolattal szeretnék tisztelni a 150 éves önálló sárospataki tanítóképzés előtt, abban a reményben, hogy a pataki nevelőképzés fényét a 36 évvel ezelőtt megindított óvónőképzés is növelni tudta. Engedtessek meg nekem, hogy erre a közel négy évtizedre a gyakorlati szakember szemével tekintsek vissza, aki végigélte azt, s azért tevékenykedett, hogy a pataki óvodapedagógus képzést is *az ország elsői* között emlegethessék.

Az 1970-es évek

Az útkeresés

A Művelődésügyi Minisztérium 35.237/1971. VI. sz. rendelete alapján a sárospataki Tanítóképző Intézetben 1971 szeptemberétől a tanítóképzés mellett óvónőképzés is folyik. Tehát beindult a képzés a Kecskeméti Óvónőképző Intézet kihelyezett tagozataként 25 fős napali és 53 fős levelező tagozatos hallgatói létszámmal. A 70-es évekből nincsenek személyes emlényeim, ezért segítségül dr. Földy Ferencnek

¹ *Ködöböcz József: Tanítóképzés Sárospatakon. Bp., 1986. 286.*

az Óvónőképző Intézetek V. Tudományos Konferenciáján Szarvason 1984-ben elhangzott előadásából meríttek, és azokból az emlékeimből, melyeket a Nagy Dezső, Debreczeni Zoltán, Sípos György, dr. Földy Ferenc, Szerencsi Sándor, Magi Antal tanár urakkal és Oláh Katalin tanárnővel történt beszélgetéseim megőriztek.

A sárospataki óvónőképzés megindítását a társadalmi igény tette szükségessé. A 70-es években egyre több óvoda épült, mivel rohamosan nőtt a gyermeklétszám, s ezzel együtt óvónőhiány jelentkezett, különösen itt, Borsod-Abaúj-Zemplén megyében. Ezt felismerve az intézet oktatói az új képzési igénynek az ellátását egyik legfontosabb társadalmpolitikai feladatuknak tekintették, és lelkesen vállalták, hogy a tanítóképzés bázisára építve az óvónőképzéssel is alaposan megismerkednek.

Patakon az óvónőképzésnek sem előzményei, sem kialakult módszerei nem voltak. Szükség volt segítségre, melyet a nagy múltú óvónőképző intézetek – Kecskemét, Szarvas, Sopron – legkiválóbb oktatói adhattak, akikhez a kezdeti időben többször ellátogattak a felkészülésüket segítő a Patakon óvónőképzéssel foglalkozó oktatók. Rendszerek voltak a szakmai találkozók, amely az együttgondolkodás, olykor a rácsodálkozás, a műhelymunka s a továbbképzés színterei is voltak. Mintaértékű volt ezekben az években az intézetek közötti szakmai együttműködés, a rendszeres formális és informális találkozások adta kölcsönös tapasztalatszerzés. Mindezek eredményeképpen az oktatók nemcsak megismerték és megszerették az óvónőképzést, hanem alkotó módon részt is vettek benne, mind az elméleti, mind a gyakorlati képzésben.

A Tanítóképző Intézetben akkor egyetlen főállású oktató volt a neveléstudományi tanszéken, aki kizárólag az óvónőképzéssel foglalkozott, s összefogta azt. Nem alakult ki önálló szervezeti egység, a tárgyak jelentős részét olyan oktatók tanították, akik a tanítóképzésben is részt vesznek, de elindult a tanszékeken az óvónőképzés igényeihez igazodó oktatói „szakosodás” is. Sajátos együttképzési forma jött így létre, melynek megvoltak az előnyei. Előny volt egyfelől a tanítóképzőnek, így az oktatói karnak, a tanszéki szervezeteknek, a kollégiumnak. Másfelől pedig előny volt az a szemléleti nyereség, amely az oktatói karban és az együtt élő tanító- és óvónőjelöltek körében kialakult.

Feróné Komolay Anikó főiskolai docens

A hatékony képzést az intenzív segítségnyújtás és törődés, a felvételi vizsgán a nagyobb válogatási lehetőség, illetve a követelmények összehangolása, valamint a tanítóképzésben elért eredmények felhasználása jól segítette. A két szak kedvező hatást gyakorolt egymásra. Az óvónőképzés gyakorlatába beépültek a tanítóképzésben már megerősödött hagyományok, mint a mesemondóverseny, a Brunsvik Teréz emlékverseny (a Comenius tanítási verseny megfelelőjeként) vagy a pataki sajátosságként ismert falukiszállás, ahol a hallgatók szakmai felkészültségüket, hivatásszeretetüket, gyermekszeretetüket mutathatták meg a kis községek óvodáiban szervezett tevékenységekben. Ezen alkalmakkor a hallgatók korszerű szemléletet, lendületet vittek az óvodákba, ugyanakkor új tapasztalatokkal gazdagodtak.

A sárospataki gyakorlatban az oktató személye egy sajátos integrációnak a fontos tényezője volt, hiszen közvetítette azt a szemléletet, amely a tanítói munkában az óvodában felépített alapokra épít, az óvodai nevelésben pedig szem előtt tartja az alsó tagozati munka induló szintjét. Az oktatók – elsősorban a gyakorlati képzés tapasztalatai révén – felismerték, hogy indokolt az óvoda felé nyitás, mivel a személyiségre orientált óvodai nevelés jótékonyan hat szellemével az iskolai nevelésre.

A pataki óvónőképzés első évtizede az útkeresésnek, az alapozásnak, a szak felépítésének időszaka volt. A kollegák egymást is tanították, szinte napi kapcsolatban voltak egymással az egyes tanszékek oktatói. Rendszeres volt az informális jellegű, de értékes tartalmú szakmai beszélgetés, egymás oktatói gyakorlatának megismerése, a képzés során szerzett élmények megosztása s a képzés sikerességéhez hozzájáruló értékelő elemzés. Mindez megteremtette azt az értéket, mely alkalmassá tette a szakot az előtte álló feladatok még magasabb szintű megoldására, a főiskolai szinten történő óvodapedagógus-képzésre.

Az 1980-as évek

Az óvodapedagógus-képzés egyedi arculatának megteremtése

Az óvónőképzésben az 1988. év fordulatot jelentett. Ekkor vált főiskolai szintűvé, háromévéssé a képzés. Teljesen új alapokra kellett helyezni a tantervi struktúrát, a gyakorlatot. Ezekben az években már a szak szervezeti háttere is formálódott, megalakult a gyakorlatiképzési szakcsoport, s így a gyakorlati képzés terén, lehetőség nyílt a pataki szellemiséget megőrző, egyéni arculatú, struktúrájú és tartalmú képzési koncepció kidolgozására. E szakcsoportnak tagjai voltak a gyakorlati képzésben részt vevő oktatók, gyakorlatvezető óvónők és a hallgató csoportok képviselői, így a közös gondolkodás felelősségével elkészült képzési programok adták meg a keretét a gyakorlatnak, s biztosították az egységes szemléletmód és követelmény érvényesülését.

Nyilvánvaló volt számunkra, hogy ha sikeresen akarjuk felkészíteni a hallgatókat a következő évszázad valóságára, a tanulás új paradigmáit kell alkalmaznunk a gyakorlati képzésben is, s ez a gyakorlati tanulás folyamatként történő értelmezése. Ezért kerestük azokat az új formákat, módokat, melyek ezt szolgálták. Igyekeztünk megőrizni a hagyományosan kialakult és jól bevált gyakorlat elemeit, ám folyamatosan dolgoztunk azon, hogy megtaláljuk a célkitűzéseinknek megfelelő, általunk a leghatékonyabbnak s legeredményesebbnek tartott gyakorlati képzési szisztémát.

Közös munkálkodásunk eredményeként megszületett a szakmában a *pataki modell*ként emlegetett képzési rendszer, melynek vezérelve a mester–tanítvány viszony érvényesítése volt. Arra törekedtünk, hogy hangsúlyt kapjon a mesterségtanulás módjának az elsajátíttatása, az intellektuális kíváncsiság iránti érzék kialakítása, a mélyreható kérdések megfogalmazásának a képessége, a gyermekismeret fontosságának a felismerése és gyakorlatának megtanítása. Ezen alapelvek mentén készült az elméleti képzés tanterve is, biztosítva a képzés harmóniáját, az elmélet és gyakorlat egységét.

Az új gyakorlati képzési koncepció tehát a gyermekből történő kiindulásra helyezte a fő hangsúlyt, vagyis a gyermeki lelki struktúrára és annak optimális fejlesztésére alapozta az egész folyamatot. Alapvető kiindulópontként azt fogalmaztuk meg, hogy a 3-6 éves gyermekek

legfontosabb lélektani tulajdonsága – a világ globális felfogása – kell legyen az iránymutató. Így alakítottuk ki a tervezésnek az új formáját, a tevékenységre épülő, komplex programtervezési technikát. Megerősítettük és mindenképp felettiként értelmeztük a játék szerepének elismerését, a gyermek játékos tanuláshoz való jogát.

Hittük és reméltük, hogy a nevelő munka mind a gyermekek, mind a hallgatók körében akkor lesz optimális és eredményes, ha biztosítjuk a globális pedagógiai folyamatot. Önmagunkban is erősítettük azt a meggyőződést, hogy a hallgatókat meg kell tanítani arra is, hogy fejlesszék képességeiket. Ezért is épült be a gyakorlati képzés féléves programterveibe az önismeretre alapozó, a reflektív gondolkodás technikáját alkalmazó önelemzés és önértékelés megtanulása is.

Lapozgatva a képzeletbeli eseménynaplóban számtalan emlékezetes program eszembe jut, melyek közül egyet-kettőt szeretnék felidézni.

Felrémlelenek a falukiszállások, amelyek ma már csak a történelem szintjén részei a képzésnek. Néhány emlékezetes alkalmat még őriznek a videoszalagok (Hollóháza, Répáshuta, Komlóska, Balsa, Vizsoly...). Különleges és egyedi program volt a zalkodi falukutatási projekt, melyet a svájci Barth Alapítvány ösztönzésére és támogatásával végeztünk, és egy fél éven keresztül biztosította a hallgatók speciális felkészülését a közművelődési kutatásra és feladatokra egyaránt.

A 80-as évek a nyitás, a kitekintés évei is voltak.

Érzékenyek voltunk a „besettenkedő” új irányzatok iránt, megismertedtünk a Waldorf-pedagógiával a gyakorlatvezető óvónők segítségével, részt vettünk az előadásokon Solymáron, tanulmányoztuk az így hozzáférhető szakirodalmat, és a képzés során a hallgatókat is megismertettük ezzel a nevelési irányzattal. A Neveléstudományi Tanszék oktatói szakmai tapasztalatszerére utaztak Bécsbe, ahol a Waldorf iskolák működésébe, gyakorlatába nyerhettek betekintést.

1986-ban egy Gabnai Katalinnal történt találkozás révén a drámapedagógiával is megismerkedhettünk. Néhány érdeklődő oktató részt is vett két nyári tanfolyami képzésen. S az eredmény? Az országban elsőként jelent meg tantervünkben a drámapedagógia kurzus, s ismerhették meg a hallgatók a dráma eszközeivel s a drámajáték módszerével történő nevelés alkalmazási lehetőségeit az óvodai nevelésben. Még ez évben a II. évfolyam

lyamos hallgatók nyáron egyhetes, bentlakásos „Drámai Műhely” keretében gyarapították ismereteiket. Úgy gondolom, nagyon sok óvónő „fertőződött” meg az elkövetkezendő években, s vitték tovább a drámapedagógia szeretetét.

Különleges és emlékezetes esemény volt Kárpátalján, a Munkácsi Tanító- és Óvóképzőben tett szakmai látogatás 1986-ban, ahol a hallgatók és az oktatók a kölcsönös együttműködés lehetőségén munkálkodtak. Meglátogathattunk egy kis falusi óvodát, megtapasztalva a kisebbségi lét minden hátrányát, és ugyanakkor megrázó élményt jelentett, amikor az óvodában általunk szervezett pünkösdi játék eseményei és énekei az egész falu lakosságát odavonzották, könnyes szemekkel köszönték a magyar szót, a magyar dalokat, mi pedig meghatottan s elszorult torokkal fogyasztottuk a kedvünkért varázsolt finomságokat.

A 80-as évek a felfutás évei is voltak. A szakközépiskolák bőven biztosították a jó alapokkal felvértezett hallgatói utánpótlást. Rekordlétszámokat döntögetett a levelező képzés is. Ez a tény új kihívásokat jelentett a képzés számára, hiszen el kellett gondolkodnunk a képesség szerinti differenciált képzés lehetőségein, s alkalmazni a képzés gyakorlatában. S közben közeledett a rendszerváltás, folyt a közoktatás reformja, amely ismét az új feladatokra való felkészülés, a szemléletváltás szükségességét vetítette előre.

Az 1990-es évek

Az óvodapedagógus képzés fénykora

A 90-es évek igazi kihívásokat kínáltak az óvóképzés számára: a nagyobb intézményi önállóság birtokában a pataki szellemiséget továbbra is megőrző, sajátos arculatú és tartalmú képzési koncepció kidolgozására készülhettünk fel. Hagyományosan speciális helyzetünk-ből adódóan – kis létszámú szak vagyunk – arra törekedtünk, hogy sikerüljön megtalálni a leghatékonyabb képzési modellt, a korszerű tartalmakat és tanítási–tanulási stratégiákat. Hittünk abban, hogy *„a képességek fejlesztését előtérbe állító, személyiségre koncentrááló képzési koncepció lehet a hatékonyság biztosítója.”* (Németh László)

Az óvodapedagógus szak képesítési követelményei alapján megfogalmazhatóak voltak képzési céljaink, nevezetesen: olyan óvodapeda-

gógusok képzése, akik jól megalapozott, általános és szakmai műveltségük, fejlett pedagógiai képességeik, ön- és emberismeretük, gyermekközpontú, érzelem gazdag beállítódásuk birtokában – a családdal és a társadalmi környezettel együttműködve – alkalmasak az óvodás gyermek tudatos fejlesztésére, nevelésére, az egyetemes és nemzeti értékek, erkölcsi normák közvetítésére.

A képzési cél magában foglalja a gyakorlati képzés céljait is. Magas szintű, továbbépítkező, elméleti és gyakorlati tudás, a pedagógiai és pszichológiai ismeretek gyakorlati alkalmazása, érett, autonóm, kreatív személyiség kialakítása szerepelt ezek között. S a feladatok felsorolása-kor a gazdag tapasztalati bázisra épülő személyiség- és képességfejlesztés került a középpontba, mely a gyermekekre és önmagára figyelő attitűd és a hatékonysághoz szükséges biztonságos gyermekismeret kialakítása érdekében jelentős. Ez a program személyiségközpontú és a képességek fejlesztésére orientált volt.

A gyermekismeret és önismeret talaján a gyermekközpontú attitűd kialakítása érdekében – melyet az empátikus megértés, a pozitív elfogadás, a kreativitás és kongruencia jellemez – kiemelten a kommunikációs, a kooperációs, a vezetési képesség, valamint a tolerancia fejlesztése kapott hangsúlyozott szerepet.

Gyakorlatorientált képzési rendszerben dolgoztunk. Egyrészt azért, mert az említett képességek kialakulásához szükséges tréning jellegű készségfejlesztés az egyéni gyakorlatok során valósítható meg legeredményesebben, másrészt célunk az volt, hogy az önmagát irányító, belső kontrollal rendelkező, reflektív óvodapedagógusi személyiség kialakulását segítsük. A képzés sajátosságaként kiemelendő még a személyesség prioritása. Ez különösen a gyakorlati képzés során volt domináns, hisz a személyes kötődés, a kialakuló munkatársi kapcsolat, a folyamatos fejlődés követhetősége, a stabilitás megléte biztosítékát jelentette a hallgató képességfejlődésének.

A folyamatos tantervi munkálatok, a sürgető társadalmi igényeknek való megfelelés, az óvodapedagógus képzés új formáinak (+ 1 kiegészítő) megjelenése szükségessé tette szervezeti stabilitást. Megalakult az Óvóképzési Szakcsoport, amely most már nemcsak a gyakorlati képzés, hanem a képzés teljes spektrumának a koordinálását, tervezését, szervezését látta el a szakcsoportvezető irányításával.

A tanterv lehetővé tette a speciális képzések beindítását. Ennek az időszaknak a „slágere” a *Baby-sytter* és *Hostess* képzés volt, amely az óvodapedagógus hallgatók számára a munkaerő piacon jelentett előnyöket, mivel a nyelvet beszélő és speciálisan is képzett fiatalok iránt nagy volt az érdeklődés akár külföldön, akár itthon. Ugyanakkor még nagyon kedvelték a hallgatók a *videó-szerkesztő* és az *erdei óvoda* speciális képzéseket, mivel mindkettőnek megvolt a szükséges gyakorlati képzési háttere is.

A 90-es évek sikertörténete volt az egri kihelyezett levelező képzés beindítása 1994-ben az Eszterházy Károly Főiskolával együttműködve, közel tíz évig működött. A konzultációs központban folyó képzés színvonalát nem csak a hallgatói visszajelzések bizonyították, az igazi elismerést az 1997-ben lezajlott akkreditációs vizsgálat és a 2000-ben megtörtént közbülső eljárás adta, ahol az Akkreditációs Bizottság mindkét alkalommal kiválóra minősítette a tagozaton folyó képzést, a gyakorlati képzését pedig országosan példaértékűre.

Az óvóképzésben a hallgatók mindig kitűntek szorgalmukkal és kiváló tanulmányi eredményeikkel, melyet fémjelez köztársasági ösztöndíjasok és a kitüntetéses oklevelet szerzők száma. A tudományos tevékenység terén is a 90-es években voltak a legsikeresebbek az óvodapedagógus hallgatók. Az aktuális OTDK-ról mindig számos díjjal tértek haza, ezzel is öregbítve a főiskola hírnevét.

Az óvóképzés mindvégig őrizte és ápolta a pataki hagyományokat, a pataki szellemet.

Bekapcsolódtunk az Oktatási Minisztérium „Nemzeti Emlékezet” programjába, és a lakóhelyismeret tárgy keretében ápoltuk épített és szellemi örökségünket. Hogy miként, az külön előadást igényelne. 1996-ban az „1000 éves a magyar iskola” rendezvényhez kapcsolódóan a hallgatók összeállítottak egy interjúkötetet, melyben a főiskola neves oktatói, nevelői szólalnak meg, s akik közül többen azóta már nincsenek közöttünk. A sajtó alá rendezéshez és a kiadáshoz sajnos akkor nem találtak szponzort, pedig pótolhatatlan értékű a dokumentum.

Az intézményi akkreditációra 1997-ben került sor, melynek keretében óvodapedagógus képzés minőségét is vizsgálta a Magyar Akkreditációs Bizottság. Részlet az értékelésből: „A szak minősítése kiváló. A

szak oktatásáért felelős szakcsoport az elméleti alapozású szakmai és gyakorlati képzést az országos átlag feletti szinten végzi. A szakmai programok korszerűek, mindenben megfelelnek a képesítési követelményeknek. A tárgyi feltételek kimagaslóan jók, a személyi feltételek kiválóak. A levelező tagozaton folyó képzés kiváló. A személyi és tárgyi feltételek biztosítékok a kiváló eredmény tartós fenntartására.”

A 2000-es évek

Ismét útkeresés

Az ezredforduló új kihívásokkal érkezett. Változás előtt állt a közoktatás, a felsőoktatás, törvénymódosítás készült. Új fogalmakkal kellett megismerkedni mint a kreditrendszer, az élethosszig tartó tanulás, a tudás alapú társadalom, inter- és multikulturalitás, kompetencia alapú képzés. Megtörtént az intézményi integráció, s a Miskolci Egyetem hetedik kara lettünk. 2002-ben megszűnt az Óvóképzési Szakcsoport és az egri konzultációs központban is az utolsó évfolyam fejezte be a tanulmányait.

A kredit alapú oktatásra történő felkészülés már az évtized elején megindult, s próbáltuk megtalálni a szak szempontjából a legkedvezőbb struktúrát és tartalmakat. Így az első évek a tantervi munkálkodásról szóltak. Nem volt könnyű időszak, míg eljutottunk 2007-ig, és megszületett a szak korszerű és a törvényi előírások szerinti kompetencia alapon építkező tanterve.

Az Oktatási Minisztérium középtávú közoktatás-fejlesztési stratégiájában egyértelműen megfogalmazódik, hogy „az egész életen át tartó tanulás megalapozása a kulcskompetenciák fejlesztése révén” valósulhat meg. Ennek érdekében hét kulcskompetenciát nevez meg: a tanulási technikák birtoklását, az intelligens tanulás képességét (összefüggések felismerése, és a problémamegoldás képessége), eszközjellegű kompetenciákat, mint a: nyelvi, kommunikáció, matematikai, informatikai, médiahasználati kompetencia; a személyiség tágabb és személyesebb dimenzióit érintő kompetenciákat, az „alkalmazni tudás” kompetenciáit (a tudás hozzákapcsolása a személyes tapasztalatokhoz, a valóságos élethelyzetekhez; a változások megértésének képessége, a különböző tudáselemek összekapcsolása, a döntési képesség, tervezés, viselkedés és önkontroll képessége); szociális kompetenciákat, mint a társadalmi

viszonyrendszerek felismerésének képessége, felelősség, konfliktuskezelő képesség, kooperativitás, társadalmi tapasztalatokra való reflektálás; az értékorientációs kompetenciát, mely azt jelenti, hogy az egyén rendelkezik a cselekvés normavezérelt mintáival, képes az autonóm cselekvésre, megbízható, toleráns, tud társadalmilag elfogadott módon viselkedni és képes bekapcsolódni kulturális folyamatokba.

A tantervben ez az elvárás az alábbi szerkezetben található meg: a) közös kompetenciák az óvodapedagógus és tanító képzési ágban, b) szakmai kompetenciák, c) az ismeretek alkalmazását segítő kompetenciák, d) a szakmai attitűdök és magatartás kompetenciái.

Az új évezred új igényekkel jelentkezett az óvóképzés számára. A törvényi előírások alkalmazási feltételként szabták meg a főiskolai végzettséget. Ismét megnőtt az igény a levelező képzésre, már Salgótarjánban és Nyíregyházán is működött konzultációs központ. Ugyanakkor az óvóképzésben is érzékelhető az az országos tendencia, mely a túlképzést mutatja. Nincsenek pontos követési mutatóink, de tapasztalataim alapján kijelenthető, hogy nagyon sok az állás nélküli óvodapedagógus, bár az igazsághoz tartozik, hogy nagyon keresettek a munkaerő piacon más területekre. Ennek ellenére – szerencsénkre – mégis nagy az érdeklődés, a jelentkezési arányok biztatóak, mely a szak hosszú távú megmaradásának biztosítéka lehet. Az idei felvételi adatai alapján bátran megfogalmazható, hogy az óvóképzés a húzóágazat Patakon. Persze ez sem jelent garanciát.

Melyek lehetnek azok a kitorési pontok, amelyek a stabilitást segíthetik? Az óvodapedagógusok számára ajánlott sokszintű továbbképzési formák, a szorgalmi időben megszerezhető OKJ. képzések biztosítása, a párhuzamos képzések, az óvóképzéshez illeszthető felsőfokú szakképzések kínálatának bővítése (csecsemő- és kisgyermeknevelő, idősgondozó, házvezetőnő...), új szakok indítása, mint pl. a csecsemő és gyermeknevelő, gondozó főiskolai szak, melynek munkálatai az egri Eszterházy Főiskola gesztorságával folynak, s természetesen a pályázati lehetőségek kihasználásával indítható képzések.

Mivel is zárhatnám mással ezt a visszatekintést, mint egy útravaló gondolattal dr. Tóth Lajost idézve: *„A jelen alkotó munkát kíván. A múlt emlékezésre kötelez. A jövőnek felelősséggel tartozunk.”*

FÖLDY KRISZTINA LILLA

*Minták és motívumok
a sárospataki tanítóképző épületén*

A tanítóképzés – mint tudjuk – 1857-ben indult meg Patakon a Református Főiskola keretén belül, önálló ágazatként, az akadémia és a gimnázium mellett. Mivel azonban a növekvő pénzügyi terheket a református egyház nem tudta vállalni, a képzőt 1869-ben átadta az államnak. A kormányzat átvette az egyháztól azt az 1840-es években kaszárnának szánt, de évtizedekig lakatlanul álló épületet, amelyet a főiskola a tanítóképző céljára már felújított. A kétemeletes, középsőfolyosós épület hamarosan szűknek bizonyult, a tanári kar ismétlődő kérésére a minisztérium 1909-ben írt ki nyilvános tervpályázatot a tanítóképzés funkcióját szem előtt tartó épület építésére. A pályázatra hét terv érkezett, az első díjat és vele az iskola megépítésének a jogát Lechner Jenő és Warga László „Traditio” jeligéjű pályaműve kapta.

A sárospataki tanítóképző terve tehát a huszadik század első évtizedében született. Ez az időszak nem képviselt egységes stíluskorszakot. Az építészet területén egymás mellett voltak jelen a romantika utolsó megnyilvánulásai, a historizmus ízlésváltozatai, a külföldi példákat követő modern áramlatok, a funkcionalista építészetet követő konstruktív törekvések és azok a kísérletek, amelyek különböző előzményekre támaszkodva a független magyar nemzeti stílus megteremtését szolgálták (pl. Lechner Ödön és követői, a Fiatalok csoportja).

Lechner Jenőt kortársainak haladó nézetei csak felületesen érintették, ő a polgári kultúrához és a műemlékekhez vonzódott. 1905-ben Füredi Richárd szobrásszal közösen első díjat nyert a kassai székesegyház Rákóczi-síremlék pályázatán. Terve sohasem valósult meg, mégis

A lőcsei Thurzó-ház (16. század) és a késmárki harangtorony (1586)

fontos állomása pályájának, hiszen ekkor fedezte fel a Felvidék 16-17. századi építészetét, amely saját nemzeti stílusának kialakítására indította. Ennek alapja a pártázatos reneszánsz, amely európai (olasz, lengyel) példák nyomán alakult ugyan ki, de Sáros és Szepes vármegye területén helyi mesterek keze munkája révén sajátos stílusváltozata is kifejlődött. A stílus jellegzetes eleme az épület felfalazása, a homlokzat attikával való megemelése és ennek vízszintes lezárása kis fokok szabályos rendjéből álló pártázattal. A szepesi-sárosi pártázatos reneszánsz helyi karakterét fokozza, hogy lengyel példákra nem jellemző motívumokat is használ. Ilyen az attika törpe vakárkásoros díszítése és a kiugró ereszpárkány konzolokkal való alátámasztása. A vakárkásor íves fülkéit sgraffito-technikával készült motívumokkal díszítették.

A felső-magyarországi pártázatos reneszánsz három épülettípuson jelenik meg: főúri kastélyok, városi polgárházak és protestáns emlékek (harangtoronyok, templomtoronyok) díszeként. Ez utóbbi is helyi sajátosság, Lengyelországban nincsenek a felvidéki liliomtoronyokhoz hasonló templomtoronyok. A pártázatos stílus hazánkban elsősorban két felvidéki megyéhez kötődik, a 17. század elején azonban Erdélyben is megjelent, és Páciban találunk rá egy ritka, magyarországi példát.

Kismarty Lechner Jenő építészetének értékelői nem foglalkoztak részletesen a felső-magyarországi pártázatos stílus motívumainak törté-

A tanítóképző épülete madártávlatból
Molnár László felvétele

netével. A Lechnernek tulajdonított „*nemzeti historizmus*” programját magányos kísérletként tartották számon a 20. század eleji irányzatok köztük között, amely sikertelen és visszhangtalan maradt. A sárospataki tanítóképző intézet épületének elemzésekor azonban nem hagyhatjuk figyelmen kívül a város és környéke történetét. A 16-17. században épült sárospataki vár gyűjtőpontként ugyanazokat az időbeli és földrajzi dimenziókat foglalja magában, amelyekhez a pártázatos reneszánsz stílus is kötődik. A megvalósult sárospataki tanítóképző terve tehát mélyen megfelelt az 1909-ben kihirdetett nyilvános tervpályázat követelményének, amely kiemelt jelentőséget tulajdonított az építés színhelyének.

A sárospataki tanítóképző épületének megépítésére heten jelentkeztek. Lechner Ödön Sebestyén Artúrral közösen „Rákócziak kora”, Kotál Henrik „Antik jellem”, Foerk Ernő „Sáros”, Bernthaller Adolf „Sárospatak” jelíggel küldte be pályaművét. Lechner Jenő és Warga László tervének jelígeje – mint említettem – „Traditio” volt; a másik két, díjazásban nem részesült pályamunka „Tamás” és „Orgonakert” megjelöléssel érkezett. A bíráló bizottság a terveket elsősorban funkcionális szempontból, a tanítóképzés igényeinek megfelelően vizsgálta. Konkrét, négyzetméterekben meghatározott elvárásokkal szembesítették a pályamunkákat, fontos volt az internátus, az étkező és a társalgó összekö-

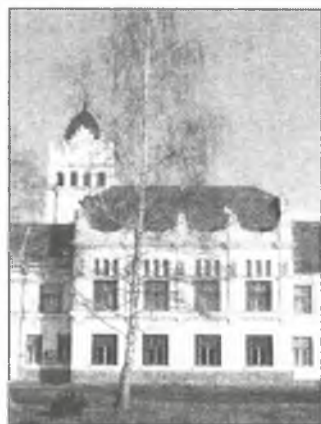

Dr. Földy Krisztina Lilla

tése, a gazdasági épületek praktikus elhelyezése, a hangversenyerem és a gyakorló iskola könnyű megközelíthetősége, a tantermek megfelelő mérete, az igazgatói és a szolgálakás kényelmes beosztása, a célszerűség és a költségtakarékosság. A bírálók ezek után esztétikai szempontból is értékelték a terveket, és mindig érvényesítették a pályázat kiírásakor meghirdetett történelmi ihletettség követelményét.

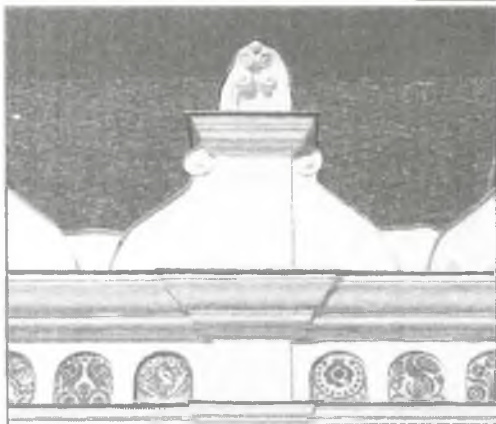
A zsűri 1909. június 12-én döntött. Egyhangúlag a „Traditio” jeligés pályaművet tartotta a legjobbnak. Az

erősen kritikus, de objektív zsűri bírálatát olvasva feltűnik Kismarty Lechner Jenő és Warga László koncepciójának jól átgondolt funkcionálizmusa. Az U alakú alaprajzú épület nyugati szárnya az eredeti középnyolcos épület, amelyet a lehető legkevesebb bontással internátussá alakítottak. A nyugati szárny és a középszárny találkozásánál helyezték el egy előcsarnokkal az ebédlőt (mai nagyelődó), ami azért volt különösen praktikus, mert közel esett a középszárny internátus felé való meghosszabbításánál elhelyezkedő konyhához és gazdasági épületekhez. A keleti szárnyban, amely rövidebb, mint az átépített nyugati, önálló bejárattal helyezték el a gyakorló iskolát. A középső szárnyban volt az igazgatói iroda, a tanári szobák és az előadók. Az emeletre két lépcsőn lehetett feljutni, az egyik a főbejáratnál, a másik a keleti szárny és a középső szárny találkozásánál helyezkedett el, ahol szintén volt egy bejárat. Az emeletre rajztermet és más termeket terveztek, a hangversenyerem és a gyakorló zeneszobák elhelyezését – az utóbbiak a gazdasági épületek fölé kerültek – a zsűri kifejezetten megdicsérte. Az igazgatói és szolgálakás a keleti szárny meghosszabbításánál lévő önálló földszintes épületbe került, a tornacsarnok számára is különálló tömböt terveztek. A zsűri egyedül a tornaterem kissé távoli elhelyezését kifogásolta.

Az épület főbejárata, illetve négytengelyes kiugró része

A terv az építkezés során módosult: a víztartály számára középre szánt torony a főbejárat fölé került, magassága is megnőtt, így az épület leghangsúlyosabb része lett. A módosítás több lehetséges okkal magyarázható. Tovább erősítette az épület aszimmetrikus jellegét, így kevésbé tűnik fel az átépített nyugati szárny és a keleti szárny közötti különbség, oka lehetett a főbejárat kiemelése is, de az is elképzelhető, hogy a Vörös-torony sárospataki váron belüli elhelyezése adott a módosításhoz indítást. A tanítóképző tornyának lezárása a felső-magyarországi templomtornyok pártázatát idézi, de azokkal ellentétben boglyaívű kupolával van lefedve. A motívum először Lajta Béla Kossuth-mauzóleum tervén jelent meg 1901-ben, s a század eleji magyar nemzeti stílus megteremtésén fáradozók kedvelt motívuma lett. Az alkotók sajátosan magyar formának tekintették. A boglyaíves kupola mellett a tornyot kettős pártázat díszíti. A tornyon nincsen sgrafittodíszítés, a „koronát” konzollokkal alátámasztott párkányra támaszkodó árkádsor tartja. A torony hasábját alul az eredetileg kocsbefjárónak szánt boltíves főbejárat díszíti, amely kétoldalt két volutával lezárt vastag pilléren nyugszik. A boltíves kaput az épület emeletének magasságában három félköríves árkád követi. A tetején egy-egy bajszos fejes konzollal alátámasztott párkány tartja az épület nevét tartalmazó táblát és a fölé elhelyezett Kossuth-címert, amelyet két angyal mutat. Ezeket kétoldalt és fölül a torony kettős pártázatának sík formái veszik kör-

Felirat a homlokzaton és pártaelem

be koronaszerűen. A főbejárat messziről nézve a torony tetejével ritmikus összhangban van, a bajszos kurucfejek motívuma a Feszl Frigyesig visszanyúló magyar nemzeti stílusterkvések hagyományának kifejezéseként is értelmezhető. A főbejárat jellemző dinamikája a fölfelé törekvés, égre mutató. A zömök torony felvidéki templom- és harangtoronyok képét idézi, s a főbejárat ezzel rimelő „pártával koronázott” díszítése jelzi, a kapun át szellemi birodalomba jutunk. A torony ma az épület jelképe.

A termódosítások közben intenzívebbé váltak a pártázatos reneszánsz elemei is. A bejárat tornyot közvetlenül követő négy tengely lezárása közelíti meg leginkább a felső-magyarországi mintát, hiszen az oromfalat itt ténylegesen megemelték. Az épülettömbből ez a rész ki is emelkedik, ugyanis itt van a díszterem, amelynek mennyezete magasabb, mint az emeleté. A vakárkádok népi virágmotívumokból kialakított sgraffito díszei között feliratot találunk. Itt olvashatjuk, hogy az épület Hodossy Béla igazgatása alatt épült, s megtaláljuk a tervezők és a kivitelező, Havas Sándor nevét is. Az oromfalat a tengelyeket elválasztó pillérekön izgó-mozgó gyermekfigurák féldomborművei díszítik a sgraffittóval kiszínezett vakárkádsor mellett. A díszítés újra emlékeztet, az építők következetesen szem előtt tartották az épület rendeltetését.

A pártázat egymáshoz támaszkodó volutákból kialakított és vázákkal koronázott ún. lengyel végződés, a vázák bimbós taréjos törpepillérek.

Az igazgatói, illetve gyakorló iskolai szárny és díszítő elemek

A pártázat körbefut az épület főhomlokzatán és egységet teremt a régi kaszárnya és az új épületrész között, az udvari homlokzaton viszont csak a kiugró, közvetlenül torony melletti, dísztermes épületrészt zárja le. Az épületet minden oldalon sgraffito félköríves vakárkádok szegélyezik, ez a lezárás azonban csak dekoráció, nem pedig a felső-magyarországi emlékek jellemző attikája. Ebből is látszik, hogy a tanítóképző inkább dekorációs elemként idézi a felső-magyarországi motívumokat, s nem azok szerkezeti alapját veszi át. Ezt legjobban a valódi attika hiánya és a magas tetőzet mutatja, amelyet a pártázat nem takar el, ahogy az az előképeken általános. A pártázat mögött feltűnő magas tető Lechner Ödön hatása lehet. A 16-17. századi szepesi-sárosi épületekről származik az emeletet tartó övpárkány konzolos alátámasztásának ötlete, azonban ez is csak finoman emlékeztet előképére.

A tanítóképző összképének fontos elemei az ablakok, amelyeknek jellegzetes ablakosztói vannak. A régi iskolaépület ablaknyílásai eredeti méretűek, magasságuk 3:2 arányú a szélességükhöz képest, de osztásuk megváltozott, a felső harmad tizenkét apró ablakmezőre van osztva, míg az alsó kétharmad csupán kétfelé. Ezt az osztásrendszert veszik alapul az új épületrész ablakai, amelyek szélesebbek, majdnem négyzet alakúak, a régi épületszárny ablakait mindkét oldalt egy-egy függőleges sorban nyolc apró ablakmező keretezi. A régi és új épületszárnyat tehát elválasztja az

„Sub Rosa” sarokfülkék

ablakméret, ugyanakkor az osztásrendszer összekapcsolja őket, hiszen az új magában foglalja a régit. Az egykori gyakorló iskolai, a keleti szárny nem szimmetrikus megfelelője az átépített régi iskolának. Nem olyan hosszú és az utca felé néző homlokzata szélesebb, mint maga a szárny. A sajátosságok valószínűleg a keleti szárny önálló funkcióját szemléltetik. Ezt tovább erősíti a keleti szárnyat lezáró épülettömb oldalfalain elhelyezett félkör alaprajzú, félkupolával fedett falfülke, amelyet sgrafittóval díszített nyúlánk vakárkádok tagolnak. Elképzelhető, hogy a kizárólag dekorációs célú motívum ösztönzője a sárospataki vár Sub Rosa termet magában foglaló sarokfülkéje volt.

Lechner Jenő felső-magyarországi reneszánsz hagyományaira támaszkodó stílusterékvésének a sárospataki tanítóképző volt az első nagyszabású kísérlete. Ez a korai épület egész pályájának főműve lett. A harmincas években elfordult a pártázatos stílustól, ezután egyszerű neoklasszikus majd modern formákra támaszkodott. Lechner Jenő építészettörténetben elfoglalt helyét azonban első korszakának stílusterékvése határozza meg. Ezt nemzeti historizmusként, nemzeti konzervativizmusként említik az építészettörténészek, amelynek lényege, hogy az eklektika nemzetközi jellegét, konzervativizmusát kívánta összebékíteni a 20. század elejére általánossá váló nemzeti építészet iránti igényvel. Sok elmarasztalás érte és éri Kismarty Lechner Jenő koncepció-

Az épület bejárata

ját és építészetét. Az épület azonban Lechner Jenő törekvéseinek pozitívumaira is rámutat. A tanítóképző nem forradalmi lendületről, de elmélyült építészeti kultúráról és a funkció felelősségteljes átgondoltságáról tanúskodik. Történelemeről, a múlt értékeiről és ezek megőrzésének fontosságáról beszél egy olyan épületen, amelynek funkciója a tudás átörökítése, a tanítók képzése. A sárospataki helyszín, a tervpályázati hirdetmény követelménye valószínűsíti, a tanítóképző terve nem csupán konzervatív építetők igényeihez való üres alkalmazkodás. Ellenkezőleg, a tervezők megértették a feladat lényegét, jól tudták, hova és mit építenek.

Az épület felidézi a városnak a magyar történelemben és kultúrában elfoglalt helyét, ragaszkodását a múlt és a környék értékeihez, de közben funkcionálisan sem feledkezik meg rendeltetéséről. Az épület következetes tervezői munka eredménye, amely tiszta koncepcióval vállalkozott arra, hogy Sárospatakon felépíti az ország első tanítóképző intézetét.

Legyünk büszkék rá!

Kuruc fejek

Az épületről közölt fényképfelvételeket
BALOGH ISTVÁN készítette

FÖLDY FERENC

*Közép- és felsőfokú tanítóképzés
Sárospatakon diák- és tanárszemmel*

Az évforduló az emlékezés nagy alkalma. Ilyen figyelemreméltó a mai emlékülés is, ahol a 476 éves múltú, 150 éve önálló pataki tanítóképzés fennállását ünnepeljük. A sárospataki középfokú tanítóképzés 1950-es éveiről mint volt diák, az 1970-es és '80-as évekről pedig mint tanár szeretnék néhány jellegzetességet felidézni.

Diákpályámnak ma is a legkedvesebb szakasza az a négy esztendő, amit a sárospataki tanítóképzőben töltöttem. Ebben az intézetben ismertem és szerettem meg a pedagógus pályát. Itt szították erősre bennem a tanítói hivatás lángját, s itt kaptam indítékot a pedagógiai és a pszichológiai tudományok szeretetéhez.

1950-ben az államosítással lényegében négy évre csökkent a korábban öt éves tanítóképzés, s szervezetileg arra a színvonalra esett vissza, ahol 1884-ben állott. Ez több hiányosság előidézője lett. A négyéves keret szűknek bizonyult az általános- és a szakképzésünk biztosítására. A tantervben meghatározott tananyag nem felelt meg az igényeknek. A tanítóképzés legnagyobb hiányosságainak a kiküszöbölése érdekében 1953-ban új óratervet bocsátottak ki. Lényeges változást jelentett, hogy az addig nem tanítható lélektant is tanulhattuk már. Ezenkívül több új tantárgy bevezetésére is sor került, melyek nehezítették a képzést. A rövid tanulmányi idő akadályozta azt is, hogy az egyes tantárgyakat a tudományok rendszere megkövetelte logikai rendben tanuljuk.

Tanáraink tudatosították is bennünk, hogy az intézetben nyert képzés csupán kiindulási pontja hivatásbeli tudásunk, műveltségünk és emberi értékeink fejlesztésének. Felébresztették bennünk a továbbkép-

zés, az önnevelés vágyát, megismertették velünk az ehhez igénybe vehető módszereket. Éltünk is a továbbtanulás lehetőségeivel. Nagyon sokan szereztek közülünk újabb diplomát főiskolán vagy egyetemen. Sárospatakon a gyakorlati képzés mindig az egyik legfontosabb munkarészlete volt a tanítóképzésnek. Az intézet nevelői figyelemmel kísérték egész megjelenésünket, magatartásunkat a gyakorló iskolában. Ugyanis a gyakorló iskolában nem diákok, hanem nevelők voltunk, s már 15 éves korunkban minden lépésünk, cselekedetünk a pedagógia mérlegére volt téve. A tegnap még gyermekként kezelt általános iskolás tanulókból egyik napról a másikra kis tanító nénik, kis tanító bácsik lettünk. Ez a megszólítás pedig felemelő érzést, belső tartást adott.

Az érettségit követő gyakorló évünket is igyekeztek az intézet tanárai maximálisan hasznossá tenni. A gyakorló év azonban nem minden esetben vált – az intézet rendszeres és tervszerű irányítása mellett sem – tanítóvá válásunk eredményes elősegítőjévé, mivel a gyakorlóléhelyek kijelölésében döntő szempont a nevelőhiány megszüntetése volt. A gyakorló év után tettünk képesítő vizsgát. Tanítói oklevelemet a 100 éves tanítóképző fennállásának évében, 1957-ben kaptam meg.

A felsorolt tények mutatják és igazolják, hogy az említett problémák ellenére a tanítóképzés az ötvenes években is eredményes volt Patakon. Az intézet munkájában komoly pozitívum volt a hivatásszeretetre nevelés. Ezt magam is tanúsítom: hogy a pedagógus pálya szeretetében és szépsége iránti meggyőződésemben egy percre sem inogtam meg, abban nagy szerepe volt iskolámnak, egykori kiváló tanárainak, akik példaként álltak előttem.

Nagy megtiszteltetés ért 1970-ben, amikor meghívtak tanítani az intézetbe. Így történt meg, hogy a 125 éves önálló tanítóképzés évében nemcsak tanára, hanem főigazgatója voltam, a főiskolai rangra emelt pataki képzőnek. Tanítóképzős oktatónak lenni speciális feladat. Szaktudományunkat pedagógiai orientáltsággal kell művelni és közvetíteni.

A főiskolai tanítóképzés korábbi évtizedeit – a '70-es és a '80-as éveket – most megpróbálom röviden abból a szempontból bemutatni, hogy mennyiben szolgálta a tanítójelöltek hivatásszeretetre nevelését.

A felsőfokú tanítóképzés tanterveit elemezve elmondhatom, a főiskolává válással nem került kedvezőbb helyzetbe a hivatásszeretetre neve-

Dr. Földy Ferenc ny. főigazgató

lés. Az első főiskolai tanterv minden korábbinál kevesebb időkeretet biztosított a tanítói gyakorlathoz, a mesteriségre való eredményes felkészüléshez. Az 1976-os tanterv – az egységes általános iskolai pedagógusképzés jelszavát félreértelmezve – a tanárképzés rendszerének logikáját próbálta ráhúzni a tanítóképzésre. Ez a tendencia már az 1973-as tantervvel elkezdődött. Ennek két jellemző vonását emelem ki. Az egyik az elméleti, ezen belül a szaktárgyi, szakkollégiumi képzés pozíciójának erősödése. A másik pedig az, hogy jelentősen csökkent a gyakorlati képzés időtartama. Valamennyien tudjuk, hogy az elméleti felkészültség önmagában még nem biztosítéka az eredményes tanítási gyakorlatnak, hiszen a tudomány logikája nem azonos az elsajátítás logikájával.

A tanító igazi szakmája annak elsajátítása, hogyan lehet az absztrakt tartalmakat lefordítani a kisiskolások nyelvére. A jó tolmácsoláshoz pedig beleélés, gyermekismeret, tapasztalat és még sok minden szükséges, melyet csak a gyermekkel való közvetlen kapcsolatban lehet igazán megtanulni. Ezért a tanítói tevékenység elemzéséből kiindulva olyan elméleti alapkövetelményt állítottunk össze, melyet a tanítójelöltek mesterei szinten, hivatásszeretettel tudtak adaptálni a gyakorlatban. E feladatok teljesítése szívós belső – főiskolai és tanszéki szintű – műhelymunkát, gazdag metodikai kultúráltságot igényelt. Tudatos tervezéssel sikerült elérnünk az 1980-as években, hogy minden oktatási ágnak volt kiváló felkészültséggel, gazdag gyakorlati tapasztalatokkal rendelkező vezető beosztású oktatója, akiknek segítségével a fiatalabb oktatók alkalmassá váltak a tanítóképzősök oktatására. Szeretném kiemelni az oktatók összetartását, mely kedvezően hatott a tanárok és a diákok kapcsolatára, jó példa volt ez a pedagógusjelöltek számára.

Többéves tapasztalat alapján mondhatom el azt is, hogy a hozzánk került tanítójelöltek pályaképe sok esetben megalapozatlan. Nagy pozitívumuk azonban, hogy gyermekszeretetük, a hivatáshoz szükséges érzelmi kötődésük meghatározó. Szerénytelenség nélkül állítom, hogy Patakon a hivatásszeretet formálásában is élen jártunk.

Az említett években a főiskolát nagyfokú nyitottság jellemezte, ahol érvényesült a comeniusi küldetéstudat, a „használni, szolgálni, segíteni akarás szelleme.” Jó kapcsolat alakult ki a megye oktatási és közművelődési intézményeivel. Rendszeresen együttműködtünk velük az alsó fokú nevelőmunkában, a pedagógusok továbbképzésében. A gyakorló pedagógusok intenzív képzését pedig a város és a megye határain túl is végeztük. Példa erre a tíz éven át megrendezésre kerülő Tanítók Országos Nyári Akadémiája. Az említett időszakban főiskolánk több sikeres hazai és nemzetközi tudományos és művészeti tanácskozásnak adott otthont.

Comenius emlékét ápolva őriztük, és hasznosítottuk szellemi örökségét. 1976-ban a főiskola az ő nevét vette fel. 1986-ban pedig pataki székhellyel országos hatáskörrel megalakult a Magyar Comenius Társaság.

Nyugdíjasként is élő a kapcsolatom az Alma Materrel. Meggyőződéssel vallom, hogy a sárospataki tanítóképzés múltjában és jelenében van annyi érték, hogy alkalmas a napjainkban előtte álló minőségi feladatok eredményes ellátására. Kívánom, hogy iskolánk, a 150 éves sárospataki tanítóképző olyan legyen, mint azt Comenius kívánta: „belül fényrel teljes, kívül pedig a fényt messze szóró.”

MÁCS JÓZSEF

Sárospatak adománya

Nem a legjobb helyen születtem a világra. Nem jó hely az, ahol nemcsak az égbolt változik az időjárás szeszélye szerint a Palócföld lakóinak feje fölött, hanem az országhatár is, ha azt tulajdonképpen a hazugság és a politikai rosszakarat vezeti el szülőfalumtól körülbelül tizenkét kilométerrel lejjebb, de már abban az antant hatalmak szülte másik országban, amelyet sokáig Csehszlovákiának, most meg már Szlovákiának neveznek. A mi gyönyörűséges Gömörországunk tehát a rosszakarat következtében szakadt két részre. Nagyobbik fele a benne lakó magyarok nem kívánt öröme a hazugság szülte államba került, kisebb része meg Magyarországon maradt. Az emberek sírtak, amikor azonban a könnyük felszáradt, tudomásul vették a megváltozhatatlant.

A nővérem után már én is ebben a Benes által összehazudott világban születtem. S akkor még nem is volt hozzánk olyan mostoha az új államalakulat az édesanya-ország elvesztése után. A tisztán magyarok lakta Bátka, amely a honfoglalásig visszavezethetően Bátky nevű földbirtokos urától kapta a nevét, úgy élte hétköznapijait, mintha semmi nem történt volna. Református templomában a Sárospatakon végzett lelkész hirdette az ígét, a feltámadás reményének kétféle értelmet adva (feltámadunk és visszakerülünk!), szintén református elemi iskolájában meg a Sárospatakon végzett kántortanítónk tanította meg szülőfalum iskolaköteles gyermekeit az írás-olvasás tudományán kívül még sok minden másra. Egyszer magyarul éltük életünket az első Csehszlovák Köztársaság nem magyar világában, csak akkor érzékeltek másféle állapotunkat, ha jól termő Balog-völgyünk falvait, köztük az enyémet is, a magyarul csak nagyon gyengén tudó pénzes morva kereskedők felkeresték. Két himnuszunk volt,

de mi csak az egyiket tudtuk és akartuk elénekelni. A csehszlovák szöveg idegen volt a fülünknek és a lelkünknek. Nagyon rövidre fogva a történetet, így érkezünk el a templomunk szószékéről annyiszor hallott másféle feltámadáshoz, amely az anyaországhoz való visszakerülésünket jelentette. Amelyről egyik atyánkfia úgy fogalmazta meg egész falum véleményét, hogy most már a nap is másképp süt ránk!

Sajnos, csak hét esztendeig süthetett ránk másképp a nap, de akkor a rongyos, mezítlábas szegény gyermek is fényes arccal járt-kelt, mert tudta, édesanya hazája tartja rajta a szemét. Én is ebben az örömos napsütéses esztendőkből jártam a rimaszombati Egyesült Protestáns Főgimnáziumba. Apám és egy alföldi tanárom tetszésére, aki természetrajzot tanított, mégis mindig úgy kezdte az órát osztálytársaim nem kis örömeire, hogy no Mács, mesélj nekünk! Én is mondhattam volna neki, meséljen a tanár úr, mert nekem ugyanúgy tetszett az alföldies beszéde, mint neki az én palócos kiejtésem. Egyszer mind a ketten rájöttünk, hogy mi tulajdonképpen egy nyelvet beszélünk, de kiejtés tekintetében kétféleképpen! S mikor mi így játszadoztunk az órai kezdésével, kitört a második világháború, rátorok a palóc falvakra a sasos behívók, sírtak az édesanyák, a testvérek, s mi a nővéremmel csak azért nem sírtunk, mert apám a Hangya szövetkezet üzletvezetője volt, s felmentését a háború végéig érvényesen elintézte a budapesti székhelyű Hangya Vezérigazgatóság!

Aztán a hét évig tartó örömünknek üröm lett a vége. Mert a mennydörgéshez hasonlítható háborús időben rossz helyen álltunk, és belénk csapott a villám. Elvesztettük a háborút, s szegény édesanya hazánk újra elveszített bennünket is, ismét visszakerültünk oda, ahol egyszer már voltunk, és ahová soha nem kívánkoztunk, s megjáratták szüleinkkel és velünk a poklok poklát, bennünket, valamennyiünket kikiáltottak a köztársaság feldarabolóinak, a háború kirobbantóinak, s elkobozták szüleinktől a házukat, földjüket, elvették tőlünk, gyermekektől az iskoláinkat, a sötétség félelmetes lepedőjét borították ránk, hogy alatta pisszenni sem merjünk. S mikor mindezek történtek velünk, három és fél gimnáziumi osztályom volt. Rimaszombatban pedig a gimnáziumot egyik napról a másikra szlovák nyelvűvé változtatták, hogy aztán kit erre, kit arra keressenek a szelek. Berendelték az iskolába a magyar szülőket, és közölték velük, hogy az olyan gyermekek, mint amilyen én is voltam a három

és fél gimnáziumi osztállyal, megkaphatják a negyedik osztály elvégzéséről szóló bizonyítványukat, ha a szülők aláírnak egy olyan nyilatkozatot, hogy gyermeküket Magyarországon taníttatják tovább! Ez a jóakarát látszatába csomagolt szándék már előre vetítette árnyékát a később bekövetkező borzalmaknak. Én azonban akkor már negyedikes gimnazista voltam egy szülői aláírásért kapott negyedik osztályos bizonyítvánnyal. Hozzáteszem mindjárt, hogy anyanyelvű gimnázium nélkül.

Az embertelenül két teljes esztendeig tartó pihentetésem miatt teljesen begyepesedett az agyam, s apám sem tudta, mihez kezdjen velem. El volt foglalva a maga bajával, mert hiszen őt is kivetkőztették a Hanga-üzletvezetői fehér kabátjából, és hogy nem lett földönfutó, annak köszönhette, hogy kőművesmesteri oklevele is volt. S kőművesmester korában, egy szlovák faluban, magyar neve szerint Meleghegyen helyezt el egy szlovák családnál, ahol a családfőt történetesen Rákosi Sámuelnek hívták. Alig melegedett meg náluk a helyem, rá kellett jönnöm, hogy Rákosi bácsiék annak örültek, hogy magyarul beszélgethetnek velem, engem meg az szomorított el, hogy házuk fedele alatt aligha tanulok meg szlovákul. Apám beszélt a szlovák tanítóval, fogadjon be három és fél vagy már négy gimnáziumi osztállyal az elemi iskolába, az egészen kicsi és nagyobbacska gyermekek közé. Soha annyit nem unatkoztam, mint ott. Sem a tanítót, sem a tanulókat nem értettem. A szlovák nyelvből semmi nem ragadt rám. Végül apámat kész helyzet elé állítva hazaszöktem Meleghegyről, s azzal a kijelentéssel ijesztettem rá a szüleimre, hogy én oda már nem térek vissza, inkább világgá megyek.

A sem tüled, sem hozzád helyzetben egy szomszéd falusi, balogtamási, akkor már negyedik osztályos pataki diák segített át, Bódi Elemérnek hívták. 1947-ben, nyári szünidőre hazatérőben a Szívós-szögi házunk kerítése mellett ment el, s amikor meglátott az udvaron, azt kérdezte tőlem, hány gimnáziumi osztályod van neked? Apám segedelmével négy, feleltem. Gyere akkor Patakra a tanítóképzőbe! Nincs arra pénze a szüleimnek. Neked ott tandíjat, internátusi díjat, de még kosztpénzt sem kell fizetned. Az innen oda átszökő diákokot jó szívvel fogadják, és mindenben támogatják. Ma is áldom az Egek Urát, hogy hallgattam rá, s szeptember tizenharmadikán éjszaka Lénártfalva és Bánréve között apám vezetésével jól feltarisznyázottan átszöktem Magyarországra.

Mács József író

Még tizenhét éves sem voltam. Miután minden úgy történt, ahogy Bódi Elemér mondta, apám megnyugodva tért haza, én pedig ismerkedtem új környezetemmel, a tanítóképző gyönyörű épületével, a kisvárossal, amelynek fő- és mellékutcait járva, akámerre fordultam, a vár, a Nagykollégium, a házak, az emléktáblák és a szobrok Sárospatak nagy történelmi és diákváros múltját lehelték rám! Mikor e sorokat rovom, hallom a képzős orgonánk búgó hangúját, a zongora billentyűinek trillázó dallamát, a felcsendülő és a szépségükben egymást fölülmuló református énekeket, amelyekről akkor még csak nem is sejtettem, hogy végleges visszatérésem után segítségemre lesznek újságírói, de még jobban írói munkásságomban, hiszen végül is a pataki képző ismertette fel velem, hogy negyvenötől mostanáig történő üldöztetésünk hasonlatos a kálvinisták hajdani, gályarabságos üldöztetéséhez! Így aztán ha alkotószabadságra messzebbre elvonultam Pozsonytól, a két munkámat segítő legfontosabb könyv, amit magammal vittem, az énekeskönyv és a biblia volt. Az énekeskönyvből vett idézetekkel mondtam el olyan dolgokat, amelyeket másképp igen veszélyes lett volna elmondani.

A képző nagy műveltségű igazgatója és tanárai az én két évig teljesen begyepesedett fejemmel is csodát tudtak tenni. Fél év alatt bepótolatták velem a rám kényszerített elmaradást. És mintha mondták volna is, aki a szülőfalujától annyira messze került, és egyik legnagyobb költőnk verssorával élve tilalmas dologra adta a fejét a határ átlépésével, az tanuljon, mutassa meg a szüleinek, a falujának, az osztálytársainak, hogy szorgalommal a legjobb tanulók közé is felkerülhetek. Persze ebbéli törekvésemhez az Egek Ura is segítséget nyújtott azzal, hogy osztálytársammá tett egy bánhorváti, hozzám hasonlóan megkésett tanulót, Nagy Károlyt, akinek a feje begyepesedés tekintetében hasonlított az enyémmhez, de különbözött is abban, hogy ő az édesapja Don-kanyari hősi halála miatt késett, a négy

polgárijával munkára kényszerült, hogy keresetével segítsen a három gyermekét nevelő édesanyjának. Bizonyára megláttuk egymás fejében a gyepet, mert a mindennapi lecke megtanulására úgy összeálltunk, mint a lovak a szekérrúd két oldalán! S még amikor senki sem beszélt róla, már mint a magyar-magyar kapcsolatról, mi már tudtuk, hogy segítenünk kell egymást. Ennek a segítő összefogásnak köszönhetem, hogy félévkor az egy kettes kivételével csupa egyesek sorakoztak a bizonyítványomban. Félttem apámnak megmutatni, mert attól tartottam, hogy jól elveri rajtam a port, miután megkérdezi, a gimnáziumban miért nem tudtál így tanulni? Sárospatakon nádpálcával állnak fölötted? Ma sem értem az okát, hogy tanáraink noteszában csupa egyes osztályzatok sorakoztak a nevem mellett. Egyszer fordult elő, arra már nem emlékszem, hogy miért, a földrajz tanárnőnknek nem tudtam jól felelni a kérdéseire, de a csupa egyesek mellé nem volt szíve beírni a négyest. Nyilván ezzel a gyerekekkel valami történhetett. Szerelmes lett valamelyik lány osztálytársába. Egyébként is jópofa fiú, Mikszáth palócának is megfelelné, ha másképp kelti is a derűtséget, például úgy, hogy az ő felelésében a felfedező hajósok India partjainál *kiköttek*, s nem *kikötöttek*, s az ő almájában *kukac* lakozott, nem *pondró*, stb. A kukacra persze rá is fizettem, mert az új keresztnévemet találtam ki magamnak, azután már csak így szólítottak az osztálytársaim.

A pataki képző valóban csodát művelt velem. A tanulás mellett megszerettette az olvasást, Gárdonyi, Mikszáth, Jókai, Móricz, Móra és sok más író könyveit. Megismertette velem hazánk akkori élő nagyjait, például Veres Pétert honvédelmi miniszteri minőségében, aki valamennyi őt hallgató pataki diák megbotránkozására nem kitüntetésektől csillogó-villogó tábornoki egyenruhában jött be a Nagykollégium dísztermébe előadást tartani a nagy francia forradalomról, hanem csak úgy parasztosan, csizmában, csizmanadrágban, lajbiban és hófehér kigombolt ingnyakkal, így aztán természetesnek is hangzott legelső mondata: „Honvédelmi miniszter lennék vagy mi a jó fene!” De jöttek Angliából is tudós teológiai tanárok előadást tartani, közülük néhányan prédikáltak is a református templomban, ahol olyankor Tóth Károly, a mi ének- és zenetanárunk orgonált, mert sorrendben, ahogy én tudom, harmadik vagy negyedik orgonaművész volt az országban. Ilyen nagy, híres iskola volt az, ahol én tanultam. Falai között értettem meg, hogy miért mondták úgy szüleink és nagyszüle-

ink, hogy a jó papot és a jó tanítót Sárospatak küldi a református falvakba és városokba! Ez így is volt igaz. Talán a majdani református papot látta meg bennem a képző egyik legszeretettebb tanára, Ködöböcz Józsi bácsi, mert második koromban már legátusnak küldött a saját falumba. Anyám eme örömhír hallatára a Jóistennek legjobban tetsző Bocskai-ruhát varratta meg nekem nem kis pénzért egy rimaszombati szabónál, hogy abban kerüljek a szószéken a Mennyei Atya közelébe. A jó tanulásommal aztán még azt is elértem, hogy második képzősként bekerültem a szupplikálók tizenöt fős csoportjába, amely egyházi és világi műsorával a Száraz-völgy református községeiben gyűjtött pénzt a pataki iskoláknak. Tarr László osztálytársammal azért tehetjük ezt, mert az otthonról hozott hegedűnket nem függesztettük a babiloni énekvers szerinti fűzfákra!

Karácsonyi és húsvéti nagy ünnepeinken szöktem haza a szüleimhez, s erre vonatkozólag is igaz a közmondás, hogy addig jár a korsó a kútra, míg el nem törik. Rosszakaratú feljelentésre álltam a putnoki járásbíróság előtt tiltott határátlépés vádjával. A bíró felmentett, mert hiszen azért sértettem törvényt, mert az anyanyelvemen akartam tanulni. Az ügyész azonban fellebbezett, így aztán a debreceni Táblabíróság előtt is meg kellett jelennem, hogy végighallgassam a nagyon mogorva bíró kioktatását. „Hogyan képzelem én a dolgot, hogy a határ galambdúc? Ha ide repülök az anyanyelvemen tanulni, maradjak is itt, ha oda repülök, vagyis haza, maradjak is otthon, mert az ide-oda repülés nem megy?” „De tisztelt bíró úr, nekem a szüleim és a testvérem ott élnek, legalább a nagyobb ünnepeken látni akarom őket...” „Mondtam, hogy ez így nem megy. Ez az utolsó szavam!” És intett, hogy elmehetek, s mielőtt a tárgyaló teremből kibotorkáltam volna, utolért, és azt mondta: „Amit bíróként mondtam magának, azt másképp nem mondhattam. De most már a futószőnyegen állok, s itt azt mondom, hogy csak tanuljon nálunk nyugodtan, és ha a szüleit látni kívánja, szökjön is haza, de úgy, hogy az Isten se lássa, mert ismét ide kerül!” Úgy néztem rá, mint aki nem érti, hogyan lehet a gonoszból egyszerre jó ember Debrecenben? Következő nyúlfarknyi mondatával azt is megmagyarázta: „Én is kassai vagyok!”

Máig megfejthetetlen számomra az a bizonyos pataki szellem, amelyről annyi szó esik Ködöböcz József „Sárospatak a magyar művelődés történetében” című könyvében is. Szerintem nem egyéb az, mint örökös tu-

dásssornj és helytállás, halálig tartóan a nemzethez való hűség, s ha a helyzet úgy kívánja, akkor a hazaért akár a hősi halál vállalása is. De hogy nagyon ide vágó példával éljek: Patakon, a tanítóképzőben is, nagyon sok, a határon éjszaka átszökdő felvidéki diák tanult, s azoknak a lelkébe szinte teljesen észrevétlenül fészkelte bele magát sírig tartóan az a bizonyos tapinthatatlan, ugyanakkor nagyon is érezhető pataki szellem. Mondom is mindjárt a példát. Az én hálószoba és szilenciumi főnököm egy egész esztendeig a már ötödikes, tanító úrnak is szólított, szintén felvidéki, kistárkányi Tolvaj Bertalan volt, akinek királyhalmeci emléktáblája avatásához engem kértek fel ünnepi szónoknak. Most október első vasárnapjának délutánján Tolvaj Bertalanról úgy fogok beszélni, hogy hősiezen nemcsak a harcmezőkön lehet meghalni, hanem a nemzeti kisebbségünkért folytatott küzdelemben is, ahogy ez vele is történt. A Magyarországon készült márványtáblájába biztosan belevésték, hogy élt mindössze 48 évet. Szívinfarktus végzett vele. A kutató leírja majd vele kapcsolatban hősi halálának az okát. Én most csak annyit mondok el, hogy 1969-ben, amikor megalakult a Szlovák Szövetségi Köztársaság, amelynek a kormányában a szintén volt képzős pataki diák, Dobos László író tárca nélküli miniszter lett, Tolvajt bízta meg a kormány Nemzetiségi Titkárságának a vezetésével. Ekkor terjedt el Dél-Szlovákia szerte a viccem, amely úgy szólt: „Miért nincs Dobosnak tárcaja? Mert Tolvaj a munkatársa!” A szlovákiai magyar akkor is tud nevetni, ha a nap huszonnégy órájában egyfolytában sírnia kellene... Aztán jött a Husák-Jakes féle könyörtelen számonkérés. Ezt sem részletezhetem itt. Ahová kényszerített bennünket a sors, ott a büntetésünknek és számonkéréseinknek soha nincs, nem is lehet vége!

Megszólalásom befejezéséhez közeledve bátorkodom itt, a tanítóképzés százötven évére emlékezők előtt elmondani, hogy a pataki szellem a beoltott tanítványban ott kezd el munkálkodni, ahová kerül! És Trianon után is, 1945 után is tudta, mit kell tennie. A humánus pataki szellem, akár képzős, akár másmilyen, okosan és keményen és főleg nem megalkuvóan harcos szellemmé tud változni nemzete és jövője érdekében! Így munkáltatta hordozóját lepusztított, az embereket megalázó, a vagyonától és a házatól a kollektív háborús bűnösség vádjával „megszabadított”, az értelmiségétől megfosztott felvidéki területen. S a pataki szellemmel megáldott képesített tanító sietett segítségére a magyar iskolák újra megnyitása után

a gyorstalpaló hathetes és kilenchnapos képesítéssel rendelkező tanítóknak, a Mikszáth-féle hályogkovácsoknak, akik szerencsére nem ismerték fel, hogy mit csinálnak, mert ha igen, remegett volna a hangjuk és a lábuk, s nem mertek volna ráállni a katedrákra! Földig lerombolt kultúránk templomát is újra fel kellett építeni, ez sem ment volna a pataki szellem biztatása nélkül! Az énekkarok egész sorát is pataki szellemű és képesítésű tanítók szólaltatták meg először! A magyarság romló helyzete miatti tiltakozások sora is a bátorító pataki szellemnek volt köszönhető! Segítette a meghurcolt, meggyötört szlovákiai magyarság talpra állását, ellenállt, amennyire tudott az etnikumunkat feltöredező, az iskoláinkat elnéptelítő, újra és újra jelentkező, rosszindulatú szándékoknak.

Az állandósult nyomás azonban olyan nagy volt, hogy itt most, önök előtt kijelenthetem, hogy a hatvanas évek eleji, magyar iskolákat látogató 104 ezer gyermekből ma már ötvenezernél is jóval kevesebb tanul magyarul. Ez, bátran állítom, megtévesztő szülői akarat következménye. Ha nem tudtak tőlünk megszabadulni negyvenöt után, a felgyorsított asszimilálás lapátjára tettek bennünket. Egyetlen dolog állíthatná meg hosszabb távra tervezett felszámolásunk folyamatát, az autonómia! Erről azonban a szlovákok hallani sem akarnak. Mert ha beleegyeznének, saját kezünkbe vehetnénk sorsunk irányítását. Kiemelhetnénk nyakunkat a fojtogató járműkből! S autonómiatörekvésünket a magyar kormány is csak bátortalanul meri támogatni. Így állunk a huszonegyedik század első évtizedének második felében.

Van egy nemrégien megjelent regényem. „Trianon harangjai” a címe. Hőse, a református pap egyetértésben a presbitériummal és a falu népével, nemcsak annak harangoztat, akinek testét teszik az anyaföldbe, annak is, akít a magyar lelkében halasztanak meg, s ha minden pap követné hősem példáját, a harangzúgásnak a Kárpát-medencében soha nem lenne szünete! Akiben azonban haláláig a pataki szellem munkál, az utolsó erejével is menti szerencsétlen sorsú népének az újra és újra meglékelt hajóját, bátorít, soha nem csügged és már-már eszelősen betömi a lyukakat. Én a pataki Tanítóképző Főiskola hallgatóit is ilyen elszánt tanítványoknak látom! Ezért és mindenért, amivel Pataknak és tanítóképzőjének tartozom, egyik további szép református énekünk sorával mondok köszönetet, vagyis úgy, hogy hálaének zsong az ajkamon... Isten áldja százötven éves múltira visszatekintő tanítóképzésünket!

FEHÉR ERZSÉBET

A tartalom és a szervezet egysége a hazai tanítóképzés történetében

Hazai tanítóképzésünkről az első, az országgyűlés által elfogadott és megvalósult törvény az 1868. évi 38. számú *népoktatási törvény* volt. Ettől kezdve azt a speciálisan kiképzett és hivatalosan képesített szakembert neveztek *tanító*nak, aki a hat osztályos, 6-12 éves lányok és fiúk számára szervezett népiskolában, másként elemi népiskolában oktató-nevelő munkát végezhetett. E törvény atyja, a széles látókörű *Eötvös József* vallás- és közoktatásügyi miniszter szerint ez volt a tanítók képzésének alapvető tartalma: azt kell elérni, hogy néptanítóinkat „*tanítói hivatásuk szelleme*” töltse el, „*hogyan belátva feladatuknak egész fontosságát, mostantól azon meggyőződéssel dolgozzanak annak megoldásán, hogy hazájuk jövőjén dolgoznak, s mindazok között, kik büszkén a nemzet szolgálóinak nevezik magukat, nincsen senki, ki ezt náluknál több joggal tehetné, mert hiszen nincs senki, ki tevékenysége által a jövő nemzedék jólétére nagyobb befolyást gyakorolhatnának, mint ők, a tanítók.*” Eötvös József szerint tehát a tanítóképzés alapvető, legfőbb tartalma a tanítói hivatástudat kialakítása és megerősítése.

Ugyanezt – hűvös szakszerűséggel – így fogalmazta meg az 1869-ben kiadott első tanítóképzős tanterv bevezető fejezete: „*A tanítóképző intézetek célja hivatásuk iránt lelkesülő, foglalatosságukban jártas oly munkás és ügyes tanítókat képezni, kik az emberiség szeretetének érzésétől áthatva, alapos ismereteik segítségével és kiváltképpen jó példaadással vezessék a gondviseletükre bízott növendékeket az önmunkásságra, az ismeretek gyűjtésére, az erkölcsi nemesebb érzésre és általában a felvilágosodásra.*” Ez volt tehát Eötvös József szerint az 1860-as évek második felében a tanítóképzés alapvető, meghatározó, legfőbb tartalma.

E tartalom megvalósítására szolgált az Eötvös által 1868-ban megtervezett tanítóképző intézmény *szervezete*. Az 1868-as népoktatási törvény szerint a tanítóképzőbe 15 éves korukban iratkozhatnak be a növendékek; olyan fiatalok, akik magyar nyelvtanból, történelemből, földrajzból és menyiségstanból kellő ismeretekkel rendelkeznek. Eötvös tanítóképzője három évfolyamos volt, ennek elvégzése után egy vagy két próbaév következett valamelyik népiskolában. A növendék ezután tehetette le a képesítő vizsgát, s jutott a hivatalos tanítói képesítés birtokába, tehát 19-20 éves korában.

A három évfolyamos képzés törzsanyagát egyrészt – túlnyomó többségben – a közismereti tantárgyak, másrészt a neveléstani, neveléstörténeti, illetve oktatástani tantárgyak és módszertani gyakorlatok alkották. Eötvös szerint ez a képzési tartalom és ez a képzési szervezet szoros egységben szolgálja az eredményes tanítóképzést: a képzési tartalomnak meg kellett felelnie a képzési szervezetnek; másrészt a képzési szervezet mindig csak a neki megfelelő képzési tartalmat tudja befogadni és eredményesen érvényesíteni. Ezt bizonyítja az azóta eltelt másfél évszázad hazai tanítóképzése.

Az 1868-i népoktatási törvény életbelépése, az első Eötvös-féle tanítóképzők működésének megkezdése után hamarosan világossá vált, hogy Eötvös tanítóképzési tartalmának megvalósítására a létrehozott tanítóképző intézetek szervezte túlságosan szűk, éppen a pedagógiai-didaktikai szakmai tantárgyak alapos, részletes oktatására nincs elegendő lehetőség. Ezért 1882-ben négy évfolyamossá vált a tanítóképző, meghagyva az eötvösi alapvető képzési tartalmat, megtöltve a következőkkel: „*El kell érni, hogy a tanítóképzős növendékek nevelve legyenek az önzetlen emberszeretetre, taníttassanak céljaik eléréséhez szükséges tudományokra és azoknak sikeres tanításmódjára, szoktattassanak a szellemi és testi ügyességre.*”

Az 1882-es tanítóképzős szerkezeti reform elsősorban a képzés pedagógiai oldalának erősítésére, bővítésére irányult. Ennek alapján a korábbiaknál nagyobb óraszámokban oktatták a neveléstant, az oktatástant, a nevelés történetét és a tanítási módszereket; több időt fordítottak a gyakorlati képzésre, ennek újabb módszertani formáit iktatva a képzésbe, de a tanulmányok tekintélyes részét adták továbbra is a közismereti tantárgyak. Lényegében ez a tartalmi és szerkezeti összefüggés érvényesült a hazai tanítóképzésben négy évtizeden át, egészen az 1920-as évek elejéig.

Dr. Fehér Erzsébet ny. főiskolai tanár

Ekkorra a tanítóképzés tartalmáé-
nak erőteljes megnövekedése látványos
eredménnyel járt a képzés szerkezetére:
1923 szeptemberétől öt évfolyamos lett
a hazai tanítóképzés. A felvételnél meg-
követelték a négy osztályos polgári isko-
la vagy a gimnázium I-IV. osztályának
sikeres elvégzését. 14-19 életév között
tartott a tanítóképző-intézeti képzés, a
képesítő vizsga az V. évfolyam végére
került. Vajon mi volt az új képzési tartal-
lom, amely fokozatosan szétfeszítette a
négy évtizeden át bevált, jól működő
képzési szervezeti kereteket?

Az 1925-ben kiadott népiskolai tanterv elején ez olvasható: *„A népis-
kola célja a hazának vallásos, erkölcsös, értelmes és öntudatos hazafias
polgárokat nevelni, akik bírják az általános műveltség alapelemeit, és ké-
pesek arra, hogy ismereteiket a gyakorlati életben érvényesítsék.”* S az
ennek megfelelő, ugyanakkor kiadott tanítóképzős tanterv ezt a képzési
tartalmat határozta meg: egészséges, vallásos és hazafias, művelt, hivatá-
sukat értő és szerető tanítók képzése.

Az ötéves képzési modell alapján, ebben a szerkezetben jobb arány-
ban rendezték el a képzés tartalmát: a hagyományosan ezután is jelenlevő
közismereti tantárgyak, valamint a „pedagógiai” tantárgyjak együtteseit.
Ebben az időszakban kapott jelentőségének megfelelően kellő súlyt a ha-
zai tanítóképzésben az általános pszichológia, valamint a gyermeklélektan
oktatása. A 20. század első felének kiváló intézménye volt az ötosztályos
tanítóképző intézet, éppen szervezetének és tartalmáé-
nak jó megfelelése miatt. Az ötéves tanítóképző intézetek több mint két évtizeden át, 1923 és
1948 között működtek hazánkban.

A második világháború után, 1945 szeptemberétől megváltozott a
nyolc évtizedes Eötvös-féle tanítófogalom. Ettől kezdve a tanító az a speci-
álisan képzett és hivatalosan képesített szakember, aki a nyolc osztályos

általános iskola alsó tagozatában, az I-IV. osztályokban, 6-10 éves lányok és fiúk körében oktató-nevelő munkát végezhet. Az alsó tagozatos tanítókat továbbra is a tanítóképző intézetek bocsátották ki. Az 1920-as évek elejétől működő öt évfolyamos képzőket azonban – egy 1948-ban kiadott miniszteri rendelkezéssel – négy évfolyamosokká szervezték át, a végén érettségi vizsgával.

Hazánkban ekkor gyökeresen megváltozott a tanítóképzés tartalma. Az 1950. évi 43. törvényerejű rendelet szerint a tanítóképző intézetek képzési tartalma: „*az általános iskola alsó tagozata részére a szocialista nevelés elvének megfelelően képzett, általánosan művelt, felsőbb tanulmányokra is képesített nevelők elméleti és gyakorlati képzése.*” Az 1950-es évekbeli hazai négy évfolyamos tanítóképzők törzsanyaga egyrészt a korábbi tantárgycsoportokból állt, de természetesen szocialista értelmezésben oktatta: egyrészt tanították a közismereti tantárgyakat, másrészt a pedagógiai, pszichológiai tantárgyakat, de emellett sok más, különféle ismeretkör oktatásra került, elméleti és gyakorlati foglalkozások sora volt kötelező a növendékek számára. Tehát a minisztérium igen erőteljesen megnövelte a négy év alatt elsajátítandó tananyag mennyiségét, jelentős maximalizmust okozva.

Lényegében változott meg a hazai tanítóképzés mind tartalmában, mind szervezetében *1959-ben*. Ezt megelőzően az 1958. évi 26. számú törvényerejű rendelet intézkedett a négy évfolyamos képzők megszüntetéséről, és az érettségire épülő három évfolyamos *felsőfokú* tanítóképző intézet létesítéséről. Ennek növendékei 18 és 30 év közöttiek lehetnek. A rendelet szerint a felsőfokú tanítóképző intézet feladata az általános iskola I-IV. osztálya számára „*művelt, hivatásukat értő és szerető kommunista világnézetű és erkölcsű tanítók*” képzése. A felvétel alapfeltétele az érettségi. A képzés öt féléven át folyik, a hatodik félévet a hallgatóknak tanítással kell eltölteni a számukra kijelölt általános iskolában. Ennek befejeztével kerül sor az államvizsgára, melynek tárgyai: marxizmus-leninizmus, pedagógia, lélektan, valamint gyakorlati tanítás.

Az új szervezeti keretek között lehetőség nyílt a tanítóképzés tartalmának modernizálására. A középiskolában szerzett, érettségivel megpecsételt műveltség birtokában lévő, a felnőttkor küszöbén álló főiskolás fiatalokkal már a nagyobb pedagógiai szakszerűségekre lehetett koncentrálni a

tananyagot. A középiskolai tantárgyak nagy része kimaradt a felsőfokú tanítóképzésből (de megmaradt a magyar nyelv és irodalom, az orosz nyelv, a földrajz, a matematika). Viszont mélyebb tudományos alapozású neveléstan, oktatástan, neveléstörténet, tantárgyi oktatási módszertanok, a pszichológia különféle hagyományos és újabb ágai, a filozófiai stúdiók, a szociológiai megközelítések ekkor már beiktathatók lettek a tananyagba, szélesebb kitekintést nyújtva a gyakorlati pedagógia világába is. De a marxista ideológia különféle tantárgyai továbbra is terhelték a diákokat. Végül is a hároméves felsőfokú képzésben részben helyreállt a tartalom és szerkezet egysége, de igen szűkös módon érvényesülve.

Hivatalos rendelkezésre az 1970-es évek közepétől a meglévő felsőfokú tanítóképzők mint tanítóképző *főiskolák* folytatták működésüket. 1976 szeptemberétől ilyené vált a sárospataki intézmény is. Az ünnepélyes alkalomból a főiskola ismét felvette az egykor itt tevékenykedő európai hírű pedagógus nevét. Elnevezése ettől kezdve: *Sárospataki Comenius Tanítóképző Főiskola*.

A főiskolai szervezet létrehozása, a tantárgyi átrendeződés a képzés tartalmában is megmutatkozott: a tantárgyi zsúfoltság valamelyest enyhült, a tananyageloszlás kiegyensúlyozottabbá vált. A minisztérium által kiadott „*A tanítóképzés tantervi irányelvei*” című új hivatalos dokumentum szerint a tanítóképzés tartalma ekkor ez volt: „*Olyan általános iskolai tanítók képzése, akik korszerű általános műveltséggel rendelkeznek, és a munkájukhoz szükséges szaktudományi ismeretek, tudományos világnézet, pedagógiai kultúra birtokában képesek a tanulók szocialista, humanista szellemű nevelésére-oktatására.*”

Az 1989/90-es politikai rendszerváltozás után alakították ki illetékesek a pedagógusképzés új hazai rendszerét. Ennek során az a felfogás került előtérbe, hogy ezután a tanítóképző főiskolák ne csupán az alsó tagozatos I-IV. osztályosok oktatására készítsék fel a leendő tanítókat, hanem arra is, hogy az V-VI. osztályban egy-egy szaktárgy oktatására is alkalmasak legyenek. Az 1994. november 17-én megjelent kormányrendelet szerint át kell alakítani a tanítóképző főiskolában a képzés szerkezetét, s ennek során a korábbi három évfolyamról a *négy évfolyamos* képzésre kell áttérni.

A Sárospataki Comenius Tanítóképző Főiskolán 1995 szeptemberében indult meg a négyéves tanítóképzés új tanterve szerinti oktatás az első évfolyamon. Első növendékei az ezredfordulón, 1999 júniusában kapták meg a korábbiaknál tágabb tartalmú, többre jogosító tanítói képesítő oklevelüket.

A négy évfolyamos főiskolai tanítóképzés hivatalos dokumentumában részletes, sokszínű kifejtésben található a 21. század elejének tanítóképzős tartalma. Az új tartalmú képzés alapfeladata: *„olyan pedagógiai szakemberek képzése, akik elméletileg megalapozott ismeretek, készségek és képességek birtokában alkalmasak az i-6. osztály elemi szintű oktatására oly módon, hogy az 1-4. osztályban valamennyi, az 5-6. osztályban legalább egy, a diplomában megnevezett műveltségi terület oktatási-nevelési feladatait képesek ellátni.”*

A rendelkezések szerint milyen az ezredforduló *tanító ideálja*? A válasz: *„A tanító korszerű általános műveltséggel, idegennyelv-tudással, társadalmi érzékenységgel rendelkezik; jellemzi az egyetemes emberi és nemzeti értékek, az erkölcsi normák tisztelete, egyéni és közösségi felelősségérzet és feladatellátás, a permanens művelődés igénye és képessége, valamint egészséges életvitel.”*

A négy évfolyamos főiskolai tanítóképzés végre újra egyensúlyba hozta a modern tanítóképzés szervezetének és tartalmának összhangját. Ez a tartalmi és szervezeti átalakítási program már átvezet a jelenbe. 2000. január 1-jével intézetünk a Miskolci Egyetem szervezetébe került, neve ezután: *A Miskolci Egyetem Sárospataki Comenius Tanítóképző Főiskolai Kara*. Képzési tartalma és szervezete körünkben jól ismert, e tartalom és e szervezet egymáshoz való viszonya, egymásnak való megfelelése saját tapasztalatok alapján megítélhető. Ez már közös feladatunk.¹

¹ Az előadásomban szereplő dokumentumszövegek részletes elemzése megtalálható *A sárospataki tanítóképző másfél évszázada* (Bp., 2007) című könyvben. Az Eötvös-szövegeket közölte *Felkai László*: Eötvös József válogatott pedagógiai művei, Bp., 1957. 244-247. A 2000. év utáni dokumentumok a Miskolci Egyetem (Miskolc) irattárában találhatók.

KONCZ GÁBOR

Patak kulturális hozománya

*Nézd azt a kéklő, kúpos hegykaréjt:
Itt ősi korban tűz formált talajt.
A városvégre hajló dombokon
A venyigében vulkán lelke hajt.*

*Petőfi lelke hősökért hevül,
nem a jelent, a múltat látja itt.
Nem te idézted meg, pataki bor,
a szent szabadság oroszlánjait?*

Áprily Lajos „Pataki bor” című versével, a vulkán lelkek üzenetének megidézésével köszöntöm a 150 éves sárospataki tanítóképzés mai hallgatóit, tanárait, jóakarátú támogatóit.¹ Megidézem a vulkán lelkeket, mert a múltból is erőt merítve, a jelent akarjuk jól látni, és ezzel a jövőt hívogatjuk. Sárospatak szellemi hozományát vázolom a holnap megszólítása érdekében.²

Kováts Dániel tanár úr már idézte Árvay Józsefet, a pataki tanítóképzés elindítóját: „Fontos a szellem, mely a képezdében uralkodik, az irány,

¹ A szerző dr. Koncz Gábor PhD, a Magyar Kultúra Alapítvány igazgatója, a Magyar Comenius Társaság alelnöke, a Sárospataki Diákok Budapesti Egyesületének házigazdája. E-mail: mka@mail.datanet.hu; www.mka.hu. Ez az írás előadásként, rövidítve elhangzott a *150 éves a sárospataki önálló tanítóképzés* című konferencián. A történeti vázlat eredeti, bővebb változata: Hörcsik Richárd – Koncz Gábor [1985]: Sárospatak a magyar művelődésben: I. rész = Kultúra és Közösség, 2. sz., 103-113., II. rész: 3. sz., 20-53. Átdolgozott változat: Hörcsik Richárd [2006]: „Bodrog partján van egy város” Tanulmányok Sárospatak történetéből. Bp., 7-34. Átdolgozott és lényegesen bővített változat továbbá: Koncz Gábor (szerk.) [2007]: A Sárospataki Református Kollégium működésének elemzése, jóvöképe és stratégiája. Kézirat, 82 old. SRK Nagykönyvtár, illetve Magyar Kultúra Alapítvány.

² A magyar hozománnyról lásd: Koncz Gábor [2004]: Mit kínál Magyarország az Európai Uniónak? = Ágh Attila (szerk.): Magyar hozomány. Magyarország az EU-csatlakozás küszöbén. Bp., BM Kiadó, 195-217. (Lásd: www.mka.hu)

*melyben a tanítványok tudományos, mindenek felett pedig erkölcsi tekintetben vezetnek.*³ *Szellem és irány: tudást adni és irányt mutatni. Ez Patak kulturális hozományának lényege; kiművelni a kiművelhető.*

Sárospatak történelmileg „kétpólusú” város. A *Vár* reprezentálta a politikai hatalmát, és tette híressé a várost a politikai történetben; s nemcsak a Rákócziak „oroszlánbarlangja” óta, hanem a kezdetektől. A *Kollégium* jelentette a művelődés pólusát és emelte nevét Európa-szerte elismertté az oktatás, művelődés történetében. Maga a város – mint közigazgatási egység – szerényen szolgálva és megélve húzódott a két pólus között. A város egészének jelentősége, politikai és kulturális szerepe évszázadokig nagyobb volt (a vár urainak politikai hatalma és a kollégium szellemi kisugárzása miatt), mint a település közigazgatási rangja vagy lakosainak lélekszáma alapján valamiféle lineáris becsléssel várható lett volna. *Amikor a két pólus – Lorántffy Zsuzsanna és I. Rákóczi György jóvoltából – erősítette egymást, a város akkor élte fénykorát.* Tehát ez a minta; a mai következtetés: a *Kollégium*, a *Comenius Tanítóképző Főiskolai Kar*, a *városi intézmények*, a *vállalkozások*, a *civil szervezetek és az önkormányzat közötti szisztematikus, kidolgozottan rendszeres koordinációra van szükség.*

Comenius négy évig tanított Patakon (1650-54), alaposan megreformálta az oktatási rendszert. Panszofikus iskolájának ideájában a latin iskola feladatait *a helyi gyakorlat céljainak figyelembevételével valósította meg.* Bevezetett tanterve azért jelentett forradalmi változást, mert tekintettel volt a diákokra: *vidám, szabad és tanulni vágyó csoportokra támaszkodva olyan iskolai közösséget teremtett, ahol az erőszakot, az embertelenséget, a lelket ölő verbalizmust és a tanulók túlterhelését száműzték.*

A XVIII. században, a megváltozott körülmények új fejezetet nyitottak Sárospatak életében, és *Újszászy Kálmánt* idézve „nem kétséges, hogy *a teljes eljelentéktelenedés lett volna a város sorsa, ha meg nem marad iskolája és ezzel együtt művelődéspolitikai szerepe.*”⁴

³ *Árvay József* [1857]: *Népiskola és képezde.* = Sárospataki Füzetek, 94. Idézi: *Ködöböcz József* [1986]: *Tanítóképzés Sárospatakon. A kollégiumi és középfokú képzés négy évszázada.* Tankönyvkiadó, Bp., 377. (Idézés: 88.)

⁴ *Újszászy Kálmán – Balassa Iván – Román János* [1957]: Sárospataki vezető. Sárospatak, 7.

Dr. Koncz Gábor igazgató

A Sárospataki Református Kollégium (és szervezetében integráltan, később önállóan a Tanítóképző) *a tanítás nyitott szellemisége, diák-köztársasági szervezési rendje miatt* különös jelentőségű helyet foglalt el az egyház- és az egyetemes magyar művelődés történetben. *Kazinczy Ferenc* egy 1809-ben keltezett levelében írta: „Szükség, hogy hitünk értelmes legyen, de az is szükség, hogy értelmünk vallásos legyen.” Ez az idézet kulcsot ad a szellemiség megértéséhez.⁵ Amikor ismét kibontakoztak a város gazdasági lehetőségei, *a vármegyében elsőként itt szervezték meg a fejlődéshez elengedhetetlenül szükséges pénzintézetet.*

A város két pólusának közeledését reprezentálta, hogy két kollégiumi tanár – *Antalfi János* és *Árva József* – hozta létre 1866-ban a Sárospataki Népbankot, ami egy sor ipari és mezőgazdasági vállalkozás elindítójává vált.

Trianon a városnak és az oktatási intézményeknek is sérülést okozott. A város – határszélre kerülve – elvesztette korábbi gazdasági központ jelentőségét. Az iskolák közvetlen vonzáskörzetéből leszakadt Gömör, Szepes, Abaúj-Torna, Sáros, Zemplén, Ung, Bereg, Ugocsa, Máramaros és Szatmár vármegye, így lecsökkent beiskolázási körzete, ez pedig a diákság számának apadásához vezetett. Mégis, a két háború között sikerült megújulnia az ősi scholának, mint már annyiszor a történelem folyamán. A megújulás a város közéletére is nagy hatással volt. Tovább élt és éltetett a „pataki szellem”, amelyről *Barcza József* tanulmányában ezt olvashatjuk:

„... az ember etikai és szellemi fejlődésének lehetősége felől való meggyőződés. Belőle fakad a kötelességérzet: időszzerűen megtenni mindent érdekében, vállalni a feltételek megteremtésének kockázatát, akár áldozatát is.”⁶

⁵ Idézi *Koncz Sándor* [1981]: A filozófia és a teológia oktatása 1703-1849 között. = A Sárospataki Református Kollégium története. Tanulmányok alapításának 450. évfordulójára. Református Zsinati Iroda Sajtóosztálya (a továbbiakban: SRKt). Bp. 116.

⁶ Idézi *Barcza József*: A Kollégium története 1919 után. = SRKt, 246.

A faluszeminárium, a tehetségmentés, az utcagyermek felkarolása, a népfőiskola mellett mindig is fontos volt Patakon a sport. Kívülálló is felfigyeltek arra, hogy itt a *testnevelő tanárok társadalmi rangja jelentős volt*. Fontosak ugyan a kiemelkedő, olykor országos hírű és rangú teljesítmények, ám a lényeg e téren is a *köz mozgatása*, minden diák szellemi-fizikai, teljesítményre ösztönző nevelése.⁷ Az 1920-as évektől egyre jelentősebb a *strand-, sport- és társadalmi élet Sárospatakon. Táj- és helyismeretet célzó hegyi túrák, síházak, csónakpark, nemzetközi versenyekre hitelesített teniszpályák, tornatermek, gondozott strand, megvilágított korcsolyapálya zenével és melegedővel, szabadtéri tornaszerek...* A testnevelés – nevelésként élt itt. A legendás hírű tornatanár, *Szabó Károly* tiszteletére, a Pataki Diákok Budapesti Baráti Körében 1983-ban rendezett esten egy neves közéleti személyiség, *Maller Sándor* az 1930-as évek e szeletére így emlékezett: „*A Bodrogon korcsolyázva megtanultuk, hogy vékony jégen nem szabad megállni...*” Sárospatak a zenei nevelésben és a zenei életben is maradandót alkotott. Jeles zenészeket és kitűnő tanárokat adott a hazának; ám igazi jelentőségre a *helyi zenei közművelődés sokszínű és minőségi szervezése tett szert*. Itt, a Tanítóképzőben különösen szeretettel emlékezünk *Bolvári Zoltán tanár úrra*.⁸

A pataki szellem néhány tételben jelezhető, és sok-sok szép írással illesztrálható. *Erdélyi János*: „Három fátylám ég: hit, haza, emberiség.” *Újszászy Kálmán*: „Sorsommá lett Patak” *Koncz Sándor*: „Értelmes hit, cselekvő erkölcs. Hűséggel, hittel és humorral” *Szathmáry Béla* jelképértelmezésében a ballagási *botra* – a tanároktól kapott értékek, tudás, szeretet, magyarság tudat, magatartás – egy életen át támaszkodhatunk. A *bor* és a *pogácsa* a szellemi és lelki táplálék, amelyet a tanórákon kívül a közösségi alkalmak is nyújtottak. A *szerencsefillér* a talentumokkal való sáfarkodás képességét jelképezi.⁹

⁷ Lásd erről: *Szabó Károly* [2003]: Iskolai testnevelés és társadalmi sport. = Zempléni Múzsza, III. évf., 3. sz. 29-40. Továbbá: *Kiss József* [2006]: A testnevelő Szabó Károly emlékezete. = Zempléni Múzsza, VI. évf., 3. sz., 86-87.

⁸ A tanárok tudományos munkásságára is példa az 1967-ben készült tanulmány: *Bolvári Zoltán* [2001]: A fogyatékos hallás problémái az általános iskolába. = Zempléni Múzsza, I. évf. 4. sz., nov., 41-43. A zenei élet egészéről lásd: *Barsi Ernő – Szabó Ernő* [1984]: A Pataki Kollégium zenei krónikája. Zeneműkiadó, Bp., 224.

⁹ *Szathmáry Béla* [2004]: Mi van a pataki tarisznyában. = Zempléni Múzsza, IV. évf., 1. sz., 98-101.

Maller Sándor: „mire emlékszem majd? ... harangszóra, ízekre, hangulatokra, diákoktól zsongó iskolaudvarra és kertre, dobszó, csengő, órák és harangok szavára, vadító és illatos tavaszra, csodásan halkuló és színeződő őszökre, nyári sokszínű tarkaságra a Bodrogon s téli sima suhanásra ugyanott a jég hátán, volt diákjaimra és tanárimra, sok kedves munkatársra és barátira, csengőbúcsúkra és diáktalálkozók nagyon pataki ízére, a templom áhítatos és nyugalmat adó csendjére, a zsúfolt imaterem diákok és tanárt lenyűgöző évnvítői és évszárói vagy szupplikációs hangulatára, s végül egy sírra, ami elszakíthatatlanul ideköt.”¹⁰ A lírai emlékezés mellett tételesen is áttekintette a jellemzőket: élő múlt, eszmévé finomult emlékek, az ellentétek felhajtó ereje, merészen újító vállalkozások, a szegények iskolája és az elitek nevelője, a megfiatalodni tudás...¹¹

Barcza József már idézett, immár klasszikus tételét később bővítette azzal is, hogy a szép megfogalmazások mögött történelmileg a *diákság és a városi lakosság szerves közösségi és gazdasági kapcsolatai álltak*. Az önálló és felelős diák-gazdálkodást kiegészítette a tanulmányi versenyszellem, a tanári családok és a diákok kapcsolatai, a szellemi nyitottság. Felelősségtudat, szellemi és szervezési megújulási készség, régiókban és nemzetben való gondolkodás jellemezte a pataki magatartást.¹² *Deme László* többek között azt hangsúlyozta, hogy Patakot lehetett ugyan a kiemelkedő nevekkel jellemezni, az igazi rangot azonban az jelentette és jelenti: „hogyan állt és állt helyt a volt növendék, széles sokaság, ki-ki a maga posztján... a patakiság kettős jellemzője az emberiség szolgálata és az szolgálat embersége”.¹³ *Takács Béla* az idők jeleit meglátó tanárok nagyságát és közvetlenségét hangsúlyozta.¹⁴ *Tukacs Béla* szerint a pataki diák emberként magyar, hitét megtartó, tanult európai, szabad világpolgár.¹⁵

Patakon *térben és történelemben* illik gondolkodni.

¹⁰ Idézi: *Benke György*: Emléktábla-avatás Sárospatakon. = Reformátusok Lapja, 2004. ápr. 11. 8.

¹¹ *Maller Sándor* [2002]: Patak lelke. = Zempléni Múzsza, II. évf. 3. sz., 56-58.

¹² *Barcza József* [2006]: A pataki szellem. = Zempléni Múzsza, VI. évf. 4. sz., 31-37.

¹³ *Deme László* [2004]: Az emberiség szolgálata és a szolgálat embersége. = Zempléni Múzsza, IV. évf., 3. sz., 91-92.

¹⁴ *Takács Béla* [1996]: A cédrusfa árnyékában. = *Balassa Iván, Kovács Dániel, Szentimrei Mihály* (szerk.) Újszászy Kálmán emlékkönyv, Bp.-Sp., Szabad Tér, 578-580.

¹⁵ Sárospatak város szellemi megújulását különböző fórumokon, kitartóan szorgalmazza *Tukacs Béla*, a Sárospataki Református Kollégium Alapítvány volt elnöke. Ezt a tételét a 2. lábjegyzetben hivatkozott, SRK kutatáshoz írt leveléből idézem.

A *tér* ma ismét kinyílik, régi-új vonzáskörzetünk lehet a Felvidék, Kárpátalja, Észak Erdély – ám tekinthetünk még messzebbre is, lehetünk ismét a keleti kapu; vagy a hazatérő diaszpóra otthona. Ám manapság hírnév és rosszkezd, ünnepségek és aggodalmak egyszerre jellemzik Sárospatakot. A radikális társadalmi változások időszakában szükségessé vált a felelős elemzés. Hiszen a gondok *bajjá* sűrűsödhetnek, a változások *válságba* torkollhatnak, a tehetetlenkedés *hiba lenne*.

Ma is *elébe kell menni a tavasznak*. Tehát először is: *ne sértődj meg a valóságra*, ahogyan *Kuti Éva* volt pataki diák, a nonprofit szektor neves elemzője tanulmányából kissé átfogalmazva lassan szállóigévé vált...¹⁶ Mert Patakot, a tanítóképzést is érinti, érinteni fogja a globalizáció, a népvándorlás, az internetes forradalom, az átértékelődés... Ám már most, egészen közletről a demográfiai hullám, az oktatási verseny, a csökkenő normatíva, a növekvő költségek. Ismét *Áprily Lajost* idézem:¹⁷

*Jön új világ, hatalmasabb a kornál,
Mely börtönében elvéreztetett.
Rengéssel és viharral újraformál
Patakot, kertet, rétet, völgyeket.*

Másodszor pedig: *tedd amit tanítasz!* Használjuk itt és most azokat az elemzési, előrejelzési, menedzselési módszereket, amelyeket a tankönyvekből az unalomig ismerünk. A Patakra vonatkozó mellette-ellene, portfólió és SWOT analízisekből konkrét következtetések adódnak:

– Alapvetően fontos lenne az intézmények közötti koordináció; a helyzet, lehetőségek és teendők legalább negyedévente történő megbeszélése és kibeszélése.

– Kínálkozó lehetőség és követelmény, hogy a teológusok és tanítóképzősök szakdolgozatai kapcsolódjanak a fejlesztési lehetőségekhez; gyűjtsék össze, tárják fel, vessék fel a *bennünk rejlő jövőt*, elemezzék az ismét kitágult tér lehetőségeit; különösen a Felvidékkel, Kárpátaljával, Észak-Erdéllyel való kapcsolatokat.

¹⁶ *Kuti Éva* [1996]: A nonprofit szervezetek szerepe a kilencvenes évek magyar társadalmában és gazdaságában. = *Közgazdasági Szemle*, XLII. évf., október. Eredetileg: „meg ne sértődjünk a valóságra”. 906.

¹⁷ Az *Annának hívták* című *Áprily Lajos* vers 39. strófája; megtalálható a különböző gyűjteményes, illetve összes versek kötetekben.

– E gyönyörűség, kedves, ám olykor bizony halottnak tűnő városban legyen kapcsolat a diákság és lakosság között, teremtsük meg a pezsgő kisvárosi diákélet szellemi és szervezési lehetőségeit.

– A képzés szervezésével is kapcsolódjanak be a tanintézmények a nagy projektek megvalósításába, hiszen rendezvényszervező, szlovákul, lengyelül, ukránul is tudó idegenvezető, szervező szakemberek kellenek pl. a *fürdő program* kiteljesítéséhez; a turizmus tényleges gazdagításához.

– Szervezni kell az ide kötődő *diaszpóra haza hívását* és rövidebb – hosszabb itt tartását, hiszen nemcsak emlékeket, de megrendelést, tőkét és főleg pezsgető üzenetet hoznak.¹⁸

Igen, mindebben máris komoly lehetőségei és feladatai vannak a mai képzősöknek. Ahogyan *dr. Hörcsik Richárd* polgármester úr mondta: legyen látható a Főiskola, aktívan vegyen részt a város életében. *Ennek konkretizálása Patak mai nagy lehetősége.*

Közép-Európa jó ismerőjét, *Musil* idézem: „Ha nyitott ajtókon szerencsésen akarunk bejutni, ügyelnünk kell arra a tényre, hogy keretük szilárd: ez az alapelv... valóságérzékünk következménye. Ha azonban létezik valóságérzék, és létjogosultságában ki kételkedne, kell lennie olyasvalaminek is, amit lehetőségérzéknek nevezhetünk. Akiben ez él, nem mondja például: Itt ez vagy az történt, történik majd, kell történnie; hanem rájön: Itt valami történhetne.”¹⁹

¹⁸ *Koncz Gábor* [2001]: Sárospataki eu-tópiák. = Zempléni Múza, I. évf. I. sz., február, 38-45.

¹⁹ *Musil, Robert*: A tulajdonságok nélküli ember. Bp., Európa Könyvkiadó, 1977. I. k., 18-19.

Pillanatképek a június 30-i nagytalálkozóról

A tanárok tükre

Képzős tanárok

Fent: Ecsedi Lajos, Tóth Mihály, Kovács Dezső, Újszászy Kálmán
Lent: tisztelgés Árvay József síremlékénél Kődöbocz József vezetésével

SÓSTÓI PÁLNÉ

A pataki tanítóképzés múltjának három nagy alakja

Johannes Amos Comenius (1592-1670)

A cseh-morva pedagógus, iskolaszervező, elméletíró pedagógiai rendszere az első harmonikus pedagógiai szintézis az egyetemes pedagógia történetében.

A morvaországi Nivnice nevű faluban született. A korán árvaságra jutott Comeniust a cseh testvérek szektája nevelte és iskoláztatatta, elismerve kiváló tehetségét. Alsó fokú iskoláit Stassnitzban, a gimnáziumot Prerauban végezte, felsőfokú tanulmányokat a herborni akadémián és a heidelbergi egyetemen folytatott. Pedagógiai elméleti munkásságára a német enciklopédista *Alstedt* munkássága, valamint a lesznói gimnáziumban a tanítással eltöltött évek, a fulneki lelkészi munkálatok hatottak. Leghíresebb munkái a *Didactica Magna*, valamint a *Janua*, a *Vestibulum* és az *Atrium* című latin nyelvkönyvei. 1650-ben Lorántffy Zsuzsanna meghívására Sárospatakra jön a helyi iskola újjászervezésére. Elkészül 1651-ben panszofikus iskolájának a tervezete, 1652-ben a *Lucidarium* című műve, amely később *Orbis Sensualium Pictus* címmel több nyelvű változatban, több mint 200 kiadást ért meg, valamint a *Schola Ludus* című színpadi játéka. 1650-től 1654-ig sárospataki tartózkodása alatt lehetősége nyílt arra, hogy a hétosztályos panszofikus iskoláját a gyakorlatba is átültesse. Sárospatakon a nyelvtanítás módszerét is megújította. Comeniusnál a pedagógiai optimizmus jele az egyetemes oktatási módszer mindenhatóságába vetett hit. Szerinte ugyanis az igazán alkalmas módszeregyüttes segítségével „mindenkinek minden megtanítható”, vagyis mindenki elsajátíthatja a pánszofia

Comenius mellszobra
Vay Miklós alkotása (1859)

egyetemes tudományát. Sárospatakról Lesznóba, Hamburgba ment tovább, majd Amszterdamban telepedett le.

Az oktatással-neveléssel kapcsolatos elvei, gondolatai évszázadokon át hatottak a pedagógia elméletére és gyakorlataira.

Árvay József (1823-1879)

Ködöböcz József „a magyar népoktatásügy sárospataki apostolának” nevezte a z önálló tanítóképző intézet megteremtőjét.

Kisráska községben született református papi családban. 1831-ben a Sárospataki Református Kollégium kisdíákja lesz. Gimnáziumi tanulmányai után 1839-től 1846-ig teológiai tanulmányokat folytatott a Kollégium akadémiai tagozatán. Tanulmányai befejeztével házi nevelőként működött, majd 1848-ban, a lelkészi vizsgája után Megyaszón, illetve Ondon vállalt lelkészi hivatalt. 1851-ben a sárospataki kollégium hívta meg mennyiségtanárnak algimnáziumába. 1851-től tagja a gimnáziumi és középiskolai széknek. 1854-ben a bécsi műegyetemen folytat kiegészítő szaktanulmányokat, majd 1856-ban újabb fél éves külföldi tanulmányúton vett részt: Németország, Belgium, Svájc tanítóképző intézeteit és népiskoláit tanulmányozta. Tapasztalatait kamatoztatva az ő szervezésével és vezetésével nyitotta meg kapuit Sárospatakon 1857. november 16-án az önálló tanítóképezde. Tizenkét éven át volt képezdei igazgató-tanár, majd 1869-ben a vallás- és közoktatási miniszter királyi tanácsosi címmel kitüntetve Zemplén vármegye tanfelügyelőjévé nevezte ki. 1867-től szerepet játszott a Népiskolai Könyvtár szervezésében, valamint a Sárospataki Füzetek című folyóirat megindításában. 1867-től az egyházkerületi közgyűlés a Kollégium közgaz-

Árvay József és Dezső Lajos

gatói, rektori teendőinek ellátásával is megbízta. Tanügyírói, tankönyvírói, iskolaszervező és teremtő munkájával gazdag örökséget hagyott az utókorra, 21 tankönyv, vezérkönyv, öt tantervi tervezet került ki kezei közül. Munkásságára hatással volt Pestalozzi, Johann Heinrich, Thomas Scherr pedagógiai felfogása, valamint Christian David Palmer munkássága. 1879. március 21-én érte a halál.

Tanügyi munkájával gazdag örökséget hagyott az utókorra.

Dezső Lajos (1847-1904)

1872-ben tanulmányai befejeztével gimnáziumi tanári állást kapott Szentesen. 1873-ban tett svájci és németországi tanulmányútja után 1874-ben Léván tanítóképző intézeti tanári álláshelyet kapott. 1875-től 1904-ig Sárospatakon a tanítóképző intézet igazgatójaként működik. Elméleti munkásságát fémjelzi, hogy 1896-ban az ő munkájaként jelenik meg Comenius *Nagy oktatástanának* első magyar fordítása. Fő műve 1883-ban jelent meg Sárospatakon: *Comenius Amos János*

Magyarországon (1650-1654-ig) címmel. Gazdag szakirodalmi tevékenységét mutatja még *25 év a Sárospataki Állami Tanítóképezde éléből* (Sárospatak, 1893.) c. értekezése, valamint tantervi munkálatai, köztük a Tanterv a Tiszáninneni Ev. Református Egyházkerület népiskolái számára (Sárospatak, 1895.).

Domahidi Klára:
Sasmadár (1992)

A sárospataki tanítóképző igazgatói

Árvay József	1858 – 1869
Kiss József	1870 – 1872
Dóczy Gedeon	1873 – 1874
Dezső Lajos	1875 – 1904
Hodossy Béla	1905 – 1923
Kovács Dezső	1923 – 1937
Dr. Egey Antal	1937 – 1950
Zilahi Ferenc	1950 – 1958
Komáromy Béla	1958 – 1967
Dr. Károly István	1967 – 1981
Dr. Földy Ferenc	1981 – 1990
Dr. Komáromy Sándor	1990 – 1997
Dr. Hegedűs László	1997 – 2006
Dr. Komáromy Sándor	2006 –

Palkó Ágnes:
Bent (1996)

STUMPFNÉ OLÁH ETELKA

150 év tanárai

150 év: négy-öt emberöltő. Tanítók ezrei, óvodapedagógusok százai hagyták el 150 év alatt intézményünket, hogy a legeldugottabb helyekre is juttassanak valamit a „nagyfényű pataki iskola” hatásából. De kik voltak tanáraik, akik a szikrát adták e fénycsináláshoz? Amikor arra vállalkoztam, hogy felderítem őket, egy kicsit tartottam tőle, hogy nem találok elegendő forrást munkámhoz. Ez így is volt, szerencsére azonban többre leltem, mint amennyire először gondoltam.

Felhasználtam az alábbi műveket: *Ködöböcz József*: Tanítóképzés Sárospatakon : a kollégiumi és középfokú képzés négy évszázada. Bp., 1986.; *Kováts Dániel*: A felsőfokú tanítóképzés hajnala Sárospatakon (1957-1960). In: SPF, 23. Sárospatak, 2004. 157-168. Megnéztem az *értésítőket, évkönyveket* elérhető példányait (hiányzik, vagy nem jelent meg: 1861-1869, 1947-1957), valamint a karunk irattárában és gazdasági hivatalában fellelhető munkaügyi és egyéb nyilvántartásokat, s néhány esetben igénybe vettem az érintettek személyes közléseit.

Ahogy az várható volt, az 1947 és 1957., valamint az 1988 és 2007. év közötti időszak maradt a leghiányosabb, hiszen a társadalmi változások ezekben az időszakokban a nyilvántartási rendszert is átalakították. Az 1947 és 1957 közötti időszak iratai közül kevés elérhető, a pletykák szerint megsemmisültek. A rendszerváltozás utáni időszak „szabadságmámora” pedig (ami a munkakönyv és az addig kötelező, nagyrészt egységes nyilvántartások megszüntetésében is megnyilvánult) az elmúlt 20 év anyagának feldolgozását nehezítette meg nagyon. Ezúton is köszönöm a gazdasági hivatal, a titkárság, valamint a Sárospataki Református Kollégium Tudományos Gyűjteményei Nagykönyvtára dolgozóinak munkámhoz nyújtott segítségét.

A névsorban betűrendben szerepelnek az eltelt 150 év alatt pedagógus munkát végzők: tanárok, nevelők, gyakorlóiskolai tanítók és tanárok, óraadók. Mivel a források nem egységesen közlik az adatokat, ezért egyes személyeknél a végzettség, másoknál az oktatott tárgyak szerepelnek. A névelőzék és a doktori címet jelző rövidítés a név mögé került, ez utóbbi csak a saját jogon szerzett cím esetében van feltüntetve. Sok helyen üres rubrika, illetve – évszámoknál – kérdőjel jelzi az adathiányt, a bizonytalan forrásból származó adatot.

Valószínű, hogy – különösen a fent említett problematikus időszakból – számos helytelen adat jelenik most meg, és elképzelhető, hogy nem mindenki szerepel a névsorban. Ezért mindenkitől, de elsősorban az érintettektől, a névsorból kimaradtaktól, illetve hozzátartozóiktól, lezármazottaiktól elnézést kérek. És még valamit: segítsenek kijavítani a hibákat, pontosabbá és teljesebbé tenni a névsort.

A táblázatban alkalmazott rövidítések:

adj. = adjunktus	koll. = kollégium(i)
áisk. = általános iskola(i)	nev. = nevelés, nevelő
ea. = előadó	ped. = pedagógia(i), pedagógus
ev. = evangélikus	pisk. = polgári iskola(i)
főig. = főigazgató	ref. = református
főisk. = főiskola(i)	rk. = római katolikus
gk. = görög katolikus	sz. = szak(os)
gyisk. = gyakorló általános iskola(i)	szisk. = szakiskola(i)
h. = helyettes	tangyak. = tanítási gyakorlat
ig. = igazgató	tanárs. = tanársegéd
int. = intézet(i)	tanulm. = tanulmányi
isk. = iskola(i)	tképző = tanítóképző
ism. = ismeret(ek)	tszv. = tanszékvezető
izr. = izraelita	tud. = tudományos
kisk. = középiskola(i)	vez. = vezető

Név	Szakképesítés, tanított tárgyak	Munka- viszony	Egyéb
Ablonczy Bertalan	testnevelés, játék	1947	óraadó
Abonyi Károly	gazdasági szaktanár	1899-1901	
Agbeko, Kwami dr.	matematika	1998-2000	óraadó
Almássy Tiborné	ének-zene sz. kisk. tanár	1974-1976	
Árvai Bálint dr.	vallástanár	1904-1908	rk. hitoktató

Árvey József	vallástudomány, gondolkodástan, gazdaság, módszertan	1857-1869	ig. 1858-1869
Asbóth Lajos	hiitan	1938-1942	ev. hitoktató
Asztalos Lászlóné	tanító	1981-2004	gyisk. tanító
Asztalos Zoltán	biológia-technika	1983-1985	gyisk. tanár
Bacsur Sándor	hiitan	1940-1948	rk. hitoktató
Bakos Zoltán	hiitan	1933-1934	ref. hitoktató
Balázsi Károly, dr.	tanító, magyar-népművelés sz. kisk. tanár	1987-?1997	tszv. docens, főigh.
Balázsi Károlyné	tanító	1987-?1997	gyisk. tanító
Balázsi Zoltánné, dr.	népművelő-könyvtáros	1976-2001	docens, főtít-kár, főigh.
Bálint Dezső ifj.	vallástanár		gyisk.
Baló József dr.	ped.-filozófia sz. tképző. int. tanár, magyar-történelem-ének sz. pisk. tanár	1959-1963	
Balogh István	matematika-rajz sz. áisk. tanár, művészeti rajz, szerkesztő és ábrázoló geometria, művészettörténet sz. kisk. tanár	1984-	docens
Balogh Istvánné	biológia-rajz sz. áisk. tanár, művészeti rajz, szerkesztő és ábrázoló geometria, művészettörténet sz. kisk. tanár	1979-1980 1980-	gyisk. tanár docens
Balogh Kálmán	tanító, tangyak. bírálat	1898-1912	gyisk. tanító
Baranyai Katalin, dr.	magyar sz. kisk. tanár	1987-1997	docens
Baranyiné Kovács Ilona	tanító	1986-	gyisk. tanító
Barna Lászlóné	tanító	1979-	gyisk. tanító, ig. h.
Barna Miklós dr.	hiitan	1945-1946	gk. hitoktató
Bartha István dr.	történelem és tud. szocializmus sz. kisk. tanár	1960-1967	
Bathó János, H.	ev. ref. egyházi ének	1904-1924	óraadó
Batta Zoltánné	testnevelés-földrajz sz. áisk. tanár	1975-2000	gyisk. tanár, ig. h. főisk. óraadó
Bednarik László	mérnök-tanár, informatikus	1977-1999-	óraadó adjunktus
Bednarik Lászlóné	tanító, angol sz. kisk. tanár	2000	főisk. óraadó
Beidekné Kovács Adrienn	ének-zene sz. kisk. tanár, karvezető	2007-	tanárs.
Belicza János Zsolt	matematika-testnevelés sz. áisk. tanár	2004-	gyisk. tanár
Beliczáné László Petra		2004-	gyisk. tanár

Bem Lajos	gazdasági szaktanár	1908-1912	
Benedek László	torna	1932-1933	óraadó
Benkő Béla	ped. szakos áisk. tanár, kisk. tanár	1979-1980 1980-2005	gyisk. tanár adj.
Benkő Béláné	tanító	1978-	gyisk. ig. h.
Berei Andrásné Papp Berta	háztartástan gyakorlat	1946-1948	óraadó, gyisk.
Berencsy Istvánné	tanító, rajz- vizuális nev.	1988-	gyisk. tanár
Bereznay Istvánné	tanító	1987	gyisk.
Bereznay Marianna	tanító, könyvtáros	1988-1989	gyisk.
Bertha Zoltán dr.	angol sz. kisk. tanár	1946-1947	óraadó
Bicsánszky József	rajz sz. áisk. tanár	1980-1981	gyisk. tanár
Bigus Imréné	magyar-ország sz. kisk. tanár	1981-1987	tanárs.
Blénessy János	magyar, torna	1922-1929	
Boda Béla	német	1932-1933	óraadó
Bódiszné Hajnal Alíz	tanító, napközis nevelő	1999-	gyisk. tanító
Bodnárné Novákovits Zsuzsa	tanító, magyar sz. kisk. tanár	2000 2005-	óraadó főisk. tanárs.
Bodolóczky Jánosné	tanító	1979-1981	gyisk. tanító
Bodor Dénes	tanító	1927-1930	gyisk. tanító
Bódy Dénes	hittan	1920-1923	ref. hitoktató
Bohusné Rabi Magda	ének-zene	1990-1993	adj.
Bokor József	vallásatanár	1871	ref. hitoktató
Bollóné Komár Júlia	tanító, könyvtáros	1987-2001	gyisk. tanár
Bolvári Zoltán	ének sz. kisk. és zene sz. tanítóképző int. tanár	1935-1937 1954-1970	
Brunovszky Rezső		1919-1921	ig.
Buchalter Tibor	matematika-technika sz. áisk. tanár	1983-1985	gyisk. tanár
Budai József	tanító	1919-1921	gyisk. tanító
Burai Pál József	matematikus	2006	tanárs.
Busitia János	gazdaságtan, természetrajz	1880-1890	
Csaba Csilla	testnevelés sz. áisk. tanár	1985-1986	gyisk. tanár
Csada Imre	mennyiségtan, természetrajz, kémia	1919-1929	
Csajka Imre dr.	kisk. testnevelő tanár	1974-2003	docens, tszv., főigh.
Csáki Gézáné	tanító	1989-1995	gyisk. tanító
Csatáry Jenő	hittan	1916-1917	ref. hitoktató
Csécsi Pál	tanító	1859-1869	gyisk. tanító
Csecskedi Lászlóné Merényi Judit	matematika-kémia-test- nevelés sz. áisk. tanár	1967-2007	gyisk. tanár
Cseh Olga	ének-zene	1997-1999	óraadó
Csehi Attiláné Id. Huszti Erzsébet			
Csehiné Tomkó Krisztina	tanító	2004 2000	gyisk. tanító főisk. óraadó
Csepreghy Gyula	gazdasági tanár	1912-1918	

Csernabuczky Ferenc	földrajz-rajz sz. áisk. tanár	1987-1989	gyisk. tanár
Csernabuczky István	vallás tanár	1900-1903	rk. hitoktató
Csetneki Zsuzsanna	tanító	1998-2000	gyisk. tanító
Csizinszky László	gazdasági ism.	1941-1944	
Csizmár Sándor	magyar-orsz sz. áisk. tanár	1967-1968	gyisk. tanár
Csontos József	történelem, alkotmánytan	1932-1934	óraadó
Csuhaj Varjú Imre dr.	magyar-történelem sz. kisk. tanár	1953-1957 1957-1959 1959-1990	tanár óraadó tszv. főisk. tanár
Csuhaj Varjú Imréné	magyar-történelem sz. kisk. tanár	1953-1956	
Csuka Andor	tanító, történelem, alkotmánytan, torna	1930-1931 1934-1950	gyisk. tanító tanár
Czinke István	hittan	1870-1882	ref. hitoktató
Dancs Erzsébet	magyar-angol sz. áisk. tanár	1982-1985	gyisk. tanár
Danninger József	magyar, német	1869-1872	
Danyi József	vallás tanár	1901-1902	ref. hitoktató
Dávid Sándorné	biológia-földrajz sz. áisk. tanár	1967-1993	gyisk. tanár, ig. h.
Deák Geyza	rajz és kézimunka	1914-1916	óraadó
Deák Geyza ifj.	történelem, földrajz, alkotmánytan	1943	óraadó
Deákné Balázs Ildikó	német-magyar sz. kisk. tanár	2000-2001	óraadó
Debreczeni Zoltán	kisk. rajz tanár, festőművész	1959-1983	tszv., docens
Demeter Eva	biológia-kémia, orosz sz. kisk. tanár	1982-	docens
Demeter István dr.	hittan	1913	rk. hitoktató
Derda Istvánné	orsz-angol sz. kisk. tanár	1982-	docens
Déry Gyula	lélektan, nevelés tan, tananyag., testnevelés	1915-1919	
Dezső Gerzson	földrajz, történelem, alkotmánytan, magyar	1882-1885	segéd tanár
Dezső Lajos	nevelés- és oktatás tan	1875-1904	ig. 1875-1904
Diviaczky Rezső	rajz, széprás, gyisk. rajz	1902-1912	
Dobai Béla	magyar-történelem sz. kisk. tanár	2000	óraadó
Dobrik István, dr.	művészettörténész	1987-1991	tszv. docens
Dobronyi Eszter	angol sz. tanár	2000	óraadó
Dóczy Gedeon	nevelés- és oktatás tan	1872-1874	ig. 1873-74
Dohanics János	természetrajz, földrajz, fizika, egészség tan, test tan, játék	1919-1926	
Domján Elek dr.	hittan	1907-1937	ev. hitoktató
Domokos Lajosné	áisk. énektanár	1960-1970	
Dósa Elek	vallás tan, földrajz, történelem	1864-1866	segéd tanár
Draskóczy Gábor	magyar nyelv	1860	segéd tanár
Draskóczy Gyula		1863-1864	segéd tanár

Dudás Éva	magyar sz. áisk. tanár	1961-1966	gyisk. tanár
Dudás István	áisk. énektanár	1959-1967	gyisk. ig.
Dudás Istvánné	tanító	1959-1967	gyisk. nevelő
Dunai József	magyar-történelem sz. áisk. tanár, történelem sz. kisk. tanár	1986-1988	tanárs.
Dunai Józsefné	magyar-történelem sz. áisk. tanár	1986-1988	gyisk. tanár
Durányikné dr. Kézi Erzsébet	történelem-német sz. kisk. tanár	1992-1994 1994-	óraadó docens
Éber Sándor	rajz, szépírás, háziipar	1901-1902	
Ecsedi Lajos	rajz, kézimunka, szépírás, gazdaságtan, testgyakorlás	1927-1959	
Ecsedi Zoltán	matematika-fizika sz. kisk. tanár	1954-1956	
Egey Antal dr.	biológia-kémia sz. kisk. tanár	1930-1950 1959-1960	ig. 1937- 1950
Egressy Lajos	vallástan	1938-1939 1945-1947	ref. hitoktató
Egri Károly dr.	földrajz-biológia sz. kisk. tanár	1977-2004	docens
Egri Károlyné	földrajz-biológia sz. kisk. tanár	1977-2000	docens
Egyed Erzsébet	matematika-ének-zene sz. áisk. tanár, néptánc ped.	1989-	tanárs.
Eiben Györgyné	tanító, matematika tp.	1978-2007 2007-	gyisk. tanító óraadó
Elek Etelka		1950-1951	
Éles István	hitán	1908-1910	ref. hitoktató
Engelbert Rezső	közgazdaságtan	1930-1934	óraadó
Erdélyi Dezső dr.	vallástan, német	1940-1950	
Erdélyi László	honvédelmi ism., meny- nyiségtan-fizika	1942-1943	óraadó
Erdődi László	természeti és vegyi ism.	1941, 1943-44	óraadó
Erős Károly	vallástanár, erkölcsstan	1898-1900	ref. hitoktató
Estu Gáborné	tanító	1952-1967	gyisk. tanító
Fáber Rezső	leventeoktató	1936-	
Farkas Elemér	gazdaságtan	1936-1938	
Farkas János	politikai gazdaságtan sz. kisk. tanár	1961-1968	
Farkasné Borza Éva	óvodapedagógia	2001-2002	óraadó
Farkasné Gyüre Zsuzsa	német- történelem sz. áisk. tanár	1995-	gyisk. tanár
Fedomé dr. Fráter Zsófia	jogász, állampolgári ismeretek	1987-1989	óraadó
Fedorné Szabó Mariann	tanító, technika, háztartás- tan, környezetvédelem	1989-	gyisk. tanár óraadó
Fehér Erzsébet dr.	biológia-földrajz-mezőgazd. sz. áisk. tanár, ped. sz. ea.	1983-2004	főisk. tanár

Fekete Csaba	tanító	1990-	gyisk. tanító
Fenczik Nikon Győző	vallástanár	1903-1915	gk. hitoktató
Fenczik Sándor	vallástanár	1919-1945	gk. hitoktató
Fenyvesi András dr.	történelem-magyar- francia sz. kisk. tanár	1954-1956 1957 1974-1986	óraadó nevelő docens
Feróné Komolay Anikó	okl. óvónő, ped. sz. kisk. tanár	1983-2007	tszv. docens
Finta Eva	magyar sz. tanár	2006-2007 2007-	óraadó tanárs.
Fischer Fülöp	hittan	1910-1919	izr. hitoktató
Fodor Géza	vallástanár	1925-1926	ref. hitoktató
Fodor Géza	földrajz-rajz sz. áisk. tanár	1984-	gyisk. tanár
Fodor Gézáné	magyar sz. áisk. tanár	1974-1987	gyisk. tanár
Folenta Lajos		1914-1915	hősi halált halt, mielőtt állását el- foglalhatta volna
Földy Ferenc dr.	pszichológia sz. kisk. tanár, ped. sz. előadó	1971-1995 2000	tszv. főisk. tanár, főig. h., főig. óraadó
Földyné dr. Asztalos Adrienne	zongora és szolfézs sz. tanár, ped. ea.	1972-	docens
Főző László	hittan	1928-1929	ref. hitoktató
France, Robert	angol lektor	1999-2000	
Fráter István	tanító	1953-1955 1957-1986	gyisk. tanító
Fráter Istvánné	tanító	1961-1991	gyisk. tanító
Fráter József	áisk. ének sz. tanár	1953-1957 1959-1980	
Gál Gyöngyi	magyar sz. kisk. tanár, munkaerőpiaci tréner	1992-	adj.
Gallai Lászlóné	magyar-angol sz. kisk. tanár	1972-199?	főig. h.
Géresi István	ped.-magyar sz. kisk. tanár	1976-1982	gyisk. tanár, ig.
Géresiné Tatárka Emese	tanító	1985-	gyisk. tanító
Geyer Béla	ének-zene, hegedű, zongora, harmónium, r. k. egy- házi ének	1926-1928	
Gombos Györgyné	áisk. rajztanár	1959-1961	gyisk. tanító
Gonda György	okl. közgazda	1981-?	
Gonda Sándorné		1957-?	gyisk. tanító
Gönczy Ákos dr.	történelem-ped. sz. kisk. tanár	1969-1992	főisk. tanár, főig. h.
Gönczy Krisztina	tanító	1994-	gyisk. tanító
Gönczy Zoltán Levente	tanító	2000-	gyisk. tanító
Götz Bálint	vallástanár	1923-1932	r k. hitoktató
Gubás Ferenc	történelem, földrajz	1858	segédtanár
Gütter József dr.	filozófia sz. kisk. tanár	1960-1968	

Gyöngyösi Gézáné	tanító	1991-	gyisk. tanító
Gyöngyösi Péter	zeneiskolai szolfézs, áisk. énektanár	1980-1988	
Gyulai Károly	gazdaságtan	1902-1905	
Hadzsega Dániel	vallás tanár, erkölcs tanár	1895-1897	g.k. hitoktató
Hajdu András	biológus sz. isk. tanár	1953-1957 1957-1959	tanár óraadó
Hajdu Krisztina	pszichológus	2000-?	óraadó
Halász Zoltán		1954-1955	
Hallgató Sándor	természetrajz, vegytan	1945	óraadó
Hamilton, Thomas	angol lektor	2005	
Hanák Árpádné (Kerekes Mária)	tanító	1975-	gyisk. tanító
Harangi László	földrajz	1941-1945	óraadó
Hargitai Zoltán dr.	természetrajz, kémia, föld- rajz, egészségügy, játék	1937-1941	
Harsányi István	vallás tanár	1902-1920	ref. hitoktató
Harsányi László	hittan, német	1934-1938	
Havril Józsefné	tanító	1971-1987	gyisk. tanító
Házy Attila dr.	matematika	2006-	óraadó
Hegedüs László dr.	műszaki tanár, ped. sz. ea.	1984-	főig., főisk. tanár
Hettmanek Ferenc	rk. egyházi ének	1928-1934	óraadó
Héthy Lajos	angol, magyar, vallás	1947-1949	óraadó
Hidvégi Nándor	rajz	1946-1947	óraadó
Hodinka Ágoston	menyiség tanár, természettud.	1877-1908	
Hodossy Béla	zenetanár	1889-1923	ig. 1905-23
Hoffmann Tiborné	tanító	1988-	gyisk. tanító
Homonnay Nándor	testnevelő tanár	1998-1999	
Homonnayné dr. Jób Klára	népművelő, magyar- történelem sz. áisk. tanár	1976-1987	tszv. docens
Honéczy Miksa	vallás tanár, lelkész	1871-1879	ev. hitoktató
Horkay Barna	hittan	1931-1933	ref. hitoktató
Horváth Ferenc id.	tanító, ped. sz. ea.	1971-2004	főisk. docens
Horváth Ferenc ifj.	pszichológus	2000	
Horváth János	hittan	1883-1884	ref. hitoktató
Hudák András	tanító	2000-2001	gyisk. tanító
Husz Zoltán	matematika-fizika sz. áisk. tanár	1985-1991	gyisk. tanár
Huszi Erzsébet (Csehi Attiláné)	magyar-országi sz. áisk. tanár	1985-1992	gyisk. tanár
Igó Béla		1951-1952	diákokotthoni ig.
Ihnáth Gyula	tanító	1917-1919	gyisk. tanító
Irsa Tibor		1939-1940	óraadó
Izák János	tanító	1908	int. nevelő
Ivánka Sámuel	ének-zene	1859-1869 1871-1884	rendes tanár óraadó
Jarecsny Júlia	tanító	1959-1980	gyisk. tanító
Jaskó Gézáné	tanító	1980-2006	gyisk. tanító

Jaskó Károly	menyiségtan, természet- és vegytan, ásványtan	1891-1894	
Jaskóné Gácsai Mária	tanító, magyar sz. kisk. tanár	2006-	óraadó
Jendruszák Jánosné	magyar-történelem sz. áisk. tanár	1973-1974	gyisk. tanár
Joó Lajos	leventeoktató	1934-1936	
Juhász Istvánné	filozófia-etika ea.	1969-1988	
Juhász Józsefné	tanító	1975-	gyisk. tanító
Juhászné Nyusti Klára	testnevelés sz. áisk. tanár	1986- 2000	gyisk. tanár óraadó
Jurkó Ilona	tanító	2001-2002	gyisk. tanító
Kádár Gyula	német	1934-1940	óraadó
Kádas Sándor	matematika-fizika sz. kisk. tanár	1968-1973	
Kádas Sándorné	matematika-fizika sz. áisk. tanár	1968-1989	gyisk. tanár
Kálfalvi Malvin		1952-1953	
Kállai István	ped.-filozófia sz. tképző int. tanár, magyar-történelem- német sz. pisk. tanár	1964-1967	
Kalló János	matematika-fizika sz. kisk. tanár	1972-1984	docens
Kálniczky József	kertészet	1859-1861	segédtanár
Kanesűtz Lajosné	matematika sz. áisk. tanár	1965-1967	gyisk. tanár
Kapitány János	tanító	1865-1898	gyisk. tanító
Kardos Gyula	hittan	1949	rk. hitoktató
Károly István dr.	ped. sz. ea., pszicholó- gia sz. kisk. tanár	1966-1983	főig., tszv. főisk. tanár
Kasza László	ének-zene sz. áisk. tanár	1972-2003 2003-2007	gyisk. tanár főisk. óraadó
Kató József	ped. sz. kisk. tanár	1971-1982	docens
Katona Ferenc	kisk. tanár	1957-?	óraadó
Kecskeméthy Károlyné	tanító	1986-	gyisk. tanító
Kelemen Judit	zeneelmélet-szolfézs sz. ze- neisk. tanár, művészdoktor	1988-	tszv. docens
Képes Géza	német	1933-1934 1938-1939	óraadó
Kerekes Mária – Id. Hanák Árpádné			
Keresztessy Sándor	vallástanár	1905-1906	ref. hitoktató
Kertész Irén	tanító	1951-1981	gyisk. tanító, 1951/52 diák- otthoni ig.
Király Jenő	tanító	1924-	
Kirchmayer (Kápolnai) József	földrajz, német	1879-1882	
Kirschbaum, Karl-Heinz	német	1993-1998	
Kis-Tóth Miklósné	orosz sz. áisk. tanár ped. sz. kisk. tanár	1973-1980 1980-2001	gyisk. tanár főisk. oktató
Kis-Tóthné Timári Erzsébet	német	2000	óraadó
Kisfalussy Endre	hittan	1879-1882	rk. hitoktató

Kiss Aron		1866-1867	segédtanár
Kiss Elek	tornatanár	1879-1922	
Kiss Ferenc	tanító, ped. sz. kisk. tanár, pszichológus	1985-1999-	gyisk. tanító docens, főg. h., tszv.
Kiss Jánosné	oroszb. sz. áisk. tanár	1980-?	gyisk. tanár
Kiss József			ig.:1870-72
Kiss Pál	vallás tanár	1898-1902	gk. hitoktató
Kissné Gombos Katalin	pszichológus	2007-	tanárs.
Kissné Murányi Andrea	tanító	1987-	gyisk. tanító
Kisvárdai József	tanító	1978-1984	gyisk. tanító
Klacsó Béla	ének-zene	1930-1935 1952-1956	óraadó tanulm. vez.: 1953-1955
Klamancsek Györgyné	tanító	1999-2001	gyisk. tanító
Klinga Agnes dr.	jogász	2000	óraadó
Kocsis Györgyné	tanító	1980-199?	gyisk. tanító
Kocsis Zoltánné (Varga Csilla)	tanító	2002-?	gyisk. tanító
Kocsiss János	hittan	1915-1917	r.k. hitoktató
Kocsmárszki Ilona	biológia tanár	2005-	gyisk. tanár
Kodes István	lövész	1912-1914	óraadó
Koleszár Dénesné	tanító	1969-1970	gyisk. tanító
Korbély Géza	vallás tanár	1902-1907	ev. hitoktató
Korcsmáros István	hittan	1939-1940	rk. hitoktató
Komáromy Béla	magyar-német sz. kisk. tanár, orosz szaktanító	1958-1966	ig.
Komáromy Sándor dr.	magyar sz. kisk. tanár, magyar-orosz sz. áisk. tanár	1968-1976 1976-	gyisk. tanár, ig. 1971-76 tszv., főg. h., főig., dékán
Kovács Attiláné	magyar-történelem sz. áisk. tanár	1988-	gyisk. tanár
Kovács Barnáné	ének-zene sz. áisk. tanár	1979-1998	gyisk. tanár
Kovács Béla	ref. egyházi ének	1925-1926	óraadó
Kovács Béla dr.	matematika	1998	óraadó
Kovács Dezső	ének-zene	1905-1937 1945-1946	ig. 1923-37 óraadó
Kovács István	hittan	1891-1892	ref. hitoktató
Kovács Kálmán, E.	magyar-francia sz. kisk. tanár	1962-1973	int. tanár
Kovács Norbert	testnevelő tanár	1998-2000 1998-1999	gyisk. tanár főisk. óraadó
Kovács Sándorné	tanító	1972-	gyisk. tanító
Kovácsi Sándor	hittan	1878	ref. hitoktató
Kovács Zoltán	földrajz, történelem, alkotmánytan, magyar	1876-1883	segédtanár
Kovács Dániel dr.	magyar-angol sz. kisk. tanár	1974-1992	főg. h., főisk. tanár

Kozma Andor	hitán	1916-1917	gk. hitoktató
Kozora Endre	vallástanár	1874-1875	rk. hitoktató
Kozsürek József	orosz-latin-magyar sz. kisk. tanár	1973-1980	adj.
Ködöböcz József	ped.-filozófia sz. tképző int. tanár, magyar-történelem-kézimunka sz. pisk. tanár	1942-1959 1959-1979	tanulm. vez. 1955-1959 főig. h., főisk. tanár
Kőrösi György	természettudományok	1858	segédtanár
Kőszegi Ferenc	biológia-testnevelés sz. áisk., tanár, testnevelés sz. kisk. tanár	1989-	adj.
Kötse István	mennyiségtan, természetrajz, természettan	1894-1913	
Kraft József	német nyelv	1901-1902	
Krick (Kriek?) Jenő	zenetanár	1880-1881	helyettesít
Krisch Ferenc	ének-zene	1857-1859	
Kun Aladár	tanító, int. nevelő	1907	
Kun Péter	testnevelés	2004-2005 2005-	óraadó tanárs.
Kun Zoltán dr.	orvos, egészségtan	1908-1914	óraadó
Kurucz Béla	tanító, áisk. biológia-földrajz sz. szaktanító	1951-1959 1959-1966	gyisk. tanító
Kurucz László	tanító	1959-1970	gyisk. tanító
Lakatos György		1950-1956	ig. h. 1950-53
László Irén	testnevelés sz. kisk. tanár	2000	óraadó
Lavotháné dr. Jáger Katalin	magyar-orosz sz. kisk. tanár	1972-	tszv. docens
Lázár Károly	ped., tangyak., játékszerveztan, fizika	1919-1948	
Lechniczky Gyula	természetrajz, ped., tangyak.	1908-1914	
Lehoczky Ignác	tornászat tanító	1870-1879	
Lénárt Attila dr.	magyar sz. kisk. tanár	1998-2000	óraadó
Lénárt Levente	angol sz. kisk. tanár	1990-1992	
Lengyel Pál	vallástanár	1873	rk. hitoktató
Lewis, Julie	angol lektor	2003-2004, 2005	
Lipiczki Imre	testnevelés sz. kisk. tanár	2000	óraadó
Livják Emília	földrajz-testnevelés sz. áisk. tanár, testnevelés-gyógytestnevelés sz. kisk. tanár	1995-	adj.
Lőrincz Györgyné	pedagógia	2004-	tanárs.
Lubinszki Mária	pszichológia sz.	2004-2006	tanárs.
Lukács Ödön		1866	segédtanár
Mácsay Károly		1916-1917	
Maczkássy Sándor	magyar, német	1883-1891	
Maczkó Attila	tanító	2004-	gyisk. tanító
Máday János	mennyiség és természetani tárgyak	1869-1870	

Magi Antal	történelem-földrajz sz. kisk. tanár	1951-1957 1969-1990	docens, tsz.v.
Magó Ferenc	vallástan	1941/42, 1945, 1948/49	ref. hitoktató
Magyar Pálné	tanító	1959-1985	gyisk. tanító
Magyary Károly	magyar, német, lélektan	1927-1930	
Majerik Magda	tanító	1954-1956	gyisk. tanító
Majoros Béla	magyar	1945-1946	óraadó
Majtényi Gáborné	magyar-országi sz. áisk. tanár	1975-1980	gyisk. tanár
Maller Sándor dr.	angol	1944-1946	óraadó
Mánczos Zoltán	rajz és kézimunka	1913-1916	
Marczelly Kornél	természettudomány, egészségügy, testnevelés, játék	1926-1930	
Marcziné Fazekas Erzsébet	matematika-műszaki ismeret, kémia sz. áisk. tanár, technika sz. kisk. tanár	1980-	docens
Maroda Mónika	kémia-fizika sz. kis. tanár	1997-1998	tanárs.
Martos Imre		1944	óraadó
Máthé Gyula	hitman	1887-1890	ref. hitoktató
Mátray László	magyar-német-olasz sz. kisk. tanár, orosz szakos áisk. tanár	1959-1972	int. tanár
Mátyás György	tanító	1986-1991	gyisk. tanító
Mátyásné Füzi Csilla	tanító	1987-1998	gyisk. tanító
McNeil, Katharyn Elisabeth	angol lektor	2002-2003	
Mellesné Boross Kinga	okl. orgonaművész, szisk. zeneelmélet és orgona tanár	1997- 2000-	óraadó adjunktus
Migléczi Mária	tanító	2003-2004	gyisk. tanító
Mihály Sándor	magyar-politikai gazdaságtan sz. kisk. tanár	1969-1980	
Mihály Sándorné	tanító	1970-1985	gyisk. tanító
Mike János	egyetemi tanársegéd	1960-1961	
Mikulka Jánosné	tanító	1979-1982	gyisk. tanító
Miskolczi Kálmán	tanító	1953-1959	gyisk. tanító
Miskolczi Kálmánné	tanító	1953-1959	gyisk. tanító
Molnár Ágnes dr.	magyar-országi-eszperanto sz. kisk. tanár	1974-2007	docens
Molnár Béla	vallástanár	1923-1925	ref. hitoktató
Molnár János	gk. vallástanár	1894-1908	óraadó
Molnár László	magyar-országi-filozófia sz. kisk. tanár	1980-2006	docens
Molnár László	oktatástechnológus	1970-	óraadó
Molnár Lászlóné	tanító	1978-	gyisk. tanító
Molnár Marianna	pszichológus	2001-2002	óraadó
Mózes Erika	tanító	1989-1994	gyisk. tanító
Mózesné Nagy Mária	tanító	1988-2004	gyisk. tanító
Muha Miklósné	gépészművek, mérnök-tanár, háztartás-ökológia-életvitel sz. tanár	1987-	tsz.v. docens

Murányiné Czvik Eva	pszichológia sz. kisk. tanár	1984-1985	óraadó
Nagy Dezső	rajz-művészettörténet-ábrázoló geometria sz. kisk. tanár	1953-1957 1959-1979	docens
Nagy Géza	lelkésztanító	1941-1942	gyisk. tanító
Nagy György dr.	fizikus	1998-	adj.
Nagy Gyula	magyar, német, földrajz	1872-1876	
Nagy Ilona, L.	tanító	1951-1978	gyisk. tanító
Nagy József dr.	magyar, német, földrajz, neveléstörténet, játék	1926-1927	
Nagy József, Sz.	ének-zene	1869-1889	
Nagy József	mezőgazdaságtan sz. tanár, mezőgazd. mémök	1960-1980	docens
Nagy Józsefné (Krasznai Márta)	ének-zene sz. áisk tanár	1979-?	gyisk. tanár
Nagy Józsefné (Nagy Erzsébet)	tanító	1979-2006?	gyisk. tanító
Nagy Lajos, H.	vallástudomány, földrajz, történelem	1867-1868	segédtanár
Nagy László		1958-1959	
Nagy László	tanító, történelem és ped. sz. kisk. tanár	1988-2004	docens, tszv. 1988-1991
Nagy Miklós	matematika-fizika sz. áisk tanár	1992-2000	gyisk. tanár főisk. óraadó
Nagy S. Béla	hittan	1926-1927	ref. hitoktató
Nagy Sándor	segédlelkész, tanító	1885-1886	ref. hitoktató
Nagy Zsuzsa		1953-1955	óraadó
Nagy Zsuzsanna	könyvtáros, magyar sz. tanár	2001-2006-	gyisk. tanár főisk. óraadó
Nagybégányi Dezső		1941	óraadó
Nagyházi Tibor	tanító, német tanár	1995-2000	
Nagymiklósi József	zeneisk. tanár	1970-1973	
Nagné Balogh Éva	magyar-orosz-rajz sz. áisk. tanár	1975-1985	gyisk. tanár
Nagné Deák Ilona	angol nyelvtanár	2005-	gyisk. tanár
Nemes Ferenc	magyar, számtan-mértan	1858-1859	segédtanár
Nemes Lajos	földrajz, történelem, alkotmánytan	1870-1879	
Németh Gizella		2000	óraadó
Németh Jenő	gazdaságtan	1938-1941	
Novák György	tanító	1921-1924	gyisk. tanító
Novák Lajos	hittan	1910-1912	ref. hitoktató
Novák Sándor	történelem	1944-1946	óraadó
Novák Vilmosné	magyar-orosz sz. kisk. tanár	1980-1990	docens
Oláh István	hittan	1927-1928	ref. hitoktató
Oláh Katalin	ped. sz. kisk. tanár	1960-1991	főisk. docens
Oppitz Sándor	vallástanár	1883-1896	rk. hitoktató
Orbán Antal	menyiség, természettan	1870-1871	
Orbán István dr.	történet, honvédelmi ism., földrajz	1942-1943 1945-1946	óraadó óraadó

Osváth Lajosné	biológia-földrajz sz. áisk. tanár	1979-1980	gyisk. tanár, ig. h.
Osváthné Szojka Adél	tanító	1979-	gyisk. tanító
Ölveczky János	vallás tanár	1920-1923	rk. hitoktató
Palágyi Lajos	német nyelv	1899-1900	
Palásti József	magyar-történelem sz. kisk. tanár	2000	óraadó
Páldi Jeremiás		1952-1959	diákokotthoni ig.
Palkóné Lehoczky Éva	tanító	1988-1989	gyisk. tanító
Palumby Béla	ref. egyházi ének	1928-1935	óraadó
Palumby Béláné	tanító	1954-1959	gyisk. tanító
Palumby Gyula	történet	1941-1943	óraadó
Pándy Árpád	magyar, földrajz	1934-1941	
Pap Áron	tanító	1908-	int. nevelő
Papp József	tanító, testnevelő tanár	2000	óraadó (gyisk)
Papp Józsefné	kisk. testnevelő tanár	1972-1997	
Papp Valéria – ld. Vörös Józsefné			
Párkány Ferencné – ld. Zilahi Ferencné			
Pásztor Aladár	kisk. testnevelő tanár	1976-?	adj.
Pásztor Andrásné	tanító	1979-	gyisk. tanító, ig. h., ig.
Pásztor Sámuel	énektanár, ref. egyházi ének	1885-1902	óraadó
Pataki István	vallás tanár	1917-1919	gk. hitoktató
Payer Ferenc	vallás tanár	1897-1899	rk. hitoktató
Péceli Emese (Varga Emese)	tanító	1990-2000	gyisk. tanító
Pécs Gyula	rajz, kézimunka, szépírás, földrajz	1919-1927	
Pecze János	áisk. énektanár	1963-1972 1972-1984	gyisk. tanító, 1967-69 ig. h. adj.
Pénzes János	orosz-német sz. kisk. tanár	1980-1993	
Péter János	magyar, földrajz	1859-1860	segéd tanár
Petrik Béla	hittan	1919-1920	rk. hitoktató
Petróczy Lajos	leventeoktató	1931-1934	
Polányi Aranka	történet-földrajz sz., köz- gazdaságtan	1945-1950	
Puza Sándor	vallás tanár, lelkész	1872-1874	gk. hitoktató
Radácsy György	vallás tanár	1872-1877	ref. hitoktató
Rádainé Bodnár Katalin	szakoktató	2000	óraadó
Radnay László	tanító	1966-1975	gyisk. tanító
Rák Miklósné	óvodai matematika tp.	2007-	óraadó
Rásky Sándor	hittan	1947-1948	ref. hitoktató
Rátkay László	tanító	1943-1948	gyisk. tanító
Rawinson, Philip Andrew dr.	angol	1992	óraadó
Rédei Jenő	természetrajz, kémia, szép- írás, tananyag	1912-1919	
Remeczkiné Toma Kornélia	magyar-történelem sz. kisk. tanár	1998-	docens

Remete László	hittan	1937-1938	ev. hitoktató
Répászký József	hittan	1908-1909	rk. hitoktató
Reskó János	gk. egyházi ének	1909-1914 1922-1934	óraadó
Réthy Tamás	testnevelés	2004-	tanárs.
Révai Ödön	német, nev. tudomány	1902-1917	
Révész Menyhért dr.	orvos, egészségtan	1929-1930	óraadó
Revitzky Imre	leventeoktató	1927-1931	
Réz László	vallástanár	1895-1897	ref. hitoktató
Rónyai Ferenc	filozófia sz. kisk. tanár	1999-2005	tanárs.
Róth Margit	női kézimunka	1925-1948	óraadó, gyisk.
Rozovlyán József	magyar-orosz sz. kisk. tanár	1977-1992	docens
Rózsa János	méhészeti szaktanár	1898-1916	
Rózsa László	kisk. ének-zene sz. tanár	1970-1974 1984-1987	docens tszv.
Rózsa Lászlóné	ped. sz. ea.	1984-1986	tanárs.
Rózsahegyiné Nagy Andrea	tanító, magyar sz. áisk. tanár	2004-	gyisk. tanár
Rózsai Tivadar	hittan	1938-1940	ref. hitoktató
Rozsán Mihály	hittan	1946-1948	gk. hitoktató
Ruge, Bernd		2000	óraadó
Sáfrányos Andrea	tanító	2001	gyisk. tanító
Sallai Julianna Amália	tanító	2003-2004	koll. nevelő
Sándor Gabriella (Mack Istvánné)		1952-1954	
Sándor Zsuzsa	matematika-rajz sz. áisk. tanár, művészeti rajz, szerkesztő és ábrázoló geometria, művészettörténet szakos kisk. tanár	1988-	docens, tszv.: 1999-2004
Sarkadi Béla	tanító	1983-1985	tanárs.
Sasi Csaba	ped. sz. ea.	1986-1992	
Sasi Gábor	oktatástechnológus, hangtechnikus	1974-	óraadó
Sasiné Kántor Katalin	tanító, informatika tp.	1975- 1997-	gyisk. tanító óraadó
Schneider Jakab	vallástanár	1881-1887	izr. hitoktató
Schneider Józsefné	tanító	1985-2005	gyisk. tanító
Schulz-Hettenbach Adelheid	német	1998-2000	német lektor
Sebők István		1943, 1945	óraadó
Sexty Zoltán	hittan	1945-1947	ev. hitoktató
Siemeister János		1920-1922	
Sikorszkiné Juhász Katalin	tanító	2004-2005	gyisk. tanító
Simon Sándor	tanító	1955-1958	
Sipos György id.	testnevelés sz. kisk. tanár	1947-1957 1957-1959 1959-1988	tanár óraadó főisk. tanár, tszv.
Sipos György ifj.	testnevelés	1982-	tszv. docens

Siposné Majtényi Andrea	tanító, könyvtáros, kisk. informatika szakos tanár	1992-2006 2007-	könyvtárig., főig.: 2001-6. adjunktus, segédtanár
Somodi János		1861-1862	segédtanár
Somogyi Zoltán	testnevelés	1942, 1944	óraadó
Sontráné Bartus Franciska	pedagógia sz. ea.	2006-	tanárs.
Sóstói Pálné dr.	tanító, magyar-ped. sz. áisk. tanár	1975-1976 1976-2007	gyisk. tanár docens, tszv.
Stern Adolf	vallás	1879-1880	izr. hitoktató
Stóka György	matematika-fizika sz. kisk. tanár, informatika sz. kisk. tanár	1985-	docens tszv. 1995-2000 dékán h.
Stókáné Palkó Mária	matematika-ábrázoló geometria sz. áisk tanár, számítástechnika sz. kisk. tanár	1987-	docens, tszv.
Stumpfne Oláh Etelka	magyar-könyvtár sz. áisk. tanár, okl. könyvtáros, alkalmazott nyelvész	1993-1998	óraadó
Szabó Andrásné	tanító	1989-	gyisk. tanító
Szabó Ilona	magyar-orsz sz. áisk. tanár	1971-1975	gyisk. tanár
Szabó Irén dr.	magyar-történelem, néprajz	1994-1995 2005-	óraadó tanárs.
Szabó József	torna	1931-1932	óraadó
Szabó József	rk. hittan	1932-?	rk. hitoktató
Szabó Károly	testnevelés	1945-1947	óraadó
Szabolcs József	hittan	1932-1936	rk. hitoktató
Szaich Ernő	gazdasági tanár	1924-1928	
Szakai József	teológus	1857/58	
Szalai Andrásné	tanító	1979-?	gyisk. tanító
Szarka Béla	testnevelés	1940-1944	
Szathmári Sándorné	földrajz-rajz sz. áisk. tanár	1959-?	gyisk. tanár
Szathmáry Ferenc	ref. egyh. ének	1926-1928 1930-1948 1950-1959	óraadó, gyisk. tanító vezető tanító
Szatmári György	zeneisk. oboa és szolfézs sz. tanár, kisk. ének-zene tanár	1987-2006	docens
Szatmári Lajos	tanító	1950-1953	gyisk. tanító
Székely Géza		1917-1919	
Székely Istvánné	ped.-filozófia sz. tanítóképző int. tanár, történelem sz. kisk. tanár, magyar-történelem-ének sz. pisk. tanár	1963-1987	főisk. tanár, tszv.
Székelyné Nagy Judit	tanító	1987-	gyisk. tanító
Szekeres Istvánné	tanító	1980-	gyisk. tanító
Szeléndi Gábor	ped.-magyar sz. kisk. tanár	1960-1968	int. tanár
Szén József	vallástanár	1917-1919	rk. hitoktató
Szentirmai László id.	áisk. rajztanár	1961-1975 1975-1979	gyisk. tanár adjunktus

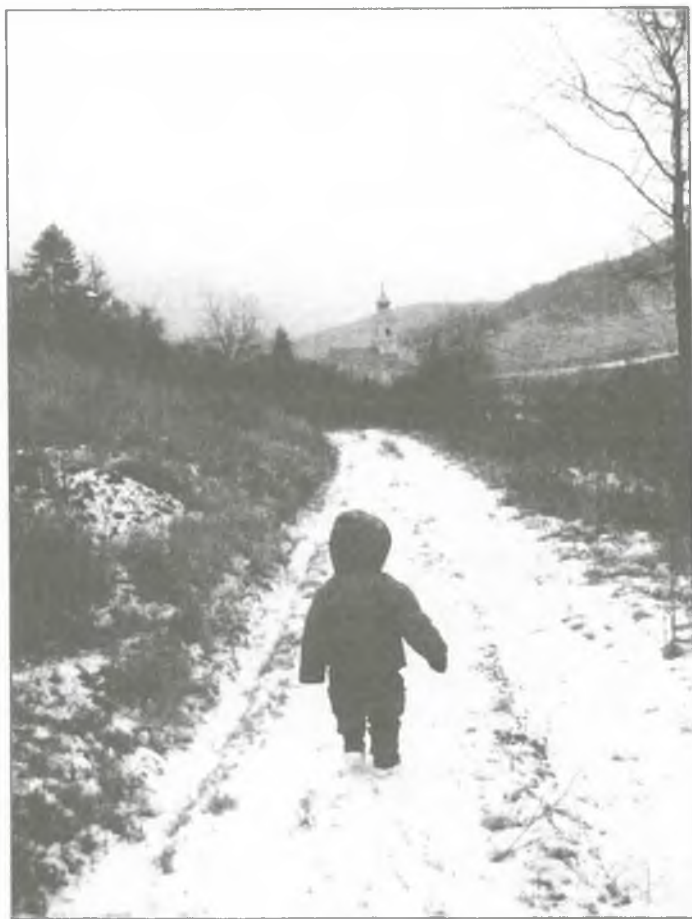
Szentimrei László ifj.	ped. sz. ea., földrajz-rajz sz. áisk. tanár	1978-	docens, tszv. 1991-1999, dékán h.
Szentimrei Lászlóné	földrajz-biológia-mezőgazdaságtan sz. pisk. tanár, ped. sz. ea., pszichológia sz. kisk. tanár	1963-1978	docens
Szerencsi Sándor	matematika sz. kisk. tanár, matematika-fizika-kézimunka sz. kisk. tanár	1959-1988	tszv. docens
Szerencsi Sándorné	mennyiségtan-természettan-ének sz. pisk. tanár, ped. sz. ea., pszichológia sz. kisk. tanár	1952-1959 1959-1978	docens
Szerepi Lajos		1955-1956	
Szilágyi Károly		1860-1861	segédtanár
Szilágyi Sándor dr.	matematika-fizika sz. kisk. tanár	1974-	tszv., főig. h., docens
Szilvássy Judit	áisk. énektanár	1960-1963	gyisk. tanító
Szinyéry György	hittan	1913-1914	ref. hitoktató
Szívós Mihály		1862-1863	segédtanár
Szokoli László		1950-1960	tanárs.
Szokolovszki Sándorné	tanító	1984-2007	gyisk. tanító
Szováthy Lajos	mennyiség- és természettan	1871-1876	
Szőke Balázs	német	1938-1939	óraadó
Sztankó Gábor	testnevelő tanár	2002-2003	gyisk. tanár
Szűcs Ferenc, B.	ref. egyházi ének	1928-1929	óraadó
Szűcs István	írás, rajz	1857-1869	
Szűcsné dr. Csiszár Magdolna	matematika-fizika sz. kisk. tanár	1981-2002	tszv. docens
Takács Andrásné	zeneisk. szolfézs tanár	1986-2000	adj.
Takács Gyuláné	történelem-testnevelés sz. áisk. tanár	1970-1985	gyisk. tanár
Takács Miklós	hittan	1948-1949	gk. hitoktató
Takács Pál	hittan	1910-1914	rk. hitoktató
Takács Tamás	rajz és kézimunka	1947-1948	
Tanács Imre	magyar, földrajz	1910-1922	
Tapa András	magyar- orosz sz. kisk. tanár	1953-1957 1957-1959	óraadó
Tárczy Árpád	orosz	1944-1946	óraadó
Téglás Zsolt	német, pedagógia sz. tanár	2004-2005	óraadó
Tímáriné Király Sarolta	tanító	1986-2004	gyisk. tanító
Tornallyay Jánosné	tanító, rajz sz. áisk. tanár, vizuális és környezetkultúra sz. kisk. tanár	1981-	gyisk. tanár adj.
Toplánszky Béla	vallástanár	1867-1878	rk. hitoktató
Tóth Beatrix	magyar-ének sz. áisk. tanár	1984-1988	gyisk. tanár
Tóth Gábor	technika	2000	óraadó
Tóth János		1939	óraadó
Tóth József	magyar-történelem sz. áisk. tanár	1982-1990	gyisk. tanár, ig.

Tóth Józsefné	tanító	1971-1984	gyisk. tanító
Tóth Kálmán	vallás tanár	1893-1894	ref. hitoktató
Tóth Károly		1868-1869	segéd tanár
Tóth Károly	ének sz. kisk. tanár, zene sz. tképző int. tanár	1937-1959 1959-1972	int. tanár
Tóth Mihály	tanító	1912-1948	gyisk. tanító
Tóth Miklós	tanító	1861-1862 1862-1863	gyisk. tanító segéd tanár
Tóthné Zombori Zita	ének-zene sz. áisk. tanár	1972-1990	adj.
Tölgyesi István	tanító	1997-1998	gyisk. tanító
Törőné Kovács Jolán	kémia-fizika sz. kisk. tanár	1980-1997	adj.
Tusnádylászló dr.	magyar-olasz sz. kisk. tanár	1987-	tszv. 2000-05, főisk. tanár
Tusnádylászlóné	matematika-fizika sz. kisk. tanár	1988-2007	adj.
Tusnádylászlóné	magyar-olasz sz. kisk. tanár	2005-2006	tanárs.
Ulimájertünde	tanító	1999-2003	gyisk. tanító
Ujszászy Kálmán	ref. hittan, egészség tan, földrajz, torna	1929-1931	
Vacsek Béla	testtan, természettan, ének-zene	1914-1918	
Vályi Nagy Gyula	pszichológia sz. tanár, ped. sz. ea.	1978-1984	
Varga Emese – ld. Péceli Emese			
Varga Gábor	magyar, földrajz, gazdaságtan, testgyakorlás	1929-1934	
Varga Györgyné	matematika-műszaki sz. áisk. tanár	1980-2000	gyisk. tanár óraadó
Varga István	természettan, földrajz, vegytan	1947-1949	
Varga Lukácsné	tanító	1984-2004	gyisk. tanító
Veres Ferenc	német, földrajz, történelem, alkotmánytan	1887-1910	
Veres Károly	vallás tanár	1907	ref. hitoktató
Vincze Tamás	magyar-német sz. kisk. tanár	2001-2007	tanárs.
Vinnai András dr.		1960-1961	egyetemi adj.
Vinnainé	okl. népművelő-könyvtáros, angol nyelv tanár	1986-	docens
Vékony Márta	földrajz-történelem-mezőgazdasági ism. sz. áisk. tanár	1968-1985	gyisk. tanár, ig. h.
Virágh László	testnevelés sz. kisk. tanár	2000-	tanárs.
Vitályos György	gazdasági szak tanár	1905-1908	
Vitt József	vallás tanár	1894-1909	izr. hitoktató
Vollay Ferenc	tanító, int. nevelő	1907-	
Vörös Józsefné (Papp Valéria)	köznevelődési és népművelési ea.	1980-?	
Wiersumné dr. Gyöngyösi Erika	matematika-angol sz. kisk. tanár	2004-	tanárs.
Yeagerné Kovács Ágota	angol sz. tanár	2005	gyisk. tanár

Zabó Zoltán dr.	magyar-oroszl sz. kisk. tanár	1970-1977	docens
Zádor András	zongoratanár, karnagy	1974-1988	adj.
Zádor Andrásné (Kószegi Éva)	testnevelés sz. áisk. tanár	1980-2001	gyisk. tanár
Zádor Tibor dr.	történelem-földrajz sz. kisk. tanár	1960-1969	int. tanár
Zajác Agnes	földrajz-rajz sz. áisk. tanár	1982-1986	gyisk. tanár
Zakuczki Edit	magyar-angol sz. áisk. tanár	1986-2004	gyisk. tanár
Zétényi Elek	ped.-pszichológia sz. kisk. tanár	1958-1962	int. tanár
Zilahi Ferenc	menyiségtan, lélektan, neveléstörténet	1930-1949 1950-1958	ig. 1950-1958
Zilahi Ferencné (1954 előtt: Párkány Ferencné)	áisk. magyar sz. tanár	1952-1959 1959-1965	diákothoni ig. gyisk. tanár
Zombory Emőd	rajz, szépírás	1870-1901	
Zorgel Ferenc	matematika-fizika sz. kisk. tanár	1974-2005	docens
Zsindely István	magyar, természetrajz, természettan, számtan	1859-1862	
Zsiros József dr.	német	1932-1933, 1945	óraadó

Maros Éva:
Reménység (1982)

Boda Tamás:
Vasárnap (1999)

FARAGÓ LAJOS

Két beszélgetés egykori tanárainnival

1.

„Szolgálatra hívtam el...”

Látogatóban Ködöböcz Józsefnél

Bár Illyés Gyula szerint, nem az bizonyítja, hogy a nép fia vagy, honnan jöttél, hanem az, hová mégy, én mégis azt kérdezem először Ködöböcz József tanár úrtól, hogy honnan indult.¹

– Vámosatya községből indultam, egy református földművelő családból. Öten voltunk testvérek, én voltam a középső; ketten voltunk fiúk. Vámosatya egyházközségének akkor még a Tiszáninneri Egyházkerülettel volt kapcsolata, ennek vonzáskörzetébe tartozott, lelkésze, segédlelkésze Patakról került oda. A pataki hagyományoknak megfelelően az onnan kikerültek a tehetségesebb falusi gyermekeket a pataki kollégiumba irányították. A segédlelkész és a tanítóm indítottak el engem a magasabb művelődés útján. Két évet magánúton végeztem, az első évben Nyíregyházán tettem vizsgát, azután pedig Nagy Ernő, Bajcsy-Zsilinszky Endre harcostársa, aki képviselőjelölt volt Vámosatyán, azt mondta, hogy a második magántanulói vizsgát már Patakon kell letennem. Így kerültem 2. osztályos gimnazista koromban a magánvizsgát letenni Sárospatakra. A harmadik osztálytól már itt tanultam, 1932-ben itt érettségiztem, és 1936-ban a teológiai akadémián segédlelkészi oklevelet szereztem.

Pataki tanulmányaim rám nagyon nagy hatással voltak. A vámosatyai református szellem ugyanaz volt, mint itt a pataki szellem. Ez a szellem

¹ A beszélgetés hangfelvétele 1993-ban készült; tartalma teljes terjedelmében itt jelenik meg nyomtatásban először.

engem magával ragadott, különösen a teológiai akadémián, ahol nagynevű tanáraink voltak. Ezek közül különösen szerettem Mátyás Ernőt, Újszászy Kálmánt, Szabó Zoltánt. Közvetlen emberek voltak, akik szerettek bennünket és minden módon arra törekedtek, hogy minél képzetebb lelkipásztorokká, emberekké váljunk. Abban az időben, a mi körünkben indult meg itt Patakon a faluszemináriumi munka a teológián, amely abból a népi mozgalomból táplálkozott, amely szerint a magyarság, a magyar nemzet fenntartó ereje a parasztság. Ezért a teológia igyekezett a parasztságot minél jobban megismertetni a teológusokkal, felkészíteni őket arra, hogy a magyar parasztságot megfelelő módon tudják szolgálni. Abban a helyzetben a magyar társadalomban a parasztság helyzete volt a legnyomorúságosabb. Képzetség, tehát a művelődés szempontjából és anyagi szempontból is sok nehézséggel kellett megküzdenie a parasztságnak, mely nehéz életkörülmények között élt. De ha nincs parasztság, akkor a magyarság marad meg Magyarországon. Tehát ennek az ősi rétegnek a megmentése irányította a teológusokat az akadémián.

Magam is szegény földműves családnak voltam a gyermeke, öten voltunk testvérek, s édesanyám meghalt, amikor 12 éves voltam; volt egy 15 éves nővérem, akkor a négy testvére nevelését, gondozását, az egész háztartás vezetését, munkáját ő látta el. Édesapám nem házasodott meg újra, mert nem akarta gyermekeit kellemetlen helyzetbe hozni, így aztán a család megfelelő irányítással rendkívül összetartó család lett. Ma is rendkívül összetartók vagyunk.

Én Patakon nagyon sok tanítványt vállaltam. Kedvezményeim voltak természetesen, de fenn kellett tartania az embernek magát. Sok mindenre kellett a pénz. Olcsó volt a búza, de Vámosatyfa földjében nem is volt gazdag termés, ha 4-5 mázsa termett egy hold földön, az már jó termésnek számított. Tehát segítenem kellett magamon. Nekem minden osztályban sok tanítványom volt, akikkel foglalkoztam – nyelvekből, matematikából különösen, mert ezek voltak a nehezebb tárgyak – s ahogyan Comenius annak idején mondta, hogy a gyakorlat teszi az embert, alkotva válunk alkotóvá, hát ezt az utat én végigjártam.

Részt vettem sokféle mozgalmi munkában, így a teológiai akadémia által szervezett munkatáborban is. Ez volt az első magyar nemzeti munkatábor, a Bodnár-völgyben útépitést végeztünk. Azután faluki-

szállásokat tartottunk, ott összegyűjtöttük a falu szociális, egészségügyi, egyházi vonatkozású adatait, nehézségeit, bajait, gondjait, feljegyzéseinket feldolgoztuk, minden falura vonatkozóan az Adattárba² összegyűjtöttük. Ezek a gyűjtések ma is megtalálhatók itt.

1936-ban, amikor megszereztem a segédlelkészi oklevelet, egy évre kiküldtek egy nemzetközi ösztöndíjjal – Gusztáv Adolf ösztöndíj volt ennek a neve – Halle Wittenbergbe, az egyetemre. Halleban volt a wittenbergi egyetem, ahol teológiai tanulmányokkal foglalkoztam, de én hobiból a falunevelés problémájával is ismerkedtem. Utána, amikor hazakerültem, itt voltam a gimnázium angol internátusában nevelőtanár, majd Sárospatakról – Mátyás Ernő volt ennek elsősorban a szervezője – elküldtek Szegedre, hogy ott tanári oklevelet szerezzek, és utána pedagógia szakos tanárként működjek itt a tanítóképzőben. 1938-ban oda kerültem, a négy év anyagát két év alatt a polgári iskolai tanárképzőben elvégeztem, oklevelet szereztem magyar-történelem és kézimunka szakon, majd utána elvégeztem az egyetemen a tanítóképzős tanárok Apponyi Kollégiumát, tanítóképzős tanári vizsgát tettem pedagógiából és filozófiából. Így kerültem vissza 1942-ben tanárnak Sárospatakra.

Szegeden körülbelül ugyanazt a mozgalmi munkát folytattuk, végeztük, indítottuk el, amit Patakon is. A magyar kultúra, a népi kultúra terjesztésére felkerestük Szeged környékének apró településeit, az elmaradtakat, és vasárnap délutánokon műsorokat tartottunk fiataloknak, öregeknek egyaránt. Nagyon szívesen fogadtak bennünket. Ebben a munkában nagy segítségemre volt Kiss Sándor – később a Parasztszövetség igazgatója lett –, aki vásárosnaményi születésű volt, arra a vidékre való tehát, ahová én, Patakon végzett a tanítóképzőben, s nagyon jó viszonyba kerültem vele. Volt ott az egyetemi és főiskolai hallgatóknak egy Bethlen Gáborról elnevezett ifjúsági körük. Annak akkor én voltam a vezetője, s ennek a körnek a szervezésében végeztük a munkánkat. Ezen túlmenően összetartottuk a fiatalokat. Minden héten két estét együtt töltöttünk. Az egyik beszélgetés volt különböző problémákról, a másik pedig népdaltanulás, -éneklés. Rendkívül sok népdalt énekeltünk, tanultunk, de a hallgatók szível-lélekkel jöttek oda. Volt a Körnek egy

² A Sárospataki Református Kollégium Tudományos Gyűjteményeinek Adattáráról van szó.

diákotthona, a református egyház tartotta fenn, öt diákszoba volt, annak is én voltam a széniora. Kevés pénzt kellett fizetni, talán 10 pengőt összesen, az ottani lakásért, szállásért.

Amikor az egyetemre mentem át, a filozófiai intézetbe kerültem Halasi-Nagy József mellé. Először könyvtáros voltam, majd díjtalan gyakornok. Horthy Miklós-ösztöndíjat kaptam, ami abban az időben havi 120 pengő volt. Az utolsó évben emellett az egyetemi és főiskolai hallgatók kollégiumában – ahol a Hősök Kapuja van – voltam nevelőtanár. Úgyhogy, amikor ott végeztem, akkor nekem a fizetésem, a keresetem több volt, mint amikor idekerültem Patakra tanárnak. Közben ott is tanítottam két gyereket, pénzt kaptam érte. Rendkívül derék gyerekek voltak, a városi orvostanácsosnak a két fia, akik közül az egyik most Szegeden szívsebész.

Utána következett Sárospatak. Ahonnan Józsi bácsi többé nem mozdult el.

– Igen! A pataki munkásságom, pataki ittlétem számomra meghatározó volt. Én Patakot nagyon megszerettem már tanulmányaim során – tehát gimnazista és teológus koromban –, és amikor tanárként visszakerültem, egy olyan nevelői közösségbe kerültem, amelynek nemcsak a tantestületi közösség jelentette az erejét, hanem a tanulói közösség is. Nagyszerű nevelő hatású iskolaközösség volt ez! Az önkormányzatiság tökéletes megvalósulása volt ott, ebben a közegben nőttem én pataki tanítóképzős tanárrá.

A tanítóképzőben felügyelőtanár voltam, de soha nem ültem órák hosszát egy-egy szobában. Mindegyiknek megvolt a maga ifjúsági felügyelője; egy idősebb, jól képzett fiú, aki olyan fegyelem alatt – nem vasfegyelem, hanem öntudatos fegyelem alatt – tartotta a többieket, hogy azok mindenben engedelmeskedtek neki. Nem az idősebb diákot nézték, hanem az iskola rendjét, fegyelmét. És nekünk csak az volt a feladatunk, hogy néha-néha ellenőrizzük őket a reggeli felkelésnél, az esti lefekvésnél vagy amikor szilenciumot tartottak. Néha-néha megnéztük őket, és amikor probléma merült fel, segíteni kellett a tanulásban vagy egyébben, akkor mindig rendelkezésükre álltunk. Az intézetben volt egy főfelügyelő, aki felelős volt az intézet rendjéért. Később a napos felügyelő töltötte be ezt a funkciót. Volt egy étkezési felügyelő, aki az étkezése-

kért volt felelős, ő csöngetett. A tanár soha nem szólt bele ezeknek a munkájába, csak támogatta őket, mellettük állt. Ez a nevelő hatású közösség, fegyelmezett közösség rendkívül jó hatással volt a nevelőtestület minden tagjának a fejlődésére. Megfigyelték a városiak is, hogy bármilyen felvonulás volt Sárospatakon, a kollégium – amely nagy tömeget képviselt a maga diákságával – nem szétszórta, hanem fegyelmezett menetben, közösségben vonult fel. A tanítóképzőst közöttük is meg lehetett figyelni, s meg lehetett látni, mennyire fegyelmezett.

A háború idején több gimnáziumi tanár besegített tanítani a tanítóképzőben, mert a képzős tanárok közül többet bevettek katonának. Kévs képzős tanár volt, hiszen a tanulói létszám is csak kb. 120-130 fő volt az öt évfolyamon, tehát 24-30 tanuló egy-egy évfolyamon. A besegítők közül többen elmondták nevelőtestületi értekezleten, hogy a tanítóképző ifjúsága mennyire jól nevelt ifjúság. Amikor bejött oda egy idegen, a képzősök köszöntöttek, útbaigazítást adtak, kinyitották az ajtót. Különbözőleg is fegyelmezettek voltak. Például Palumbo Gyula, aki ugyancsak betanított oda – idézem is őt egy helyen a könyvemben – azt mondta, hogy az öreg intézmény eljöhetne ide példát venni. Persze a szellem természetesen ott is megvolt, csak mivel nagyobb volt a tömeg, nehezebben érvényesült a közvetlen hatás, mint itt.

Ebben a közösségben élhettünk 1950-ig. Akkor jött a váltás, s felmerült, hogy mi történjék velünk. Az akkori tankerületi főigazgató, Kálmán József egyszer eljött hozzánk az intézetbe. Ketten voltunk teológiai végzettségűek, a vallástanár meg én. S akkor ő azt mondta, hogy átvesz az állam bennünket, de meg kell tagadni az egyházat. Hát mi ezt nem vállaltuk. És akkor Erdélyi Dezsőt elhelyezték innen Miskolcra. Az új igazgatóknak az volt az első követelése, követelménye, hogy az egyházzal minden szempontból meg kell szakítani a kapcsolatot, egyháziakkal találkozni, beszélni nem lehet, templomba járni nem lehet. Ilyen volt az irányzat akkor, de nem mindenütt hajtották így vére. Patakon végrehajtották, mert az volt a felfogásuk, hogy Patak nagy klerikális reakciós fészek. És ezért meg kell törni! Hát én itt maradtam végül is, de nagyon sok mindenen keresztül kellett mennem ahhoz, hogy itt maradhassak. Viszont én nem akartam elmenni Patakról, Patakot annyira szerettem.

Ködöböcz József, a főiskola főigazgató-helyettese (1979)

A pataki tanítóképző tagadhatatlanul magán viseli Ködöböcz tanár úr munkásságának az eredményét. A régi pataki diákok, ha a képzőt emlegetik, legelőször Ködöböcz Jóska bácsiról tesznek említést. Miből fakad ez? Olyan emberről van szó, aki kivívta a diákok előtt a legnagyobb elismerést, s aki a hivatalos ranglétrán mégis örök második volt.

– Azzal kell kezdenem, hogy az én szememben nem volt kis feladat meg nagy feladat. A tanítóképzésben én minden feladatot – kicsit és nagyot – szívesen vállaltam, szívesen végeztem, mert nekem a tanítóképzés szívügyem volt. Amikor az egyik igazgatót Patakra idehozták, akkor olyan szándékkal jött, hogy Patakon a tanítóképzőben megindítja „az igazi” tanítóképzést, a nevelőmunkát. Nem vette figyelembe azt, hogy évszázadok óta itt milyen hagyományai vannak a nevelőképzésnek. De nem akart tudomást venni arról sem, hogy a korábban végzett tanítók milyen szép, eredményes munkát végeztek az általános iskolákban. Nagyon sok ideig maguk az igazgatók mondták el, hogy jobban tudják használni a tanítói képzettségű embereket, mint az ötvenes évek második felében, a hatvanas években a tanárképző főiskolákon kiképzett szaktanárokat, akiket helyettesítésre, ide-oda befogni nem

nagyon tudnak, nem merik vállalni és így tovább. S az új igazgatónk – újságban is megjelent ez – azt mondta, hogy nagy attrakciók, látványosságok kellene ahhoz, hogy nevelőmunka folyjék. Az én felfogásom – meg az akkor tantestületnek a felfogása is – az volt, hogy a nagy célok érdekében elvégzendő apró feladatokat kell alaposan és gondosan megoldani. Ezeket keresztül lehet, példamutatással, a munkamórállal lehet a feladatokra, a munkavégzésre a gyermekeket meg a tanítójelölteket előkészíteni. Tehát, ismétlem, én nem tettem különbséget kis feladat és nagy feladat között. Igyekeztem ember maradni, ember-ségesen segíteni, szolgálni.

A pataki szellem, meg az otthonról hozott református szellemiség, engem abban erősített meg, hogy szolgálni kell. A teológus Isten szolgája, tehát szolgálatra hívtam el, a nép, a nemzet, a magyarság szolgálatára. És ennek érdekében a gyermek szolgálatára. De a gyermeket szolgálni csak szeretettel lehet, csak türelemmel, megértéssel, a gyermek helyzetébe való beleéléssel lehet. Tehát amikor tanítványainkkal foglalkoztunk, akkor én igényes voltam önmagammal szemben, igyekeztem igényes lenni tanítványaimmal szemben is, miközben igyekeztem minden segítséget megadni ahhoz, hogy ezeknek a követelményeknek ki-ki a maga módján meg tudjon felelni. Igyekeztem közvetlen kapcsolatot teremteni a diákokkal, tanítványaimmal, és ebben nekem nagyon jó segítőtársaim voltak a tanártársaim. Közülük különösen nagyon jó kapcsolatban voltam Nagy Dezsővel meg Csuhaj Imrével. Ők sokat segítettek nekem.

Amikor 1956-ban, október 23-a után Patakon összehívták az intézmények és vállalatok vezetőit, hogy előkészítsék a városi munkástanács megalakulását, az akkori igazgatóval én is elmentem. El kellett mennem, bár nem voltam abban az időben politikailag kellően mozgósított ember. És akkor, miután elmondták, miről van szó, kérték, hogy javasoljanak valakit a városi munkástanács elnökének. Fölállt egy ember, és javasolta az én igazgatómat, Zilahy Ferencet, akinek nagy szerepe volt többek között az egyházi iskolák államosításában mint járási szakszervezeti titkárnak, továbbá a földosztásban itt, Patakon. És akkor azt lehurrogták. Akkor felállt egy másik ember, és engem javasolt. Számomra rendkívül kellemetlen volt, hogy az igazgatómmal szemben történik ez a

javaslat. De egyébként sem éreztem én elég erőt ahhoz, hogy meg tudnék felelni a követelményeknek. Ezért azt mondtam hogy ideiglenesen elvállalom, amíg nem történik meg a munkástanács nagygyűlésén a vezetőség megválasztása. Hát így is történt. Hazajöttem, délután megjelent nálam Nagy Dezső meg Csuhaj Imre. Megkérdték, hogy mit mondtam, és akkor ők is kérték, javasolták, hogy ne vállaljam el. Ez számomra nagyon jó erősítés volt. Tehát egymásért felelősséget éreztem, éreztünk. Én is őértük – többi munkatársamért is, természetesen –, mi közelebbi kapcsolatban, barátságban voltunk egymással.

De hát miről is van még szó?

Arról, hogy mindig második ember volt, maradt Józsi bácsi.

– 1959-ben Komáromy Béla volt az igazgató, aki – akárcsak az utóda – lenézte a tanítókat. Nem is értettem, hogy mindkét esetben hogyan lehetett a tanítóképzőbe olyan igazgatót választani, kinevezni, aki azokat, akiket képez az intézmény, lenézi. Neki erkölcsi problémái voltak, s az egyik megyei pártbizottsági osztályvezető fel akarta menteni, de a minisztérium úgy döntött, hogy csak akkor engedik el, amikor a felmondási idővel eléri a nyugdíjkorhatárt, és nyugdíjba küldték. Közben én vezettem a tanítóképző munkáját.

Akkor nyáron végzett a debreceni tudományegyetem pedagógiai szakán a következő igazgató. Károly István, aki eljött hozzám Sárospatakra. Érdeklődött, hogy milyen lehetőség van itt az elhelyezkedésre. Hát én elmondtam, hogy akkor épp pedagógia szakos állás üresedésben nem volt. A minisztériumban közben személyi változás történt. Miklósvári Sándor, aki neki barátja volt, osztályvezető lett, s támogatta az ő Patakra jövetelét. Előzőleg Koczka Sándor osztályvezető a minisztérium részéről a kinevezésemet megbeszélte a megyei pártbizottsággal, amelyeknek a hatáskörében tartoztam. Bodnár Ferenc első titkár ezt minden további nélkül elfogadta. A minisztériumból minket úgy tájékoztattak, hogy minden rendben van, a kinevezési papírok már el vannak készítve, már csak alá kell írni. Úgy történt volna a vezetés, hogy én lettem volna az igazgató, E. Kovács Kálmán mint pártember lett volna az igazgatóhelyettes. A kinevezés húzódott. Amikor aztán Károly István megszerezte tanári oklevelét, akkor a megyei pártbizottság, tehát Bodnár Ferenc megváltoztatta a véleményét, és Miklósvári Sándorral egyetértésben őt

helyezték ide igazgatónak. Akkor ő mondta azt, hogy nagy attrakciók kellene, másképpen kell a tanítóképzést végezni.

Én itt maradtam. Neki kellemetlen volt egy kicsit a helyzet, mert az itt lévő tantestület nagy része nekem barátom volt. Néhány ember volt azért, aki szívesen vette a változást, de annak elsősorban erkölcsi okai voltak. Ő féltékeny volt rám, mivel a tantestület tagjai engem kerestek meg, tőlem kértek tanácsot, segítséget, ő pedig egy kicsit magasabb széken ülőnek gondolta magát, tehát nem volt olyan közvetlen, segítőkész, ezért hozzá kevesebben mentek. Mindez, természetesen, számomra kellemetlen volt. Egyszer Miklósvári Sándor felhívatott Pestre, és elmondta, hogy Károly István szerint inkorrektül viselkedem vele szemben. Hát én elmagyaráztam, hogy mi a helyzet. És abban állapodtunk meg, hogy itt maradok továbbra is.

Most már nyugdíjban ugyan, de nem tétlenül, mivel telik Józsi bácsi ideje?

– Mielőtt nyugdíjba mentem már szakirodalmi munkásságot folytattam. Szükségét éreztem ennek, mert azt szerettem, ha a tanítóképzés állandón fejlődik. Sokat fejlődött, de nem mindig a megfelelő irányba. 1959-ben jól indult a felsőfokú tanítóképzés. Emlékszem rá, a ti évfolyamotokkal olyan jó volt a kapcsolat, az együttműködés, hogy ott lehetett tanítókat képezni, és elsősorban tanítókat képeztünk. Aztán jött a nagyási hóbort a minisztérium részéről, s egyre inkább háttérbe szorult a tanító, a nevelő tanító képzése, a szaktárgyi képzés felé tolódott a súlypont. Márpedig a kisgyermeknek elsősorban nevelő tanítóra van szüksége, nem pedig egy szaktárgyakban kiválóan képzett emberre, egy tudósra. Mert ez megbosszulja magát, nemcsak a gyermekekkel való bánásmódban, hanem mert növekedhet ezzel a túlterhelés. Tehát én nagyon sok problémát próbáltam megvilágítani, s a képzés fejlesztése érdekében – elsősorban a pataki tanítóképzést illetően, de az országos képzéssel kapcsolatban is – javaslatokat, tervezeteket dolgoztam ki, egyik-másik nyomtatásban is megjelent. Némelyiket átvette más tanítóképző is.

Hadd tegyem hozzá, hogy volt nekem többféle társadalmi munkám. Mivel Patakot szerettem, a város társadalmi életében is szerepet vállaltam, 1967-től 1985-ig tanácsstag voltam, a művelődési bizottságnak az elnöke,

1985-től 1990-ig a tanács végrehajtó bizottságának is tagja voltam. Ezen túlmenően elnöke lettem az idegenforgalmi bizottságnak, vezetőségi tagja a Hazafias Népfront városi bizottságának. Még az ÁFÉSZ-nél is vállaltam vizsgálóbizottsági, fegyelmei bizottsági elnökséget.

Országos munkám is volt. Részt vettem 1967-ben a Magyar Pedagógiai Társaság megszervezésében és a neveléstörténeti szakosztály megalakításában. 1971-től 1991-ig a neveléstörténeti szakosztály elnöke voltam. Ebben összefogtam kb. 70-80 egyetemi tanárnak, kutatónak, főiskolai oktatónak, közép- és általános iskolai tanárnak, tanítónak a munkáját. Mivel sok olyan intézkedés történt a magyar közoktatásban, amely tévútra vezetett, mert a múltnak az örökségét, a hagyományait, a tapasztalatait nem használták fel, hanem utánozták a Szovjetuniót, azért mi azt szeretnénk volna, hogy a történeti szemlélet erősödjék, és a már egyszer megvalósított intézményt fejlesszük tovább, nem pedig újra kezdjük előlről annak megvalósítását. Ilyen céljaink, terveink voltak. Amikor megindult a kistelepüléseken az iskoláknak a felszámolása, akkor az ott lévő iratok, könyvek, tanfelszerelések nagy része elpusztult. Mi szeretnénk volna ezeket megmenteni. Ezért mozgalmat indítottunk, én is szerveztem. A Pedagógiai Társaság 1976-ban kiadott egy könyvet, amelynek a címe „Bevezetés a neveléstörténeti kutatómunkába” volt. Ebben eligazítást akartunk adni azoknak, akik neveléstörténeti kutatómunkát végeznek: hogyan kell az anyagokat összegyűjteni ahhoz, hogy az megfelelő legyen.

Itt, Patakon is az volt a helyzet, hogy a régi évszázadok iskolájának a tanfelszerelései megtalálhatók az iskolatörténeti múzeumban, de a nem régi, a mai időkben változáson keresztülmenő iskoláinak felszerelése nincsenek meg. Vállalnia kell annyit, éppen múltjánál, hagyományainál fogva a képzőnek, hogy rendezzen be egy másik iskolatörténeti múzeumot. Ezt sajnos nem sikerült keresztülvinni. Tehát ez volt a másik irányú munkám, s megkaptam érte a Magyar Pedagógiai Társaság aranyérmét. Ebből összesen hetet adtak ki.

Melyik kitüntetésére a legbüszkébb?

– Én egy patakira vagyok különösen büszke. Ismétlem: azért, mert patakinak tudom, vallom magam. Pataki diáknak, pataki tanárnak, pataki szelleműnek. Ezért a pataki díszpolgárságom a legkedvesebb, amit 1989-ben kaptam meg.

Ködöböcz József Fekete Gyula író társaságában

Végezetül: 80 évesen, ilyen múlttal mit üzen Józsi bécsi a volt tanítványoknak, a mostani nevelőknek és a jövőendő pedagógusoknak?

– Én mindig szívesen és nagy szeretettel gondolok vissza volt növendékeimre, hallgatóimra, tanítványaimra. Akik között nekem nagyon sok igen kedves tanítványom van. S akiktől sokszor meg nem érdemelten kapok megbecsülést, tiszteletet, szeretetet. Most megköszönöm nekik, hogy szeretetükkel, ragaszkodásukkal mellettem álltak, állnak. Azt szeretném, ha a Patakról elvitt szellemben végeznék a munkájukat. Arra kérem őket, őrizzék meg Patak emlékét, munkájukban teljesítsék ki nevelő hatását. Szeressék népünket, nemzetünket, szeressék munkatársaikat, az embert, s nagyon szeressék a gyermeket! Legyenek igényesek önmagukkal és a rájuk bízottakkal szemben, de tanítványaiknak a követelmények teljesítéséhez minden szükséges segítséget adjanak is meg. Hatékony nevelőmunkát csak így lehet végezni, maradandó eredményt csak így lehet elérni. A „pataki szellem” hagyományában, Patak nagy tanárainak és tanítványainak életében meghatározó vonások voltak: az ember, a közösség szolgálata, a használni, a segíteni akarás. A ma egyre jobban elembertelenedő világban gondosan neveljék rá arra tanítványaikat, hogy vállalják a becsületes életet, az eredményekért, a jobb, szebb életért tudjanak, akarjanak dolgozni, küzdeni is. Önös pártérdekek kiszolgálásával ne segítsék nemzetünk megosztottságát, hanem nevelésükkel, saját környezetük meggyőzősével igyekezzenek szolgálni az összefogást, a nagyon várt kibontakozást, nemzetünk érdekének érvényesülését, hazánk fejlődését.

Ködöböcz József

Életem

2.

„A tanítás időtlen időkig tartó távlatot jelent”

Látogatóban dr. Csuhaj V. Imrénél

Születésének 82. évfordulója után kerestük fel abból az alkalomból, hogy 140 éves az önálló pataki nevelőképzés, és 45 évvel ezelőtt vették át diplomájukat a felsőfokúvá vált tanítóképző első évfolyamának hallgatói.

Dr. Csuhaj Varjú Imréről tudni illik, hogy a felsőfokúvá vált tanítóképző tanárai sorában a legnépszerűbbek közé tartozott. A hallgatók által is egyre nyilvánvalóbbá válóan egy csapatban „játszott” az intézet legjobb és legnagyobb mértékben tisztelt tanáiraival. Én - a pályát időközben elhagyó diák - talán az irodalom iránti nagyobb mértékű érdeklődésemnek köszönhetően Imre bácsit különösen tisztetem. Az Észak-Magyarországnál töltött éveim során készítettem vele egy interjút, amit a szerkesztőségi regulák miatt, szívem ellenére nagyon meg kellett csonkítanom, Tanár úr nemtetszését is kiváltva. Imre bácsi 1925. április 21-én született. Most, a néhány nappal ezelőtti születésnap által kínált lehetőséggel élve kéredeztem be újra máig nagyon tisztelt tanáromhoz annak reményében, hogy beszélgetésünk majd minden kurtítás nélkül megjelenik.

Honnan és hogyan, tehát milyen családból, milyen körülmények közül indult el dr. Csuhaj V. Imre?

– Tizenegy hónapos voltam, amikor édesapám kiment Kanadába, és tízéves voltam, amikor hazajött. A közbeeső időben édesanyám nevelt két testvéremmel. Függetlenül attól, hogy ahogyan szülőfalumban, Bekölcén (is) mondták, amerikás magyar volt, nagyon szegényesen éltünk. Édesanyám, mondhatnám, talán a fél falunak varrt este és éjszaka, nappal pedig a határban dolgozott. Engem előbb még nem vontak be a munkába, mint kisgyerek éltem a magam életét. Majd amikor édesapám hazajött, ahogyan erősödtem, és ahogyan munkára foghatóbb voltam, akkor édesapám és édesanyám, amint lehetett, mindjárt befogtak. De nálunk valahogy a munka nagyon természetes volt. A bátyám és a nővérem is, amit lehetett, mindent megcsináltak. Senki sem tolta a munkát át másra.

Közben és aztán jött az iskola. Mennyiben szóltak bele a sorsába, milyen mértékben módosították Imre bácsi életét, netán már a tanítók is?

– Én az elemi iskolában, kissé kellemetlen, de mégis nagyon jó helyzetbe kerültem. Ugyanis a faluban kevés baptista család élt, a miénk az volt. És tiszta katolikus falu lévén, sok megjegyzést tettek a vallással kapcsolatban rám is. De nékem nagyon jó tanítóim voltak, megértőek, akik valamit láttak bennem. Ez nem dicsekvés, de mégis... Negyedik, ötödik, hatodik osztályban én leckét kérdező, felügyelő voltam. „Vigyázó”, ahogyan mondták annak idején. És ez a későbbiekben is valamit hozott nekem, amit haszonnak lehet mondani. Mivel az átlagosnál talán fogékonyabb voltam, ha volt olyan ünnepély, ahol szavalni vagy beszélni kellett, a mindenkori tanító engem nevezett meg.

Aztán közeledett a második világháború Bekölcéhez is.

– Negyvennégyben érdekes fordulat történt. Mi, bekölcei fiatalok nem vonultunk be akkor katonának, hanem a községi erdőekben, bizonyos horhosokban húzódtunk meg, ott voltunk hét hétig. Hozzánk csapódott akkor édesapám és egy másik ember segítségével hat zsidó fiatalember, akik ott voltak velünk hat héten keresztül. Egészen összeharagultunk, egymásra voltunk utalva. Ezek az emberek, amikor az oroszok bejöttek, mind hazamentek, többségük Pestre vagy Máramarosszigetre. Kapcsolatot én csak eggyel tartottam, egy Fehér János nevű fiúval, aki úgy három évvel volt idősebb mint én. Rendes fiúnak tartottam.

És az iskolai tanulmányok?

– No, ez egy érdekes része volt az életemnek, de nem a teljes. Én '42-ben a Botta-céghez leszerződtem kőműves inasnak, és ott voltam három évig. A szerencsésebb inasokhoz tartoztam. Valahogy a segédek nem szekíroztak meg úgy, mint általában, hanem nem tudom miért, szimpatikus voltam a főnökömnek és a segédeknek is. Sokan dolgoztunk, volt amikor harmincan. Amikor vége volt ezeknek az inaséveknek, akkor egy ózdi tanítónő Bekölcén megkereste Simon igazgató urat, aki nekem igazgató-tanítóm volt. Elmondta, hogy népfőiskola-szerű csoportosulás kezdődik Ózdon, és ha a faluból tudna parasztyereket, munkásyereket odaküldeni, küldjön. Én ekkor még inas voltam, de közben a polgári iskola négy osztályát is elvégeztem. Ugyanis volt egy kőműves

segéd, Katona Lászlónak hívják, aki hat gimnáziumot végzett, de valamiért nem fejezte be a tanulmányait. Ő készített elő engem a polgári anyagából. Nagyon jól vizsgáztam. És ezután jött az a hír, hogy Ózdon az említett iskola szerveződik, amely később parasztkollégium címet kapott. Idejöttem én az unokabátyámmal, Dorkó Lászlóval. Volt magánúton szerzett négy polgárink, azonnal különbözeti vizsgát tettünk, és a parasztdolgozók gimnáziumába felvételt nyertünk.

Ezt követően pedig már szépen, simán ment minden?

– Én még dolgoztam, és emellett tanultam a parasztdolgozók gimnáziumában. Nem rossz eredménnyel, de nagyon megterhelő volt. A szüleim nem nehezteltek érte, de azt se mondanám, hogy édesapám segítette volna, vagy hogy örült neki. Ugyanis ő már akkor gyengébb volt, és a segítség elfért volna otthon. Talán az esett neki rosszul, amikor megmondtam, hogy márpedig, ha leérettségiztem, elmegyek egyetemre. „Hát van mesterséged, jó helyen vagy, pénzt is keresnél”, mondta, s győzködött, ahogyan mindez ilyenkor felvetődik egy családban. De én elég makacs ember voltam, talán most is az vagyok, beiratkoztam a debreceni, akkor még Tisza István, majd később Kossuth Lajos Tudományegyetemre. És ott voltam négy évig. Volt amikor nagyon jó bizonyítványom volt, de voltak bizony mélypontok is. Engem azok a területek érdekelték, amelyek akkor tiltva voltak. Ehhez még tudni kellett azt, hogy én az ózdi évek alatt a Nemzeti Parasztpártnak, már eléggé ismert tagja voltam, legalábbis azon a vidéken. Aki próbált valamit tenni is.

Ezt akarta folytatni, vagy folytatta is tanár úr az egyetem falai között?

– Egyetemi éveim alatt azokat az embereket kerestem meg, akik hasonlóan gondolkodtak, mint én. A társadalomnak az a része, amely akkor érdekelt, érdekel ma is az. Ez a Kovács Imre, Veres Péter, Illyés Gyula „vonal”, ez engem nagyon-nagyon magához láncoolt. Nem tudtam ezt a fonalat elszakítani soha sem, s most sem tudom. Ha régi barátimmal találkozom, még mindig erről beszélünk. Még mindig ez a nagy ideánk. Hogy akkor kellett volna..., ezt meg ezt kellett volna... Hát akkor ugye nem lehetett, vagy nem tudtuk, vagy nem volt rá lehetőség.

Aztán bekövetkezett a nősülés, elkezdődtek a boldog pataki évek.

– 1952-ben megnősültem és 53-ban kineveztek ide, Sárospatakra a tanítóképzőbe. A feleségemmel együtt jöttünk.

Csuhaj V. Imre megnyitja Pósa Lajos emlékkiállítását a Nagykönyvtárban
(Balra Takács Béla múzeumvezető, jobbra Újszászy Kálmán professzor)

A tanítóképzős tantestület, a kollégák hogyan fogadták tanár úrékat?

– A tanítóképzőben a fogadtatás jó volt, jó tantestületbe kerültem. Belső torzszalkodás nem volt. Közvetlen kapcsolatba nagyon nagyszerű emberekkel kerültem: Kődöböcz Jóskával, Nagy Dezsővel, Sípos Gyurkával, akikkel egészen életük végéig tartottuk a nagyon szoros és szerves kapcsolatot. Ez nekem azért is előnyös volt, mert ők bevezettek engem a tanítóképzős munka apró, érdekes fogásaiba is. Eleinte a Jóskával, Gyurkával, Dezsővel való beszélgetésünk tartalmának az 50 százalékát a tanítás tette ki. Az, hogy mit hogyan lehet eredményesebben tanítani. Bennem volt a falu, a szegény ember iránti nosztalgia. Akiket fel kellett volna emelni. És ez bennem jobban munkált, mint általában az emberekben. Mert valahogy társítani tudtam az illyési, a Veres Péter-i, a Németh László-i gondolatokkal. És ez azt eredményezte nálam, hogy a munkába nagyon sok energiát fektettem. Zárójelben jegyzem meg, hogy

Ünnepi előadóként a főiskola dísztermében

volt az egyetemen egy nagyon neves tanárunk, Karácsony Sándor bácsi. Ő mondta azt, hogy egy tanár nem mehet be sohasem az órára úgy, hogy ne készüljön, ne legyen vázlata. A vázlatot előre le kell írni, el kell olvasni, és azzal lehet bemenni. Ez annyira élt bennem, hogy az úgynevezett klasszikus képzőben, amíg nem volt felsőfokú, majd' minden órára elvégeztem ezt. De amúgy is, hogy mondjam, én az apró munkát nem tartottam apró munkának, hanem nagyon fontosnak. És még ma is az a véleményem, hogy a valóban nagy dolgok, nem a látványos dolgok, de a maradandó dolgok apró porszemekből épülnek fel. És ha azok összetapadnak, azokat szétrobbantani nem lehet. Ez munkált bennem hosszú ideig, a mai napig ezt vallom, és mindig ezt mondtam tanítványaimnak is. Aztán '57-ben átmentünk – Sipos Gyurka, Nagy Dezső és jómagam – a gimnáziumba, a tanítóképzőből. Akkor a tanítóképzőt már lecsökkentették, mindössze két osztályra. De onnan két év múlva visszajöttünk. Hát ez volt addig, amíg meg nem ismertelek benneteket.

Igen! Tanítóképző Intézet elnevezéssel Sárospatakon is megkezdődött a felsőfokú tanítóképzés. Ötven, frissen, illetve több korábban érettségizett, akár már több évet is munkában töltött fiatallal.

– A felsőfokú tanítóképzés '59-ben indult. Nagyon érdekes volt, mert hosszú ideig készült az egész tantestület ennek az új iskolatípusnak a megismerésére, éltetésére. Talán ez a jó szó, hogy ennek élni kell, ennek az iskolatípusnak. Miután kineveztek ide, sok érdekes embert ismertem meg. Olyan embereket, akikben sok volt a tanítói elszántság, több az első évfolyamban, mint általában a későbbiekben, vagy az azt megelőző, úgynevezett régi, négyosztályos tanítóképzőben. Ezek a fiúk és ezek a lányok *akartak* jó tanítók lenni. És emlékszem rá, hogy az első, önálló lépések során, amikor már kezdtek a gyakorlóiskolába járni, és a munkára, tehát a tanításra felkészülni, sokakban olyasmi munkált, hogy legalább úgy ki kell dolgozniuk a tanítási tervezeteket, mint ahogyan azt látták, vagy mint ahogyan azt addig senki sem csinálta. Ez akárhogy van – tudom, hogy most mosolyogsz –, de voltak a lányok között többen, akik még ki is díszítették az óravázlataikat, tanítási vázlataikat. És ez azt mutatta, hogy jó lesz ezzel a társasággal együtt dolgozni, mert íme, még a szabadidejét is rááldozza erre. Nem csupán azért, hogy jobb jegyet kapjon, hanem azért, hogy a maga számára is valami szépet létrehozson. És aki a szépet ilyenformán, ilyen hasznossá is tudja tenni, amíg arra készül, addig a tananyagot is jobban átgondolta, mélyebbre ásott. És ha mélyebbre ásott, annak kétségtelen van gyökere is, abból a későbbiekben szép hajtás származik, a természetes nagyobb lesz.

Akkor Csuhaj tanár úr teljesen elégedett volt az ilyen formán felsőfokúvá vált pataki tanítóképzéssel és annak folytatásával?

– Én hosszú ideig úgy láttam, hogy ez a mi iskolatípusunk, a tanítóképzés ilyen formában nagyon jó. Nagyon jól megalapozott, ámbár bizonyos tárgyakat még beiktattam volna. Több nép- és társadalomismeretet. Nem azzal a címmel és tartalommal, amit tanultak marxizmus-leninizmus elnevezéssel. És én megtartottam volna az úgynevezett féléves gyakorlómunkát. Mert az azt jelentette, hogy majd' mindenki úgy kezdett dolgozni, hogy közben megtanult önállóan is „úszni”, és a tanulás mellett bizonyos felelősségérzet is megerősödött bennük. Mert akárhogy van, akármint van, a tanítók, a kistanítók akkor szégyellik iga-

Egy képzős rendezvényen kollégái között

zán magukat, ha egy tanítási óra nem sikerül úgy, mint ahogyan azt eltervezték. Még a legfelületesebb tanítójelölt vagy tanító, kistanító is észreveszi azt, ha a gyerekek a szavai mögött valamilyen megragadni valót nem találnak. Ha nemcsak egyszerűen közlés, egyszerűen valami fölött való elsiklás, letudom az órát, és megyek tovább. Hát majd aki utánam jön, behúzza az ajtót. No ezért én ezt a formát megtartottam volna. Sőt! Még azt a félévet sem hagytam volna úgy, hogy a következő évben tegyék le az úgynevezett államvizsgát, szakvizsgát. Ugyanis érlelődött volna bennük, hogy ez a munka nem olyan, mint az asztalosmunka. Ha jól megtervezem, megalkotom azt a széket, s arra rá is lehet ülni, mindaddig használható, amíg el nem kopik. A tanítás viszont hosszabb, időtlen időkgig tartó távlatot jelent, mert amit én most megtanítok, ha nem is közvetlenül akinek átadom, hanem talán annak valamely leszármazottja, vagy éppen annak a környéknek valakije felfogja azt és továbbadja. Tehát ahogyan a vízbe dobott kő hullámot ver, s az a hullám nem szűnik meg a partnál, hanem a parton valamit munkál. Koptatja, építi, de a nyoma ott van. Én ezt a távlati gondolkodást tartottam nagyon fontosnak, és amennyiben tehettem, ezt mindig próbáltam bármilyen formában tudatosítani.

Feleségével hallgatói körében

Ahogy mentünk előre, a kollégák hatása és aztán szakmai elmélyülésem is bizonyos fokig módosította az én ilyen jellegű hozzáállásomat a munkához. Módosította, változtatta is úgy, hogy megpróbáltam szelektálni. Hogy csak azokat a dolgokat közlöm erős hangsúllyal, amelyek távlatosak. Csak azt szabad jól bevésni, amit el tud raktározni végleg valaki. Ami végeredményben nem kopik ki senkinek sem az emlékezetéből, lelkéből. Hanem az úgy, maradandóan ott marad. A felszínes dolgok, a látszatszerű dolgok, azok nemcsak hogy nem tartósak, és nem maradandóak, hanem azokat később már bűnnek is tartottam, mert a látszatért valamit csinálni fölösleges.

Hány éve van Imre bácsi nyugdíjban? És azóta milyen kapcsolatban van a képzővel?

– 90-ben kerültem nyugállományba. Négy évig még dolgoztam, azóta nincs szorosabb kapcsolatom a képzővel.

Akkor visszatérnék még az aktív időszakára. Tetszett emlegetni a nagy barátságot. Az Imre bácsinak és társainak mit jelentett a tanár új emlékezte szerint?

– Szóval: a barátság? Valaha úgy mondták a hallgatók, hogy van ötösfogat. Ebbe beletartozott Szerencsi Sándor is. És van hármásfogát,

Látogatás a szülőfaluban Kődöböcz Józseffel és Nagy Dezsővel

Dezső, jómagam és Gyurka. De ez a barátság itt szövődött attól függetlenül, hogy voltak, akik régebben itt tanítottak már; nem volt alá-fölé rendelő viszony. Mellérendelő viszony volt. Nagyon sokat beszéltünk. Nemcsak a szakmáról, hanem a családról, egymásról is. Nem bántunk kesztyűs kézzel egymással. Ha netalántán valakinél valamilyen fogyatékossgot vettünk észre, mi nyíltan megmondtuk. Igen jó humorú társaság volt, de a humor mögött néha nagyon súlyos mondatok voltak. És harag nem volt belőle sohasem. Volt apró duzzogás, volt apró sértődékenység, de aki egyszer is a sértődöttség útjára tért, azt a másik három vagy négy kivesézte. Úgyhogy annak igazán kanosszát kellett járnia. Tehát nem olyan barátság volt, amely rossz bordában szövődött, hanem, olyan barátság volt, ami szakmai és férfibarátság volt. Férfibarátság volt! Mindenki aggódott, felelősséget vállalt a másikért. Ebben benne volt még az ugratás lehetősége is.

Telefonon történt előzetes beszélgetésünkkor kérdeztem, ki volt az ideális tanítvány, a későbbi tanító, akit példaként lehet állítani a mai tanítók elé. Azt, aki odament egy faluba, és ott „húzta le” az egész életét?

– Sokan vannak ilyenek. Erről szívesen beszélek. Az ideális pedagógus az, aki kötelességtudó, és fegyelmezetten végzi a munkáját. Nem

Falukiszálláson Kováts Dániellel Rakacaszenden

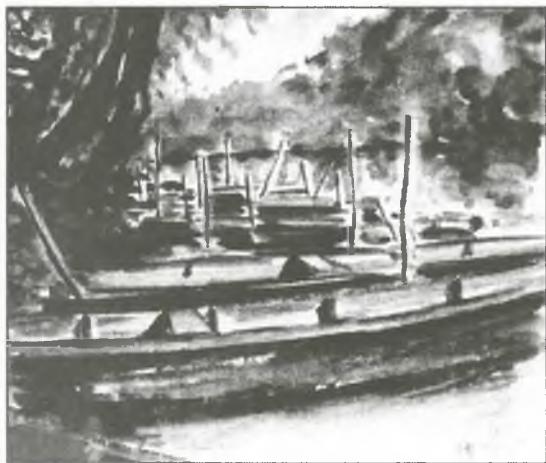
személyválogató, aki nem Kiss Istvánt és nem Nagy Józsefet tanítja, hanem egy osztályt tanít. Abban az osztályban vannak Kiss Józsefek, Kovács Ziták és Nagy Jánosok. Mindenkit tanít. Itt jegyzem meg, hogy amikor megjelent Jóskaéknak a „Volt egyszer egy osztály” című könyve, nekem azt vetették a szememre: „Hogy-hogy? Tanár úrnak nem volt egyetlen egy kedvenc tanítványa sem? Ennek meg ennek mennyi volt!” Mondom, én az osztály egészét tanítottam. Nemcsak ezt, nemcsak azt, hanem mindenkit. Hogy jönne az ki, ha én most azt mondanám, hogy ezek voltak az én nagyszerű tanítványaim. Hát a többi nem nagyszerű volt? Sőt! Én mindenkit egyformán tanítottam. Az a jó pedagógus, az az ideális pedagógus, aki annyi felé tudja a szeretetét, ön-

magát, ismeretét, törekvését osztani, ahányan vannak abban az osztályban. Az, aki le tudja nyelni azt is, ha a gyermek talán úgy viselkedik, amit éppen tőle, különösen tőle nem várna el. És nem érezteti a későbbiekben sem, hogy ekkor meg ekkor te botlottál. Hanem valahogy, mondjuk így, azt a keresztyéni felfogást tegyük magunkévá, hogy meg kell bocsátani az embereknek, a kegyességet gyakorolni kell. Mert ezt észreveszik a gyerekek. És akkor igazán ragaszkodnak a nevelőjükhöz, tanítójukhoz. Az a jó pedagógus, aki például olyan, mint amit egy iskolalátogatás során megtapasztaltam. Az egyik alkalommal vidéken voltam, és mondja a tanító néni, egy nagy, erős, szőke lány, aki egy fejjel nagyobb, mint én, hogy a múltkor elmentek hozzá a tanítványai, és azt mondta egy kislány, hogy „Ugye, tanító néni, cigány tetszik lenni?” Miért mondjátok? „Mert szeret bennünket. És mi otthon a tanító néni tárgyát mindig megtanuljuk...” No, körülbelül ez a jó pedagógus. Akit szeretnek a gyerekek. Mert „cigány teszik lenni”, ezért szeret bennünket ez a nagy, szőke néni.

Akkor ki menjen mostanában tanítónak? Beszélnek napjainkban, főleg az idősebb pedagógusok a pálya felhígulásáról. Sok olyan fiatal jelentkezik, aki csak diplomát akar, de nincs benne szemernyi hivatás-tudat sem. Mi az, amit Imre bácsi követelményként támasztana azokkal szemben, akik a tanítói pályát választják? Milyen alapkövetelményeknek kellene megfelelniük?

– Olyan általános dolgok ezek. Először is: szeresse a gyerekeket, és tudjon a gyerekekkel játszani. A játék, a tanító és a diákok közös játéka az, ami igazán összekovácsolja a diákot és a tanítót. Aki nem tud a gyerekekkel játszani, mesét mondani, aki nem tud úgy mesélni, hogy a gyerekeknek tátva maradjon a szája, az ne menjen tanítónak. Az legyen akadémikus. De az alsó tagozatba olyanok menjenek, akik tudnak gyerekek lenni. És akik, míg az osztályban vannak, valóban gyermekek is. Nem gyermetegek, hanem gyermekek. Ahogyan az előbb mondtam, a mi barátságunk olyan volt, hogy nem volt alá-fölérendeltségi viszony. Itt is a gyermek legyen független a tanítóval kapcsolatban, ne érezze azt, hogy az a magas polcról beszél. Úgyis elhiszik a gyermekek, amit a tanító néni mond. Én a magam családjából mondom ezt. Volt egy alkalom ugyanis, amikor a fiamnak a dolgozatára (nem néztem meg so-

hasem, de akkor egyszer igen) azt mondtam, hogy ezt nem így kellett volna írni, hanem úgy. „Tanító néni így mondta”, jelentette ki a fiam. Mondom, „Ne haragudj, a tanító nénit is én tanítottam, de ezt nem úgy írjuk.” „Nem! Azt úgy kell írni, a tanító néni így mondta”, állította a fiam. No, körülbelül így. Hogy a tanítóban olyasmit lásson a gyerek, hogy az nem téved. Ez körülbelül az, amire azt mondják, hogy mint a pápa, ugye, csalatkozhatatlan. Nem téved! Az biztos, hogy úgy van! De ahhoz szakmailag fel kell készülni. Ahhoz azt a tanítói alázatosságot, amivel minden munkát végezni kell, azt kell felöltöni magára, és akkor biztos, hogy eredményesen fog tanítani. No, ilyen emberek menjenek tanítónak. Olyan emberek, akik valóban fel tudják tenni arra az egész életüket. Megértem én azokat, akik más pályára, magasabbra törve továbblépnek, vagy hátat fordítanak a tanítói pályának. Mert akik hivatástudatból mennek oda, azok nem fordítanak sohasem hátat, azok mindig tanítók maradnak, függetlenül attól, hogy bányában vajúrok lesznek. Akkor is tanító. Mert ő ott is tanító. Ő még a szemet is úgy fejteti, amint a tanítónak kell!

Négyesi József:
Nyári délután a Bodrog-parton (1986)

A jelen világa

Bércesi-Dienes Erika
Árterek (1987)

SZENTIRMAI LÁSZLÓ

Játék bábokkal, tárgyakkal randevú a vizuális és a drámai művészetek határán

Nagy kihívás életet lehelni az élettelenbe. A bábjátékos mindennap ezt teszi, és ehhez általában bábukat használ. A bábok – ezek a színházművészet köznapokban lenézett kiskatonái – páratlan szerepet töltenek be az embergyerek felnőtté válásának útján. Többet mint gondolnánk, és többször mint hisszük.

Slendrián tolmácsok – többször volt alkalmam hallani – az angol „puppet” szót szemrebbenés nélkül *ferdítik* magyarra a szintén angol „doll” tartalmával: „babának”, pedig „bábút”, „bábót” kellene mondanuk. Persze van ebben valami, hisz a kislányok babázása is egyfajta drámai játék, mondhatni azt is, hogy bábjáték, amely egy egyszemélyes színházban játszódik, ahol a bábos és a néző ugyanaz. Lényegében életre kelti, cselekvésekbe viszi az egyébként holt anyagokból készült babáját, aki vagy ami, ha nincs otthon a „mamája”, „kiszgazdája” rezzenetlenül hever ott, ahol letették, s kikerekedett szemmel, kifejezéstelen tekintettel bámulja a plafont. Bezzeg, amikor kézbe veszik, ha valaki magához öleli őket, akkor fülbe suttogják a magányos órák történéseit, panaszkodnak – vagy nem. Mindenesetre ők akkor és ott szinte élő *embert, társat* jelentenek a velük játszóknak.

Bizarrnak tűnhet, de a babák, bábuk, bábok tulajdonképpen *jelek*. A jó báb nem más, mint egy alapos szellemi munkával létrehozott *komplex jel*. A bábu – stilizált mozgásával, stilizált beszédével és énekével, stilizált környezetében, egy stilizált történet egyik szereplőjeként – nem több, de nem is kevesebb, mint jel, mint szimbólum – nemegyszer: metafora.

A jel legfontosabb tulajdonsága, őslényege, hogy asszociációkat kelt. Ha egy akármilyen jel(enség) felbukkan az ember látóterében, az mobilizálja azokat az asszociációkat, amelyek a tudatában az eddigi élete során valamilyen formában, a korábbi hasonló jelenségekhez tapadva felhalmozódtak.

Ütkeresztesződéshez érve meglátunk egy fémpóznán egy csücskén csücsülő háromszöget, és azonmód lassítunk, körbenézünk, hogy van-e valaki, akinek elsőbbséget kell adnunk – mert amire felfigyeltünk az az „elsőbbségadás kötelező” *KRESZ tábla*.

Meglátunk a bábszínpadon egy hegyes orrú, hegyes fülű, hegyes farkú piros figurát, és rögtön keressük őkelme potenciális zsákmányát, a kis puha gömbölyded sárga formákból összerendezett „kiskacsát”. Nem történt az elébb egyéb mint, hogy megjelent a róka – ami ez esetben egy háromszögekből gondosan megformált vörös *síkbáb*. A nézőtérén eluralkodik az izgalom: a kiskacsa bajban van. Újra megtörtént, ami eddig is mindig megtörtént: a holt anyag életre kelt (*a bábos kezén tartva megmozdította, szavaival megszólaltatta*) és a kis nézők tudatában, a működésbe hozott asszociációs íven át egyre másra megszületik az érzés – féltjük a gyengébbet az erősebbtől.

Az ember élete során nagyon sok dologgal, tárggyal, helyzettel találkozik, és ezek mind együttesen beleégnek a tudatába. Talán nem is tudjuk, vagy nem számolunk vele, de tény, hogy szagok, illatok, hőérzetek, fizikai fájdalmak, a kibillent egyensúly érzése és sok egyéb csatlódik a tárgyak megszámlálhatatlan sokaságához és a tömérdek eseményhez, amivel az életünk folyamán kapcsolatba kerültünk és rendje szerint mind a múltba merül.

A kisgyerekek asszociációs bázisa értelemszerűen kisebb, már ami a mennyiséget jelenti. Köztudott, hogy a gyerekek inkább emocionális, mint racionális lények. Belátható, hogy az a „kevés”, ami tudatos tényként a birtokába került, micsoda *nagy erejű érzelmi erőterbe* ágyazódik. A felnőtt – a közismerten tudatos lény – nagy igyekezettel próbál úrrá lenni emócióin. Életünk végére a tudatunk szinte mindig maga alá gyűri érzelmeinket, és kevesen tudnak viszonylag közel maradni a gyerekek őszinte, érzelmekkel teli világához. A felnőttek azért szeretik – ha szeretik... – a bábjátékot, mert a ráismerés, a „nahát” élménye, a humo-

ros, a groteszk felismerése *intellektuális örömet* okoz. Éppen az előbbiekből következően kell elfogadnunk, *hogy a megelevenedett anyag sohasem önmagát jelenti, hanem jóval túlmutat önmagán.* Ennek hatékonyságában pedig óriási szerepe van a néző *létező* asszociációs bázisának, úgy is funkcionálnak.

Keresetten válogatott a színük: vörös róka, veres vagy fekete ördög, barna medve, sárga kiskacsa, kék öltözetű, fehérarcú Jégkirálynő. Formáik egy évszázadokra visszatekintő megegyezésen alapuló arányrendszer szerint alig változnak: a Süni általában hegyes orrú, tüskés gombolyag, a varjúnak nagy csőre van, a szürke samár fülei – a nyusziéval együtt – jó nagyok és Barbi Baba is mindig csontsovány rózsaszín gebe marad.

Életet lehelni az élettelenbe egyébként is nagy kihívás, de köznapi tárgyat – dugóhúzót, morzsasaprűt – élővé lényegíteni, az bizony léptékkal nagyobb feladat. Egy alig átalakított leveseskanalat egy csomó mokaáskánál körében „szóra bírni”, ráadásul úgy, hogy a nézők tudatában a tanítónő képe is kirajzolódjon – igazi művészet.

Mert ugyan vajon mi lehet a színház és a vizuális művészetek – például a szobrászat – közös célja? Olyan *objektokkal* (itt most szándékosan használom a *tárgy* valamivel többet sejtető idegen megfelelőjét) összetalálkoztatni a nézőt, amelyek anyaga, színe, formája, mozdulata – ha van ilyen – úgy emlékeztetnek az élő emberre és az ő cselekedeteire, hogy a szemlélőnek meghagyják a ráeszmélés örömét. A tárgyjáték lényegét tekintve gyönyörködés a kiapadhatatlan értelmezési lehetőségek sokszínűségében, egyben lehetőség a groteszkbe, vagy a humorba rejtett üzenet, a szituáció mélyebb, teljesebb megértésére.

A tárgyak – mondjuk a konyhai eszközök – már a fiókban is nagy parádézást folytatnak, csak mi felnőttek ezt rendre figyelmen kívül hagyjuk. Kissé átalakítva fantasztikus lényekké változtathatók, amelyek emberi tulajdonságokat vehetnek fel, és így sokkal plasztikusabban fejezik ki minden tévedésü(n)ket, sokkal erőteljesebben és túlradóan élük meg örömei(n)ket, csalódásai(n)kat, mint mi magunk. Törnek – de akkor aztán ripityára –, ha összetörnek. Láthatóvá teszik mindennapi kis halálainkat, amelyeknek nemegyszer saját magunk vagyunk a kivácsolói. Miközben mi csapzott lelki szárnyainkkal még küzdeni lát-

szunk, akkor egy hasonmásunkká lényegített tárgy már apró cserepek-re esetten heverve jelzi: eddig volt és nincs tovább...

A „köznapi” értelemben vett bábokhoz viszonyítva tárgybabok gyengébbek, ám egyben erősebbek, mint az ember, aki alkotta. *Pontosan ezért* alkalmasak arra, hogy a *bábszínházban* – és *főleg ott és emelkedettebben* – szolgálatunkra legyenek. Élettelenek, nem sajnáljuk őket. Ha elkoptak, ha meguntuk őket, kidobjuk és elővesszük a boltból hazahozott újat. Tele a világ a kidobált tárgyakkal, a megunt szolgálattelvőkkel. Benn a házban megy az élet, körülvesznek a most kedves, holnap már az enyészetre ítélt eszközök. Ugyanott, a tévéből ma még kiharsognak az éppen ügyeletes média(hulló)csillagocskák, nem is sejtve (?!), hogy „holnap” ugyanannak a csatornának fekete rovatába sem biztos, hogy bekerülnek.

A tárgyjátékban a tárgyak – a figyelmet rájuk irányító fénykévében – új életlehetőséget kapnak. Alkalmat arra, hogy a bábjátékos kezében, annak teremtő erejét élvezve megmutathassák az élet valóságos arcait. Látszólagos ellentmondás feszül itt. A színház valósága köztudottan nem a valóságos valóé. A színházban minden sűrűbb, koncentráltabb, fokozottan hangsúlyos, ha a köznapi valósággal mérjük össze. Ennek ellenére ez a színlelt valóság ezerszer igazabb és tanulságosabb, mint a média közvetítette hamis valóság: a zebraGyőzikés, műkebles, Kelemenannás média-világ.

A tárgyjáték varázsereje az *absztrakcióban*, az általa a nézők lelkében keltett, lehetséges *asszociációk szövetében* rejlik. Jelentőségét pedig az adja, hogy mint potenciális kreatív mozzanatoktól hemzsegő lehetőség alkalmat ad iskolásnak, felnőttnek az alkotásra, általa a tanulságok közvetítésére.

A tárgyjátéknak kevés alaptörvénye van. Aki ezeket nem sérti meg, sikert arathat a *négy esztendősnél idősebbek* világában.

Az első törvény ugyanis éppen az, hogy a nézőnek biztosan el kellett már érnie azt az életkort, amely után az ember pontosan érti embertársai *szándékát*, és képes arra, hogy ezáltal tanuljon tőlük.

A másik a beavatott néző státuszához kötődik. Törvényszerű, hogy a kisgyerekek ez előtt az életkor előtt nem „értik”, hogy a (báb)színpadon szimbolikus cselekedetek folynak, mi több: ami ott történik, az nem a realitás, bár értelmezhető akként is. Így aztán sok, karon ülő kisgyerek-

kel jött anyukának röstelkedve kell bömbölő csemetéjét „kimenekítenie” a nézőtérrel a sárkányt idéző rongybab felbukkanásakor. Az biztos, hogy ha egy gyerek száját játék közben valaha már elhagyta a bűvös kifejezés: „mondjuk azt, hogy...” pl. ez a cipő a kisautó, akkor mehetünk vele a bábszínházba.

A tárgyjáték nem valami ördögösség. *Leleményesség, következetes találmányosság kérdése.* Szigorú szabály, hogy biztosan ismerni, érezni kell a tárgy hordozta lehetőségeket (rejtett potenciáit), ezzel együtt ugyanezek határait is. Ezek ugyanis az átvihető üzenet korlátai.

Hazánkban a FIGURINA Animációs Kisszínház a legavatottabb é téren. Egy korábbi – példaértékű – előadásukban, a „Csipkerózsiká”-ban minden egy kinyitható kézimunka-doboz körül megy végbe. A „címszereplő” egy csipketerítőcske. Királyi apja hórihorgas horgolótű, királyné anyja nyersselyem fonalgombolyag. Ollóbanya – bár a legutolsó biztosítótűt is kitakarították a felserdült csipkelány környezetéből – mégiscsak célt ér: piros hímzőfonal-vért „ont”. A történet előre haladtával veres, tüskés-horgas tépőzár tekeredik egyben mély álom száll a várra lényegült dobozra és lakóira. Ám jó a nikkelgyűszűkből született „páncélos” lovag-királyfi és felszabadítja az átok alól. Mindenki boldog: a gyermekkorú (és idősebb) nézők láthatóan végig élvezték, és mindkét szintjét értették a darabnak.

A titok nyitja a leleményes választásban rejlik: a *Csipkerózsika* szóra a kötés, a horgolás, a hímzés „rímel” a legközvetlenebbül. Már csak a tárgyválogatásban kell következetesnek lenni. Bármilyen jól mutatna egy selyembrokát kendő királyi anyának ... de annak „nem születhet” csipkelánykája, főleg nem egy daliás horgolótűtől. A közönség felszabadultan hahotázik, amikor a kislovag – afféle sárkányölő (gyűszű)György – egy hímzett zsebkendőn (a virágos réten) legelteti páncélos vasa/lovát ..., a ló ugyanis egy vasa/ló. Az a vasaló, amivel a hímzett, horgolt dolgokat szoktuk kezelni. Itt az igazi helye az életben is, a mesében is.

A talált, vagy alig átalakított tárgyaknak itt ragadható meg a mással össze nem hasonlítható, intellektuális örömet is okozó előnye: mozgásba hozva, akcióba lendítve a *legnyersebb, lemeztelenedett lényegükkel* szolgálják a drámai szituáció kibontását.

Hát kend meg kicsoda-micsoda?

Ez az a lényeg, ami mellé csak a lehető legteljesebb visszafogottsággal léphet élő ember: a mozgató, a bábszínész. Adhatja, sőt kötelessége kölcsönözni az orgánumát! Kölcsön kell adnia erejét, hogy életre keltse a tárgyat. De ezért cserében sincs joga betolakodni a tárgy terébe. Nincs joga zabolázatlan tekintettel, túlzó mimikával ellopni a figyelmet a bábszínpadon szereplő tárgyaktól. A tekintetnek a „szereplőre” kell szegeződnie, így is vezetve a nézők szemét. Mert ők azok a halni kész helyettesek, akik konkrétan elszakadnak, ha az életbe „bele kell szakadni”. Ők lángolnak, ha el kell a máglyán égni. Megteszik, amit az élő soha nem tehetne meg, mert akkor nincs aki másnap eljátsza újra Jean d’Arc szerepét... Ez az, amit az előszínházból érkezők, a drámapedagógusok nehezen viselnek, vagy nem is értenek igazán. Pedig a színházi illúzió is eléggé törekeny dolog. Ott is keményen megfizet, aki „kinéz”, aki kilóg a játékból.

Feltehetjük a kérdést: van-e helye a bábjátéknak a közoktatásban?

Ugyan, kedves szomszédasszony, itthon van a lánya?

Természetesen: *igen*.

Közhely, hogy semmit nem érdemes megtanulni, amit valamilyen formában nem használunk. A gondolat kibontásában most nem mérülnek el, de arra feltétlenül felhívnam az olvasó figyelmét, hogy *a mai iskolázás, a mai szervezeti keretei között alig igazolja vissza*, hogy az a rengeteg minden, amit az alatt a sok tanítási óra alatt tanulunk, valaha is valamire jó lesz. Szerintem a bábjáték az egyik alkalmas műfaj arra, hogy visszaigazolja a nevelés és főként oktatás címén a gyerekekre zúdítottak szükségességét.

Korunk egyik jelentős pedagógiai kérdése a *kompetencia alapú pedagógia*. Többek között rámutat arra, hogy az élet nem tiszta tudományokra osztottan működik, sőt leginkább is határismeretekben, háttudományokban mutatkozik meg. Sokszor a célt elérni szándékozótól is azt követeli meg, hogy megoldó, alkotó tevékenysége során *öt-vözze azokat a tudásait, ismereteit és használja azokat a képességeit*, amelyeket tanulmányai során, innen-onnan nagy szorgalommal gyűj-

tött össze. Ráadásul ebben az egészben az a „döbbenetes”, hogy a különböző szakos tanárok nem is tudhatják, hogy tanítványaik fejében milyen építményé álltak össze a különálló ismeretek.

Nem így a bábos tanár. Ő éppen arra épít, hogy miközben az *ének-zene* órán *Saint-Saëns: Az állatok farsangja* című varázslatos muzsikáját hallgatják, akkor a *vizuális nevelés* éppen a színek keverésével, a színárnyalatok sokaságának létrehozásával foglalkozik. *Természetismeret* órán, a fizika – azon belül is a *fénytan* – kis titkai közül éppen a gyertyafény nyomán megjelenő árnyékkal, sőt egy nagyító beiktatása után pedig a fejen állva lebegő égő gyertya képével foglalatostkodtak.

Ezek külön-külön lehetnek unalmasak, de az már nem, ha a kis etüdükből szerkesztett mű egyik részletét az *Akváriumot, színes árnyjáték formájában* az osztály számára élvezhetővé, bemutathatóvá tesszük. A technika órához használt szerszámok, az énekórán használt CD-lejátszó, a rajz órák eszközei: a színes fólia és az olló a közös cél érdekében segítenek létrehozni az előadást.

Ha azt szeretnénk, hogy a *közönség jól szórakozzon*, akkor a *sík-báb-halacszkáknak „szépeknek”* kell lenni, a muzsikát *az utolsó taktusig pontosan tudni kell*, előadás közben kicsinek, nagynak, soványnak és kövérnek flottul együtt kell működni ..., s akkor a közönség majd tapsol. *Ráadásul szeretik és tudják a művet, megbecsülik a befektetett munkát, amely gyümölcsöt hoz, és megértik, hogy a globalizáció ellen csak úgy lehet védekezni, ha mi magunk alkotunk, és mások vásárolják meg, amit mi hoztunk létre – és nem fordítva.*

A dráma pedagógiai alkalmazása eléggé elterjedt, követői, katonái mégis sokszor átkaszálnak a bábjáték mezejére. Meg kell érteni, hogy az élőszínházi térben felbukkanó tárgyak, többnyire pusztán „kellékek” más szerepben, más kontextusban élnek, mint tárgyjátékos szereplővé nemesült bábszínházi társaik. Ezeket nem lóbálhatjuk, nem rázhatjuk a kezünkben mellékes, járulékos elemként.

Adjunk több teret a bábjátéknak, a tárgyjátéknak, több esélyt magunknak és építő törekvéseinknek!

STÓKÁNÉ PALKÓ MÁRIA

Az Informatika Tanszék

A számítástechnika/informatika tantárgyat 1986 szeptemberétől oktatjuk a főiskolán a tanítójelölteknek. Az 1993/94. tanévtől számítástechnika szakkollégiumot is hirdettünk az érdeklődő hallgatóknak. Az óvodapedagógus szakosok tantervében az 1986/87-es tanévben jelent meg először külön tárgyként az informatika.

A 158/1994. (XI. 17.) sz. kormányrendelet az informatikát önálló műveltségi területként deklarálta. A tanítóképző főiskolák országos tantervfejlesztő bizottsága által jóváhagyott „Képesítési követelmények” óra- és vizsgaterv ajánlata a korábbinál lényegesen nagyobb órakeretet biztosít az informatikának az általános képzésben, a főiskolánk személyi- és tárgyi feltételei pedig lehetővé teszik évfolyamonként egy csoportnyi (30-32) hallgató számára az informatika műveltségi területi képzésben való részvételt.

Ezek a tények, valamint az informatika tantárgycsoport keretein belül oktatott ismeretek megnövekedett szerepe motiválta a főiskola vezetőit, illetve a főiskolai tanácsot abban, hogy 1995. november 1-jétől önálló informatika tanszéket hozzon létre.

A tanszék a természettudományi tanszék matematika munkacsoportjának számítástechnikát tanító két oktatójából, valamint a megszüntetett oktatás- és információtechnika szakcsoport négy tagjából alakult, részben új oktatói munkaköröknek a szervezeti és működési szabályzatban történő deklarálásával.

1998. szeptember 1-jétől két oktatástechnológus kollégánk az akkor megalakult Stúdió nevű önálló egységhez került, majd 2007. január 1-jétől ismét a tanszék tagjai lettek.

Tanszékünk jelenlegi tagjai:

Stókáné Palkó Mária főiskolai docens (tanszékvezető: 2003. július 1-től).

Stóka György főiskolai docens (tanszékvezető 1995. november 1-jétől 2002. június 30-ig).

Bednarik László főiskolai adjunktus.

Siposné Majtényi Andrea főiskolai adjunktus (2006. szeptember 1-jétől tagja a tanszéknek).

Dr. Tusnády Lászlóné főiskolai adjunktus.

Molnár László oktatástechnológus-operatőr.

Sasi Gábor oktatástechnológus-hangtechnikus.

Anderkó Istvánné tanszéki adminisztrátor.

Óraadók: *Sasiné Kántor Katalin, Csetneki József, Funák Attila.*

Tanszékünk oktatói közül hárman doktori képzésben vesznek részt: Stóka György a doktori munka megvédése előtt áll, Siposné Majtényi Andrea abszolutóriumot szerzett, Bednarik László a harmadik évet fejezte be a doktori iskolában.

Oktatástechnológusaink az alaptevékenységük maximális ellátása mellett számos más - a főiskolát népszerűsítő - munkát végeztek. Nagy feladat volt az önálló tanítóképzés megszületésének 150 éves évfordulójára készített összeállítás, a főiskolánk múltját is bemutató DVD elkészítése. Ez évben célunk egy oktatástechnika-történeti kiállítás létrehozása, melyhez az anyaggyűjtés, kialakítás szintén Molnár László és Sasi Gábor kitartását és munkáját dicséri.

Az informatikai kultúra elterjesztésében tanszékünk, illetve tanszékünk oktatói megpróbálnak sokat tenni: regionális és országos konferenciákat szervezünk, informatikai vetélkedőket hirdetünk, felnőttképzést folytatunk, módszertani előadásokat tartunk, jegyzeteket írunk, TDK dolgozatokat patronálunk. Oktatásunk legfőbb célja, hogy hallgatóink a későbbi munkájuk során a számítógépet úgy használják mint hasznos, munkájukat segítő és megkönnyítő eszközt: szemléltetésre, oktatóprogramok használatára, adminisztrációra.

Tanszékünk a HUNINET Egyesület támogatásával az elmúlt időszakban több alkalommal szervezett találkozót Sárospatakon a tanító-és óvodapedagógus-képző főiskolák, főiskolai karok informatika okta-

tói számára. A találkozó célja, hogy megvitassa az informatikai képzésnek a felsőoktatási törvény módosításával összefüggésben várható változásait, a kredit alapú tanterv eddigi tapasztalatait, illetve javaslatot készítettünk elő az egyes intézmények informatika tanterveinek összehangolására.

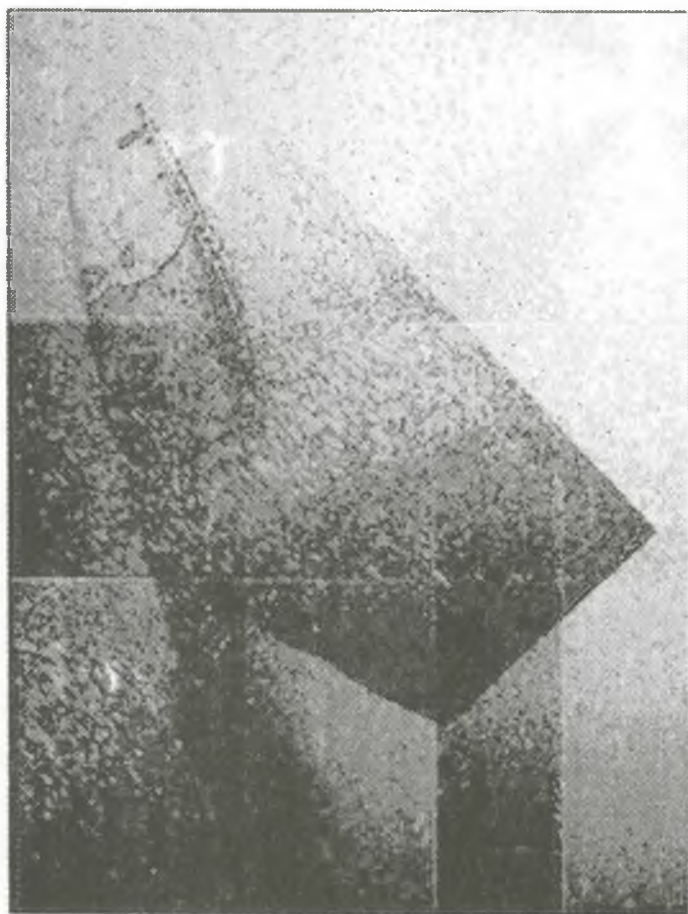
Több alkalommal szerveztünk a megye tanítói számára konferenciát, melynek témája: *az infokommunikációs technológia felhasználási lehetősége az alsó tagozatos oktatásban.*

2003 júliusában főiskolánk Informatika Tanszékét érte az a megiszteltetés, hogy a Budapesten megrendezendő - többek között a hazai informatika oktatást is bemutató - nemzetközi IFIP (International Federation for Information Processing) konferencián a magyarországi tanítóképzőkben történő informatika oktatást az általunk és magunkról készített tábló felhasználásával mutathattuk be.

Nyolc alkalommal szerveztük a „*Játssz velünk informatikát!*” regionális vetélkedőt 1-6. osztályos tanulók számára, alkalmanként 60-100 tanuló részvételével. A feladatok összeállításában, a verseny megszervezésében, lebonyolításában a tanszék és a gyakorló általános iskola oktatói mellett a hallgatóink is főszerepet kaptak.

A képzés során inkább az informatika alkalmazása dominál. Hallgatóinkat főleg a különböző tantárgyakhoz készített számítógépes szemléltetési lehetőségek érdeklik. Ebben a témában különböző országos versenyeken szép eredményeket értünk el: *Kiss Renáta, Szász Gabriella, Sebők Éva* hallgatónk számítógépes témában írt dolgozataival az országos TDK konferenciákon (2003., 2005.) különdíjban részesültek.

Eredményesen szerepeltünk hallgatóinkkal az évente megrendezésre kerülő Pető József Országos Számítástechnikai Emlékversenyen is.

Csetneki József:
Nagyszerű (1988)

KELEMEN JUDIT

A Művészeti Nevelési Tanszék

A tanszék *komplex művészeti nevelési egysége* a karnak. Gondozásunkban a tanítás sokféle művészeti és köznapi kommunikációs tantárgyban történik: *tánc, mozgásos játék, báb- és drámajáték; ének, hangszeres zene; képzőművészetek, tárgyalgó és díszítő művészetek, környezeti vizuális kultúra, köznapi-informatív vizuális kommunikáció.* Mindegyik területhez tantárgy-pedagógiai ismeretek is társulnak.

Az „ezredforduló éveiben” nagyhatású programokat indítottunk el pályázati és intézményi segédlettel. Ezek közül a legfontosabbak közé tartozik:

- a közoktatást és a felsőoktatást a művészetek terén összekapcsoló *Zempléni Művészeti Nevelési Napok* rendezvénysorozat;
- a *Tanárképzés fejlesztése* keretében létrejött művészeti nevelési kurzus (támogatója a Soros Alapítvány volt);
- a tanszéki tantárgyak köré művészeti műhelyfűzér kialakítására célzott projekt (támogatója a Felsőoktatási Programfinanszírozás volt);
- a projektmódszer vizsgálatára irányuló tanszéki kutatás (támogatója a KOMA volt) „A pedagógusképzés megújítása” című téma keretben;
- a folyamatos működésű a PART Műhely, ahol – többek közt – különféle kiadványaink is megszületnek.

E programjainkat minden esetben tanítványaink bevonásával valósítjuk meg, eredményként pedig sikeres előadásokat, kiállításokat és kiadványokat tudunk felmutatni. (Így jelenhetett meg könyv alakban egy alapvetően hallgatói dolgozatokból álló óraleírás-gyűjtemény, és ennek folytatásaként újabb két kötet ugyancsak a hallgatók munkáiból válogatva.)

A tanszék évről évre két választható műveltségi területet kínál: az ének-zene és a vizuális nevelés tantárgycsoportot. Mindkét műveltségi területen a tanulmányok az úgynevezett alapképzési tantárgyakra épülnek. A tantárgyak között szerepelnek az egyes művészeti ágakban végzett gyakorlatok, így mindenki megtalálhatja az érdeklődésének legjobban megfelelő irányultságot. A szabadon választható stúdiumok színes kínálata mellett módszertani jellegű és alkotói munkákból készült rendszeres kiállítások, országos megmérettetéseken való részvételek, alkotótáborok, oktatói- és növendékhangversenyek, továbbá fél-évenkénti rendszerben programozott művészeti-művészettörténeti tanulmányutak egészítik ki a hallgatók felkészítését.

Főállású oktatóink (1997 – 2007):

Balogh István főiskolai docens, képzőművész, drámapedagógiai szakcsoportvezető (1994-1996), színjátszás-művészeti oktató, rendező, sakkoktató. Matematika-rajz szakos általános iskolai tanár (Bessenyei György Tanárképző Főiskola), művészeti rajz, szerkesztő- és ábrázoló geometria, művészettörténet szakos középiskolai tanár (Magyar Képzőművészeti Egyetem).

Balogh Istvánné főiskolai docens, festőművész. Biológia-rajz szakos általános iskolai tanár (Bessenyei György Tanárképző Főiskola), művészeti rajz, szerkesztő- és ábrázoló geometria, művészettörténet szakos középiskolai tanár (Magyar Képzőművészeti Egyetem).

Egyed Erzsébet főiskolai tanársegéd. Matematika-ének-zene szakos általános iskolai tanár (Bessenyei György Tanárképző Főiskola), néptánc-pedagógus (Magyar Táncművészeti Főiskola).

Dr. Földy Ferencné dr. Asztalos Adrienne főiskolai docens. Zongora-szolfézs szakos zeneiskolai tanár (Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola, ZTI), pedagógia szakos előadó, doktor univ. (Kossuth Lajos Tudományegyetem).

Kelemen Judit DLA főiskolai docens, zeneiskolai zeneelmélet- és szolfézs tanár (Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola, ZTI), iskolai ének-zene tanár, karvezető, művészdoktor (Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem). Mb. tanszékvezető (2005. január 1. - 2006. június 30.; tanszékvezető 2006. július 1-jétől).

Dr. Mellesné Boross Kinga főiskolai adjunktus, orgonaművész, szakközépiskolai orgona- és zeneelmélet tanár (Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem). Főállású oktató 2000-től.

Sándor Zsuzsa főiskolai docens, festőművész, tanszékvezető (1999–2004). Matematika-rajz szakos általános iskolai tanár (Ho Si Minh Tanárképző Főiskola), művészeti rajz, szerkesztő- és ábrázoló geometria, művészettörténet szakos középiskolai tanár (Magyar Képzőművészeti Egyetem), abszolvált PhD-doktorandusz (Pécsi Tudományegyetem).

Szatmári György főiskolai docens, zeneiskolai szolfézs- és oboatanár (Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola, ZTI), felsőfokú fúvószenekar- és kórusvezető, iskolai ének-zene tanár (Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem). Nyugdíjba vonult 2005-ben.

Szentirmai László főiskolai docens, grafikuművész. Tanszékvezető (1991–1999), mb. tanszékvezető (2005–2006), képzési dékánhelyettes (2006. július 1-jétől). Földrajz-rajz szakos általános iskolai tanár, (Ho Si Minh Tanárképző Főiskola), bábjátékos művészeti oktató („B” kategória), távoktatás szakértő (TEMPUS JEP), távoktatási menedzser, pedagógia szakos előadó (Kossuth Lajos Tudományegyetem).

Dr. Takács Andrásné főiskolai adjunktus, zeneiskolai szolfézs tanár (Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola, ZTI), iskolai ének-zene tanár (Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem), felsőfokú kórusvezető. Nyugdíjba vonult 2000-ben.

Tornallyay Jánosné főiskolai adjunktus, festőművész. Tanító (Comenius Tanítóképző Főiskola), rajz szakos általános iskolai tanár (Besenyey György Tanárképző Főiskola), vizuális és környezetkultúra – textil szakos középiskolai tanár (Magyar Iparművészeti Egyetem). Főállású oktató 1994-től.

Tanszéki ügyintézők: Császi Sándorné, dr. Szentmiklóssyné Kiss Katalin, Vajda Mónika.

Hallgatók felkészítésében elért kiemelkedő sikerek:

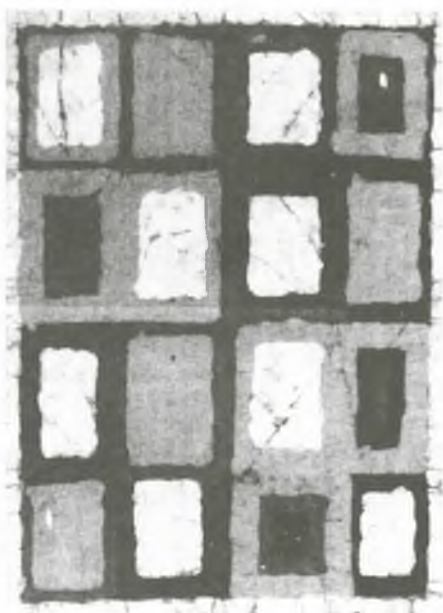
Balogh Istvánné: OTDK I. hely + különdíj (1999).

Kelemen Judit: Tanítóképző Főiskolák Országos Kamarazenei Fesztiválja, különdíj (1997).

Mellesné Boross Kinga: Országos Házimuzsikáló Napok, kiemelt díj + kiemelkedő teljesítmény díja (2002); kiemelkedő teljesítmény díja (2004).

Sándor Zsuzsa: országos rajztanítási verseny, első díj (2005).

Tornallyay Jánóné: országos rajztanítási verseny, első díj (2000).

Kovács Ágnes:
Nyári reggel (1993)

SÓSTÓI PÁLNÉ

A Neveléstudományi- és Társadalom- ismereti Tanszék életének tíz évéről

Tanszékünk 1995 szeptemberétől működik ezzel az elnevezéssel; ekkor integrálódott a Társadalomismereti és a Neveléstudományi Tanszék. A tanszéki munkatársak változása igen dinamikus volt az említett időszakban. 1997 decemberében nyugdíjba vonult *dr. Gönczy Ákos* tanszékvezető főiskolai tanár. Szintén nyugállományban van *dr. Egri Károly* főiskolai docens (2004 áprilisától), *dr. Fehér Erzsébet* főiskolai tanár és *Nagy László* főiskolai docens (2004 szeptemberétől), *Horváth Ferenc* főiskolai docens (2004 decemberétől) és *Benkő Béla* főiskolai adjunktus (2005 decemberétől). A legutóbbi változások közé tartozik, hogy *Sóstói Pálné dr.* tanszékvezető főiskolai docens és *Feróné Komolay Anikó* főiskolai docens 2007 decemberétől, illetve 2008 januárjától szintén nyugállományba vonulnak. Elköltözött Sárospatakról *Kis Tóth Miklósné* főiskolai adjunktus, így a munkaviszonya is megszűnt 2001 augusztusában. *Rónyai Ferenc* tudományos munkatárs, majd főiskolai tanársegéd 1999 októbere és 2005 júniusa között volt kollégánk, *Lubinszki Mária* főiskolai tanársegéd pedig 2004 februárja és 2006 októbere között volt munkatársunk, ő jelenleg a Miskolci Egyetem Neveléstudományi Tanszékén dolgozik. Az eddig leírtakból kiderül, hogy tanszékünk személyi állománya jelentősen csökkent, a távozók helyébe mindösszesen három új kollégánk lépett eddig. *Lőrincz Györgyné* főiskolai tanársegéd 2004 júliusától, *dr. Szabó Irén* főiskolai adjunktus 2005 novemberétől, *Sontráné Bartus Franciska* 2006 szeptemberétől dolgozik velünk. A tanszék oktatói közül *dr. Hegedűs László* főiskolai tanár főigazgatói tisztséget töltött be 1997 és 2006 között, *Kiss Ferenc* főiskolai docens főigazgató-helyettes volt 2000-tól 2004-ig.

Dr. Gönczy Ákos tanszékvezető, főiskolai tanár nyugdíjba vonulása után a vezetői megbízást Feróné Komolay Anikó főiskolai docens kapta meg, aki 2002-ig dolgozott a tanszék élén. Őt Sóstói Pálné dr. főiskolai docens követte, aki 2007. június 30-ig látta el a tanszékvezetői feladatokat. Jelenleg Kiss Ferenc főiskolai docens a tanszék vezetője.

Megtörtént a nemzedékváltás azon a tanszéken, amelyet a tanítóképzők és általában a pedagógusképző intézmények bázistanszékének szoktak nevezni. Komoly felelősség nyugszik valamennyiünk vállán azért, hogy a ránk háruló és az egyre sokasodó feladatokat a sárospataki tanítóképzés hagyományosan elismert színvonalán legyünk képesek megoldani. Jelenlegi kollégáink közül PhD fokozattal ketten rendelkeznek, ketten pedig szervezett doktori képzésben vesznek részt. A naprakész ismeretek átadásának fontos feltétele továbbra is az önképzés.

Az utóbbi évek eredményei közül fontos megemlíteni azokat neveléstudományi konferenciákat, melyeket a tanszék oktatói és munkatársai szerveztek meg. Ezek a következők: Óvodásból iskolás lesz c. gyermeknevelési konferencia (2003); Tanulási zavarok kezelése az általános iskola alsó tagozatán (2005); Családpedagógiai konferencia (2006); Magyar Tanítók Akadémiája (2007, a Tanulással a Békéért Alapítvánnyal közös rendezésben).

Eredményes a tanszék tudományos diákköri patronáló tevékenysége is, több alkalommal értek el hallgatóink értékes helyezéseket. Feróné Komolay Anikó kolléganőnk az e területen végzett kimagasló munkájáért „Mestertanár” címet kapott. Évről évre számos szakdolgozat elkészítését segítjük. Egy-egy záróvizsga-időszak alkalmával közel száz védést regisztrálhatunk. Meghirdetett témáink iránt nagy az érdeklődés, ez örvendetes, hiszen a pedagógus munka alapozó tudományterületeit gondoljuk. Publikációinkkal rendszeresen jelentkezünk kiadványainkban, szakfolyóiratokban.

Fontos feladatunk megfelelni a tanító- és óvodapedagógus képzés megváltozott követelményeinek, megfelelni az új kihívásoknak. Részt kell vállalnunk az újonnan induló képzésekben, igyekeznünk kell hasznosítani ezeken a területeken is a megszerzett tudásunkat. Törekszünk újabb, szép eredmények elérésére, szeretnénk méltó utódai lenni azoknak a kiváló egyéniségeknek, akik már nem dolgoznak közöttünk.

LAVOTHÁNÉ JÁGER KATALIN

A Nyelvi és Irodalmi Tanszék

A tanszéki oktatók névsora 2007-ben:

Dr. Komáromy Sándor PhD főiskolai tanár, dékán (KLTE BTK Debrecen).

Lavotháné dr. Jáger Katalin tanszékvezető főiskolai docens (KLTE BTK Debrecen).

Dr. Tusnády László PhD főiskolai tanár (JATE BTK Szeged).

Dr. Molnár Ágnes főiskolai docens (KLTE BTK Debrecen).

Dr. Derda Istvánné főiskolai docens (JATE BTK Szeged).

Durányikné dr. Kézi Erzsébet PhD főiskolai docens (KLTE BTK Debrecen).

Vinnainé Vékony Márta főiskolai docens (University of Leeds, Master of Education in Primary Teacher Training).

Remeczkiné Toma Kornélia főiskolai docens, PhD-hallgató (KLTE BTK Debrecen).

Gál Gyöngyi főiskolai adjunktus (ELTE BTK Budapest).

Vincze Tamás főiskolai adjunktus, PhD-hallgató (KLTE BTK Debrecen).

Bodnárné Novákovits Zsuzsanna főiskolai tanársegéd (KLTE BTK Debrecen).

Nyugdíjba vonult: *Gallai Lászlóné* főiskolai docens (1996 augusztusában), *Molnár László* főiskolai docens (2005 júliusában).

A nyelvi és irodalmi tanszék a főiskola képzési tevékenységében meghatározó szerepű. E sajátos helyzetet egyrészt az indokolja, hogy a tanszéken oktatott tárgyak mindegyike kötődik az anyanyelvhez és a

szakokhoz. A *magyar nyelv és irodalom* tehát alapozó jellegű, együtt és integráltan jelenik meg oktatási célként és eszközként.

A tanszék intézményen belüli helyét az is minősíti, hogy az oktatók a főiskolai közélet minden területén jelen vannak.

Alapvető tevékenységünk az anyanyelvi tárgyak oktatása: a magyar nyelv, a beszédművelés, az anyanyelvi tantárgy-pedagógia, a kommunikáció, a retorika, a gyermek- és ifjúsági irodalom és korunk irodalma. A négyéves képzés bevezetése óta oktató-nevelő munkánkban új kihívásként jelent meg a *magyar műveltségterület*. Tárgyai: általános és alkalmazott nyelvészet, nyelvtörténet, szociolingvisztika, retorika, stilisztika, poétika, irodalomtörténet, irodalomtudomány, népköltészet továbbá az 5. és 6. osztály irodalom- és nyelvtan-tanításának tantárgy-pedagógiája. A tanszéki létszám és a heti óraterhelés mérlegelésével a magyar műveltségterületi képzést a tanszék az 1996-97. tanévben indította el.

Jó kapcsolatot ápolunk a főiskola gyakorlóiskolájának 1-4. osztályos munkaközösségével, amely elsősorban a gyakorlati képzés feladatainak színvonalas ellátását segíti. Az anyanyelvi tantárgy-pedagógia oktatásában egyértelmű szándékunk a mai magyar iskolára jellemző alternatíva bemutatása, megismertetése, a programok hiteles átadása.

A hallgatók négy féléven keresztül részesülnek *idegennyelv-oktatás*-ban. A következő idegen nyelveket oktatjuk: angol, német, olasz, s fel tudjuk kínálni az orosz és a francia nyelv tanulását is. A főiskolai idegennyelv-oktatás a pedagógus- és értelmiségivé képzés folyamatának szerves része. Az angol és német szakos kollégák rendszeresen részt vesznek a régió tanítóinak, tanárainak nyelvi továbbképzésében, országos és területi szakmai konferenciákon, belföldi és külföldi továbbképzéseken (British Council, Goethe Intézet, OTE stb.).

Főiskolánkon 1990-től van folyamatosan angol, 1993-tól német idegen nyelvvoktató tanítóképzés, ami 1995-től nyelvi műveltségi terület formájában folyik. A *nyelvi* (angol, német) *műveltségi terület* tantárgyi rendszere biztosítja a nyelvtanítói munkára történő elméleti és gyakorlati felkészítést. Megalapozza a korszerű szaktudományos ismereteket, a tudatos nyelvszemlélet és irányultság kialakítását, amely alapján a hallgató képessé válik az iskolai nyelvvoktatásban az idegen nyelvi neve-

lés sokrétű feladatainak végzésére felhasználva az általános tanítóképzés egyéb stúdiumai során elsajátított szakismereteket, módszertani eljárásokat. Felkészít a 6-12 éves tanulók tanórai és órán kívüli nyelvi foglalkozásainak szakszerű vezetésére, s pozitív viszonyt alakít ki a nyelvtanítói feladatokhoz, tevékenységi körökhöz. Az angol műveltségi terület tanterve a magyar iskolai tantervet kívánja követni, figyelembe véve az angol nyelvre jutó óraszámot és az angol nyelv integrálásának lehetőségét.

A minőségbiztosítás koordinálása és irányítása a tanszékvezető feladata: ösztönzi az oktatókat a folyamatos szakmai megújulásra, a tudományos minősítés megszerzésére, publikálásra, tudományos konferenciákon való részvételre, a szakbizottsági feladatvállalásra, az intézmények közötti szakmai kapcsolattartásra.

A tanszéki hagyományokat fenntartó, a hallgatók számára minden évben meghirdetett szakmai-tanszéki rendezvényeink: a szép magyar beszéd, a versmondó, a mesemondó, a helyesírási-nyelvtani, valamint az angol nyelvi kiejtési verseny. A magyar választott műveltségi terület hallgatói minden évben megszervezik szakestjüket.

A tanszék erős oldala, hogy sokan jelentős, többéves, esetleg évtizedes oktatói gyakorlattal rendelkeznek, kiválóan ismerik azt a területet, amelyre a képzés irányul. Vannak oktatók, akik saját jegyzetüket is felhasználják oktatómunkájukhoz. Dr. Komáromy Sándor a határon túli gyermekirodalom kutatásával foglalkozik, a témakörben több kötetet jelent meg. Dr. Tusnádylászló – a hazai és külföldi szakmai körök által is elismerten – a török és olasz nyelven/nyelvről szépírói-fordítói tevékenységet folytat; 1999 szeptemberétől Széchenyi professzori ösztöndíjat kapott. Durányikné dr. Kézi Erzsébet 2004-ben sikerrel védte meg doktori disszertációját, amelynek alapján 2004 júniusában *Egy megvalósult klebelsbergi koncepció* címmel jelent meg könyve az Eötvös Kiadónál.

Három oktató rendelkezik PhD fokozattal, két kolléga pedig egyetemi doktori címmel. Vincze Tamás 2008-ban neveléstudományból szerzi meg a PhD fokozatot; témája: Mitrovics Gyula munkássága, tanítványai.

A tanszéki kutatások elsősorban az anyanyelvi és az idegen nyelvi tantárgy-pedagógiákhoz kapcsolódnak. Figyelemre méltóak a régi magyar irodalmi, a magyar-olasz, a magyar-török irodalmi kapcsolatok, valamint a határon túli magyar gyermekirodalom kutatása terén nyújtott egyéni teljesítmények.

Az oktatók többsége folyamatosan részt vesz különféle szervezetek munkájában. Külön is kiemelésre érdemes a regionális, szakmai anyanyelvi és angol, valamint német nyelvi továbbképzésekben való tanszéki részvétel. A tanszék továbbképző funkcióját napjainkban is feltétlenül meg kell tartani, sőt a személyi és anyagi feltételek biztosításával erősíteni szükséges. Az oktatók a gyakorló tanítók számára elsősorban a helyi tantervek elkészítésében és a kötelező továbbképzések megszervezésében tudnak értékes szakmai segítséget nyújtani.

Összegezve: a nyelvi-irodalmi tanszék szakmai munkáját színvonalasan látja el. A jövőben szeretnénk megjelentetni egy tanulmánykötetet a tanszék tanárainak tudományos munkáiból.

Kőhalmi Ildikó:
Vörös-arany B1 (1988)

MUHA MIKLÓSNÉ

A Természettudományi Tanszék

A Tanítóképző Intézet főiskolává alakulásakor 1977-ben megalakult a Természettudományi Tanszék. Az eltelt 30 évben feladatai a társadalomban és a tanítóképzésben bekövetkezett változásoknak megfelelően módosultak. A tanszék alapfeladata a matematika, a természetismeret és a technika-életvitel tantárgycsoportok oktatása, gondozása.

A tanszék oktatói a főiskolai kar képzései közül döntően a tanító- és óvodapedagógus szakon, a nappali és levelező tagozaton végezték munkájukat. Részt vettek a gyakorlati képzésben is. Szerepet vállaltak a felnőttképzésben és a felsőfokú szakképzésben is. A tanszék háromféle választható műveltségi területem indított képzést: matematikából 1995-ben és 1996-ban, természetismeretből 1998-ban, 1999-ben, 2000-ben és 2001-ben, családi-háztartási és gazdasági ismeretekből 1997-ben, 1998-ban 1999-ben.

A személyi állomány is változott: hat-hét főállású és 3-8 óraadóval tudtuk ellátni feladatainkat. A tanszék adminisztrációs munkáját egy tanszéki ügyintéző segíti. A főállású oktatók több évtizedes szakmai gyakorlattal, magas színvonalon végzik oktató-nevelő és kutató tevékenységüket, segítik és koordinálják a fiatal kollégák és az óraadók munkáját. Nagy veszteség érte a tanszéket, amikor Szűcsné dr. Csiszár Magdolna 2002. november 8-án elhalálozott, és így nemcsak tanszékvezetőjét, hanem a matematikát tanító kollégáját is elveszítette. Zorgel Ferenc 2005. április 1-jével nyugdíjba vonult. A matematikát oktató kollégák pótlását – pályázati úton – új kollégák felvételével oldottuk meg.

Tanszékvezetők: dr. Szilágyi Sándor 1998-ig, Szűcsné dr. Csiszár Magdolna 1998-2002-ig és dr. Muha Miklósné 2002-től.

Főállású oktatók:

Matematika tantárgycsoport: dr. Szilágyi Sándor, Szűcsné dr. Csiszár Magdolna, Zorgel Ferenc, Wierzumné dr. Gyöngyösi Erika, Burai Pál (2006. szeptember 1. – december 31.).

Természetismeret tantárgycsoport: Demeter Éva és dr. Nagy György PhD.

Technika-életvitel tantárgycsoport: Marcziné Fazekas Erzsébet és Dr. Muha Miklósné.

A tanszék a hallgatók tanórán kívüli tevékenységének a szervezését, segítését is fontosnak tartja: A hallgatói csoportok patronálása, vetélkedők, sportrendezvények, szakestek szervezése a Comenius napok lebonyolításának segítése. Terepgyakorlatok, szakmai kirándulások szervezése.

Tanszéki rendezvények:

„A helyi környezeti értékek tudatosítása és a környezeti problémák feltárása” című konferencia (2001.)

„Ép szív” konferencia (2008)

A Tanítóképző Főiskolák Országos Matematika Versenye (2000., 2007.)

„Constructive methods for non-linear boundary value problems” (Közös szervezés a ME Matematika Intézettel)

Az oktatók egyéni kutatási tevékenysége mellett közös kutatási programon is dolgoztak.

„A pedagógusképzés megújítása a készség és képességfejlesztés szerepének erősítése érdekében (2001.)

Az oktatók és a hallgatók sikeres együttműködését mutatja az OTDK-n és az országos tanítási versenyeken elért helyezések. A tudományos kutatási eredményeket számos helyi, országos és a microCAD nemzetközi konferencián is bemutatták.

Jelentős szerepet vállaltak az oktatók a helyi megyei és határon túli (Szlovákia) pedagógus továbbképzésben is.

A tanszék oktatói aktívan részt vesznek a kari közéletben. A Kari Tanács munkájában (tagok, titkár és bizottsági tagok). Dr. Muha Miklósné a Felsőoktatási Dolgozók Szakszervezete kari titkára 2001-től.

IFJ. SÍPOS GYÖRGY

A Testnevelés Tanszék

A tanszék hat oktatóval dolgozik: *ifj. Sipos György* főiskolai docens jelenleg a tanszék vezetője; *Lívják Emília* főiskolai adjunktus; *Kőszegi Ferenc* főiskolai adjunktus; *Vismeg István* főiskolai tanársegéd; *Réthy Tamás* főiskolai tanársegéd és *Kun Péter* főiskolai tanársegéd a beosztott oktatók.

A Testnevelés Tanszék mindkét képzési formában a rendszer szerkesztését képezi. Alapvető a tantárgyi hierarchiában. Mind az óvodapedagógus, mind a tanítóképzés több nevelési, illetve műveltségi terület képzését kell hogy megoldja. A testi, illetve testnevelés sajátossága folytán a tanszék helye és funkciója mással nem pótolható.

A képesítési követelményeknek megfelelően a tanszék fel kell, hogy készítse a jelölteket a testnevelési foglalkozások, illetve testnevelés órák szakszerű megtervezésére, megszervezésére, irányítására, értékelésére, valamint a tanórán kívüli testnevelési tevékenységrendszer megismertetésére.

A Testnevelés és Sport választott műveltségi területen – építve a minőségi alapképzésre – a mélyebb összefüggések feltárása a feladat.

Természetesen e területen valamivel magasabb fizikai képességek és mozgási készségek szükségesek, de a tanítási képességek feltárása dominálja e célirányos fejlesztést.

Tanszéki infrastruktúra: 19 x 8 méteres tornaterem (Sipos György Terem), 20 x 60 méteres füves sportpálya, 20 x 40 méteres aszfaltos kézilabdapálya, kondicionáló terem.

A tanszék által gondozott tantárgyak

a) Tanító szak, általános képzés:

Anatómiai és élettani alapismeretek; iskola-egészségtani és gyógytestnevelési alapismeretek, testnevelés-sport és tantárgy-pedagógia, önvédelmi alapismeretek

b) Testnevelés és Sport választott műveltségi terület:

Testnevelés és sporttörténet; testnevelés anatómia, sportélettan és sportegészségtan; gimnasztika és zenés, mozgásos meseprogram; ritmikus sportgimnasztika alapjai; atlétika; sporttorna, kézilabda; kosárlabda; röplabda; labdarúgás; úszás; edzésmélettan és sportszervezés; önvédelem – küzdősport alapjai; általános sportági alapismeretek; sítábor; vízi túrázás; turisztikai ismeretek, túrázás

c) Óvodapedagógus szak:

Anatómiai és élettani alapismeretek; óvoda-egészségtani és gyógytestnevelési alapismeretek; testnevelés – mozgásfejlesztés; testnevelés – mozgásfejlesztés módszertana; speciális mozgásfejlesztés; úszás alapismeretek; testnevelés bemutatók

A Testnevelés Tanszéken működik a Kar *tömegsport szakosztálya*. A szakosztály keretein belül a hallgatók igényeinek megfelelően a legkülönbözőbb sportágakban biztosítunk lehetőséget és oktatói segítséget központi és öntevékeny szervezésű sportolásra, sportrendezvényekre.

Publikációink száma gyarapodott:

- Kőszegi Ferenc: Úszás (házi jegyzet),
- Lívják Emília: Gyógytestnevelés (házi jegyzet),
- Réthi Tamás: Sportélettan (házi jegyzet).

Vismeg István főiskolai tanársegéd előkészítendő a PhD fokozat megszerzését, eredményes középfokú angol nyelvvizsgát tett. Ifj. Sipos György főiskolai docens új anatómia-élettan tankönyv megírásán dolgozik.

THURY GÁBORNÉ

A Felnőttképzési Központ

A 2001 őszén átadott és a főiskolai kar közvetlen környezetében elhelyezkedő oktatási épület – az elvégzett átalakítások után – megközelíthetősége, funkcionális kialakítása révén kiválóan alkalmas a tervezett továbbképzési- és távoktatási feladatok ellátására, valamint hatékonyan hozzájárul a nappali és levelező tagozatos képzés teremgondjainak enyhítéséhez.

Sárospatak határ menti fekvése lehetőséget ad az említetteken kívül, szlovák és ukrán lakta területek oktatási ellátására is. A térség regionális helyzetéből adódóan fontos feladat az idegenforgalommal, a falusi turizmussal kapcsolatos több szintű szakemberképzés is. A Comenius Tanítóképző Főiskolai Kar felszereltsége, infrastruktúrája további fejlesztésekkel jó lehetőséget ad arra, hogy teljesítse a fent említett elvárásokat.

Az épületben négy előadóterem, két számítógépes oktatóterem, egy 100 főt befogadó nagy előadó, valamint egy magas színvonalú multimédiás központ található. Az épület összesen 250 főt képes fogadni egy időben, s természetesen egyfajta tájékoztató központ funkciót is képes betölteni. Az épület földszintje, felszereltségét, technikai adottságait illetően maradéktalanul alkalmas mozgássérült látogatók, hallgatók kiszolgálására is. Az épületben portaszolgálat működik. A tanári szobában az oktatók megfelelő körülmények között dolgozhatnak. A tetőtérben lévő konferenciaterem előadások, koncertek, egyéb rendezvények számára is alkalmas.

A főiskola őrzi és gyarapítja a sárospataki értelmiségképzés, tanítóképzés több évszázados hagyományait. Tevékenységének célja, fő-

ként az ország észak-keleti régiója számára, az értelmiségi hivatást vállaló, elmélyült elméleti, és korszerű gyakorlati felkészültséggel rendelkező szakemberek képzése. Ez a szándékunk valósul meg továbbképzési törekvéseinkben is. Ajánlatainkkal, képzéseinkkel segíteni szeretnénk abban, hogy az érdeklődők a legmegfelelőbb programot választhassák ki, tudásuknak, ismereteiknek gazdagítására és megújítására. Választhatnak akkreditált pedagógus továbbképzéseink köréből, új ismereteket kaphatnak az informatikai eszközök hatékony felhasználásáról, Európai Számítógép-használó (ECDL) jogosítványt szerezhettek. Angol, eszperantó, francia, német, olasz, orosz, szlovák nyelvtanfolyamainkon vehetnek részt, kezdő-haladó szinten. S természetesen mindezekből Sárospatakon nyelvizsgát is tehetnek.

Az ELTE Idegennyelvi Továbbképző Központ és a Tudományos Ismeretterjesztő Társulat akkreditált vizsgahelye vagyunk, ahol ELTE ITK ORIGÓ államilag elismert és TELC nemzetközi nyelvizsga szerzhető alap-, közép- és felsőfokon.

A pataki főiskola azzal is szeretné az iskolákkal, és az óvodákkal való jó kapcsolatát gazdagítani, hogy tanítók, óvodapedagógusok, szakmai munkaközösségek, nevelőtestületek részére is ajánl továbbképzési céllal ismeretbővítő programokat.

Továbbképzési- és tanfolyami programkínálatunkat azok figyelmébe ajánljuk, akik (ismét) szeretnének pataki diákok lenni. Akik szeretnék, hogy e csodálatos, a magyarság történelmét őrző hangulatos, Bodrog-parti kis városban eltöltött hónapok/évek legyenek emberi, szakmai gazdagodásuk igazi forrásai.

STUMPFNÉ OLÁH ETELKA

Főiskolai karunk könyvtára

A főiskolai könyvtár 1959-től működik jelenlegi formájában. Alapját a korábbi időszakok alatt felgyűlt könyvgyűjtemények képezik, úgymint az 1871-ben az Erdélyi János örököseitől megvásárolt könyvgyűjtemény és az osztálytermekben, tanári szobában használt tankönyvek, kézikönyvek s az ifjúsági olvasóköri állománya. Ezek egybeolvasztásával, állandó helyre költöztetésével jött létre a mai könyvtár. Intézményünk 1959-ben vált felsőfokúvá, ekkor leltározták újra, egybe gyűjtve az addig több helyen lévő anyagot. A könyvtár feladata az oktató-nevelő és pedagógiai kutatómunka feltételeinek biztosítása lett. Fő gyűjtőköre a pedagógiai és pszichológiai irodalom, valamint a tanításhoz szükséges tankönyvek, segédletek gyűjtése lett, mely az 1970/71-es tanévtől kibővült az óvodapedagógus-képzés és az akkor induló speciálkollégiumok irodalmával. Járulékos feladatként regionális szakkönyvtári feladatok is hárultak/hárulnak a könyvtárra, az utóbbi két évtizedben pedig a határon túli magyar pedagógusok szakirodalommal való ellátását is jelenti.

Az 1980-as évek második felében a könyvtár kinőtte a számára biztosított helyet, a főépületben egyre nehezebben lehetett újabb és újabb helyiségeket találni a megnövekedett könyvállomány, az új berendezések számára. Felmerült egy új könyvtár építésének a terve, mely végül 2002-ben valósult meg. 2002. december 5-én felavatták az új könyvtárat. Az épület háromszintes, alapterülete 900 négyzetméter. Az olvasói helyek száma 135.

Az első két szinten olvasóterem, audiovizuális terem, folyóirat-olvasó várják az olvasókat, valamint a pedagógiai múzeum, ami tar-

talmazza a régi tankönyveket, jegyzeteket és a könyvtár legrégebbi könyveit, köztük az Erdélyi János-féle könyvgyűjteményt. A közel 100 ezer kötet könyv és folyóirat, 1300 CD és hanglemez, 900 videokazetta, 400 hangkazetta, majd 300 CD-ROM és DVD elsősorban a főiskolai oktatók, hallgatók és dolgozók szakirodalmi és művelődési igényeire építve jött létre, de a környék határon inneni és túli pedagógusait, diákjait is szívesen látjuk olvasóink sorában, könyvtárunk minden érdeklődő előtt nyitva áll. Az audiovizuális terem várja az internetezni, filmet nézni, zenét hallgatni vágyókat.

A harmadik szinten munkaszobák és kutatóhelyiségek találhatók, melyek közül az egyik Kiss Sándor nevét viseli, aki egykori tanítványunk volt, s hagyatékán kívül alapítvánnyal is támogatja a karunkon folyó képzést. A könyvtárat lifttel is felszerelték, így a mozgáskorlátozottak számára átjárást biztosíthat a főépületbe.

Az informatikai fejlődésnek köszönhetően a könyvtári munka jelentősen átalakult az elmúlt évtizedekben. A 80-as évek végére már majdnem befejeződött az állomány teljes feltárása a raktári, betűrendes és szakkatalógusokban, amikor jött a könyvtár gépesítése. 1995-ben bevezettük az Aleph integrált könyvtári rendszert, mely ma már szinte a teljes állományunkat mutatja. 1996-ban áttértünk az Aleph segítségével a gépi kölcsönzésre, 2005-től pedig a tananyagokat, tematikákat, tantárgyleírásokat is a rendszer segítségével, a „KURZUS” nevű adatbázisból kaphatják meg hallgatóink. A „rég” helyen 1997-től egy számítógép állt az olvasók rendelkezésére, melyen a könyvtár katalógusában, később az interneten is kereshettek. Az új helyen az audiovizuális teremben 6 számítógép, 3 videólejátszó, 3 mini hifi-torony várja az internetezni, filmet nézni, zenét hallgatni vágyókat. Az olvasótermekben 7 további számítógépen kereshetnek, dolgozhatnak az olvasók. Fénymásolási, nyomtatási és szkennelési lehetőség is adott a hallgatói munkák, tanítási segédletek elkészítéséhez.

Legközelebbi terveink között első helyen áll az Aleph-rendszer legújabb verziójára való áttérés, melynek segítségével jobb, gyorsabb kiszolgálást nyújthatunk majd olvasóinknak.

A könyvtár dolgozói:

Arosné Braun Mária kölcsönző könyvtáros, Császi Sándorné raktáros, Dévényi Tamás könyvtáros, Fürjesi Gyuláné kölcsönző könyvtáros, Kendi Lászlóné takarító, Kőszeginé Tóth Judit könyvtáros, Madák Ildikó könyvtáros, Németh Margit ruhatáros, Nyitrai Zsolt raktáros, Stumpfne Oláh Etelka könyvtáros, Tóth Gabriella könyvtáros, Újhelyi Ernőné raktáros, Winkler Jánosné könyvtáros

Munkatársaink voltak 1997-2007:

Aranyosiné Muszbek Irén 2000-2004, Balácsi Zoltánné, Balogh Bálintné 2002-2007, Baloghné Kiss Enikő 2000-2001, Csupka János 2001-2004, Egriné Ármágyi Szilvia 1998-1999, György Zoltánné, Jurkó Béláné 1997-1998, Kovács Beáta 1994-2000, Karajz Gáborné 2000-2001, Nagy Szilvia 2005-2006, Puzsér Sándor 2002-2003, Siposné Majtényi Andrea 1984-2006.

Balogh Ildikó:
Kapu (1999)

Jaskó Beatrix:
Egyszer volt, hol nem volt... (1996)

TAMÁS ESZTER

A Szolgáltatási Csoport gazdasági ügyvitele

Tegnap

Az 1990-es években a főiskola még önállóan gazdálkodó költségvetési szervként működött, gazdasági, pénzügyi ügyeit a Gazdasági Hivatal látta el, élén a gazdasági igazgató állt. A hivatal 10 munkavállalóval látta el feladatait. Önállóan folyt a bér- és munkaügyi feladatok ügyintézése, az anyaggazdálkodás, a tb-ügyintézés, a pénzügyi-számviteli feladatok ellátása. A munkatársak ekkor: egy gazdasági igazgató, egy pénztáros, egy analitikuskönyvelő, egy főkönyvi könyvelő, egy raktáros, anyagbeszerző, egy tb-ügyintéző, egy bérszámfejtő, két adminisztrátor, egy pénzügyi főelőadó

Belépő-kilépő dolgozók: bérszámfejtő személycsere történt, és a pénztáros gyesről visszaérkezett 1998-ban. A Gazdasági Hivatal helye a főépületben a mai helyén volt, kiegészítve a takarítói szobával (GH 1-2 terem).

Ma

2000-ben született meg a Miskolci Egyetem és a Comenius Tanítóképző Főiskolai Kar közötti integráció, amely során a Gazdasági Hivatal teljesen átalakult, feladatainak egy részét a Miskolci Egyetem Gazdasági Műszaki Főigazgatósága vette át Miskolcon. A Gazdasági Hivatal neve Gazdasági Osztályra változott majd Gazdasági-Műszaki Osztályra. Négy fővel csökkent a létszám, őket a könyvtárba helyezték át (két adminisztrátor, egy analitikuskönyvelő, egy pénzügyi főelőadó) egy munkatársunk pedig a Miskolci Egyetemen folytatta munkáját. A Gazdasági Osztály mai munkatársai: egy gazdasági referens, egy pénz-

táros, gazdasági főelőadó, egy raktáros, gazdasági főelőadó (kollégiumi referens), egy analitikus könyvelő, gazdasági főelőadó, egy gazdasági főelőadó a bér- és munkaügyi feladatok ellátására, közvetítésére, egy „könyvelő” gazdasági főelőadó.

A Gazdasági Osztály 2000-ben a kollégium B épületének földszintjén kapott helyet, 2004-ben a régi stúdió és neveléstudományi tanszék irodáiba került, 2007-ben a főépület korábban is a Gazdasági Hivatal által használt két termébe költözött.

A felsőoktatási törvény változása miatt a vezetői létszámok csökkentek az oktatói létszám 20 %-áig, így referensi hálózatot alakított ki a Kar és a gazdasági osztályvezető neve gazdasági referensre változott.

A gazdasági referens, a bér- és munkaügyi főelőadó, a pénztáros, a raktáros és a gazdasági főelőadók főbb feladatai közé tartozik:

a kari költségvetés elkészítése, adatszolgáltatás, statisztikák készítése, gazdasági ellenjegyzés, érvényesítés, utalványozás;

kapcsolattartás a Gazdasági-Műszaki Főigazgatósággal, kapcsolattartás az egyetemen kapcsolt munkát végzőkkel;

bér-munkaügyi, humánpolitikai feladatok ellátása;

készletgazdálkodással, leltározással és analitikus nyilvántartással kapcsolatos feladatok ellátása;

a főiskolai kar gépkocsijával kapcsolatos elszámolások elkészítése;

saját gépjármű használata miatti költségtérítések elszámolása;

a főiskolai kar alkalmazottai utazási költségeinek elszámolása;

raktárosi és pénztárosi feladatok ellátása;

átutalásos számlák ellenőrzése tekintettel az alaki és számszaki követelmények teljesülésére, átutalásos számlák témaszámokkal való ellátása, iktatása;

napközis térítési díjak értesítőjének, dolgozói, hallgatói és vendégétkeztetés értesítőjének elkészítése.

LUKÁCS ÁKOS GYULA

A Dezső Lajos Kollégium

A főépülethez a könyv- és médiatár gyűjteményeit, valamint a tornatermeket magába fogadó épületszárnyon keresztül kapcsolódik a *Dezső Lajos* tanár, tanügyi író nevét viselő kollégium. A híres, tudós előd a svájci és német tanítóképző intézetek tanulmányozása után előbb a lévai tanítóképző intézet tanára, majd 1875-től a sárospataki tanítóképző igazgatója volt. Tanterveket, tankönyveket írt, behatóan foglalkozott Comenius magyarországi működésével. Egyéb jelentős munkái mellett magyarrá fordította Comenius Nagy Oktatástanát.

A négyemeletes, kétrészes épület 112 hallgatói szobájában 334 pedagógusjelöltnek nyújt szállást. A szobák kettő, illetve háromszemélyesek, amelyekhez fürdőszoba (zuhanyzó, mosdó) tartozik. A szobákban Internet-hozzáférés támogatja a tanórákon túli tanulást, a széleskörű, korszerű ismeretszerzést. Az „A” épület hálósobáihoz külön-külön tanulóhelyiség tartozik. Minden emeleten van konyha (a 2. és 4. emeleten kettő is), benne elektromos tűzhellyel, mikrohullámú sütővel, illetőleg ételtároló helyiség is van, hűtőgéppel. Szintenként, megfelelően felszerelt mosókonyha is található. A kollégium 1. és 3. emeletén TV-szoba (kábeltevé csatlakozással), a 3. emeleten számítógépterem, az 1. és 4. emeleten társalgó áll hallgatóink rendelkezésére. Az összeépítés eredményeként az épületből közvetlenül megközelíthető a két tornaterem, a táncterem és a kondicionálóterem is. A hallgatói rendezvények helyszíne a „B” épület földszintjén található közös helyiség, amely alaprajza után, a találó „Félkör” nevet viseli.

A kollégium vendégszobáiban a levelező tagozatos hallgatók és a látogatók elhelyezése is biztosítható mindösszesen 29 vendégszobával, ami 92 férőhelyet jelent.

A Dezső Lajos Kollégium

Az épület földszintjén van az intézmény ebédlője, ahol a kollégisták, az oktatók étkezhetnek. A kollégium saját parkolóval rendelkezik, ahol a gépkocsival érkezők biztonságban tudhatják járműüket.

A második emeleten található a Hallgatói Önkormányzat irodája. A hallgatói önkormányzat tagja a kar minden beiratkozott hallgatója. Ők alkotják a közgyűlést, amely a hallgatói önkormányzatiság legmagasabb, döntéshozó testülete. A karon évfolyamonként, szakonként évenként a diákság hallgatói képviselőket delegál, tagokat választ, akik a választásnak megfelelően igyekeznek mindenhol és mindenkor a hallgatók egyéni és kollektív jogait védeni.

A kollégium lakói szintén önkormányzatban, önállóan kialakított, a kollégium közgyűlése által elfogadott házirend szerint élnek. A kollégiumi életet a Kollégiumi Bizottság szervezi, koordinálja, tagjait a kollégiumi közgyűlés választja a lakók közül. A tagok megbízásának ideje egy tanévre szól. A bizottság tagjai – feladatkörük szerint – gondoskodnak arról, hogy a kollégiumban lakó hallgatók megismerhessék a kollégiumi szabályzatokat és azok mellékleteit, valamint arról, hogy ezen szabályzatokat betartsák: Fegyelmi eljárást kezdeményezhetnek,

jelentik a kollégiumban történt káreseményeket a kollégiumi referensnek vagy a műszaki vezetőnek, és a ME-HÖK Kollégiumi Bizottságának. Döntenek a kollégiumi férőhelyek évfolyamok és szakok közötti megosztásáról, a pályázati lapok meghatározásáról, a kollégistáknak a kollégiumon belüli elhelyezéséről, illetőleg a hatáskörébe utalt egyéb ügyekről. Véleményezik a kari dékán által a kollégiumi referens személyére tett javaslatokat, a kollégiumban főiskolai kar részéről az összekötő szerepét betöltő vezető tevékenységét, illetve a kollégiumban működő öntevékeny körök munkáját. A CTFK HÖK – a kollégiumi bizottság tagjaival, az alkalomszerűen bekapcsolódó diákokkal – szervezi a főiskolai kar hallgatói életét, amelybe a gólyatábor, a gólyabál, a szalagavató, a Comenius Napok, a „Félkör”-ben kéthetente megrendezésre kerülő hallgatói klub, a sportrendezvények és egyéb kulturális események tartoznak.

A kollégium életéhez hozzátartoznak a mindennapi életvitelből, az épület működtetéséből, és karbantartásból eredő feladatok, amit a kollégiumi referens lát el. Ide tartozik többek között a férőhelyek nyári hasznosítása, illetve mindazon vállalkozási tevékenységek koordinálása, amelynek színtere a kollégium a tanulmányi időben vagy azon kívül. Az innen származó bevételek felhasználásáról az összeg 50%-áig a kollégium önkormányzata dönt.

A Dezső Lajos Kollégium volt és jelenlegi dolgozói:

Halmi László, Orosz Jánosné, Szemán Csabáné, Lovas Gyuláné (nyugdíjba ment), Sangula Andrásné, Benda Andrásné, Végh Lukácsné, Ráski Ferencné, Deák Vécsi Béláné, Vitányi Antalné, Vitányi Andrásné, Oláh Ferencné, Bihi Jánosné

Kollégiumi referensek : Mihalkó Erika, Lukács Ákos Gyula.

Nagy Noémi:
Szilvi (1999)

PÁSZTOR ANDRÁS NÉ

Az Árvay József Gyakorló Általános Iskola

A tanítóképzőt szervező pedagógus, *Árvay József* kezdettől fogva harcolt azért, hogy a tanítóképzőnek gyakorló mintaiskolája legyen. Javaslatára úgy döntöttek, hogy a pataki egyházközség elemi iskolája „gyakorlati példányiskolává alakíttassék át, s e célra kellően szereltesék fel”. Saját gyakorlóiskolát csak jóval később alakított ki a tanítóképző, de ez már az intézmény szerves része lett, és az elméleti képzéssel egy épületben kapott helyet. Négy osztállyal indult a munka, de néhány év múlva már hat osztály működött. A tanulók létszáma változó volt, 21 és 77 között a gyakorló tanulólétszáma. A főiskolai hallgatók létszámának növekedése miatt vált szükségessé a gyakorlóiskola bővítése.

Iskolánk ma a *Miskolci Egyetem Árvay József Gyakorló Általános Iskolája*, nyolc évfolyammal rendelkező alapfokú nevelési és oktatási intézmény. Az iskolánk által ellátandó *alaptevékenységek*: általános iskolás korúak nevelése és oktatása a helyi pedagógiai program alapján, napközi otthonos ellátás biztosítása, tanórán kívüli foglalkozások szervezése felzárkóztatás, illetve tehetséggondozás céljából, a főiskolai oktatáshoz kapcsolódó gyakorlati képzés. Kiegészítő tevékenységünk a gyakorló pedagógusok szakmai továbbképzése.

Iskolánk főbb törekvései a Pedagógiai Programunkban megfogalmazottak alapján:

- A tanulók korszerű ismereteinek, készségeinek kialakítása és bővítése, képességeik, személyiségük lehetőség szerinti maximális fejlesztése.
- A helyes emberi magatartás kialakítása, a nemzeti kultúra és történelem, ezen belül kiemelten a szülőhely, a lakóhely fontosabb értékeinek, eseményeinek megismerése, megszerettetése.

– Kiemelt feladat az idegen nyelv, a természetismeret, az informatika, a testnevelés és a sport tanítása.

– Tantárgyi rendszerén keresztül a tehetség, a képesség kibontakoztatása, a szociális hátrányok enyhítése.

– Sajátos céljainak megfelelően olyan tanítók képzése, akik a jövő iskolájában rájuk váró feladataiknak jól megfelelnek.

Szakmai munkánk során a legfontosabbnak azt tartjuk, hogy tanulóink szilárd alapkészségekkel rendelkezzenek, amelyek képessé teszik őket a korszerű ismeretek elsajátítására. Törekszünk a hagyományos emberi értékek megtartására, a kulturált magatartás kialakítására. Az alapképességek fejlesztésén kívül fontosnak tartjuk a különböző készségek fejlesztését is. Így a kézügyesség, a hallás és a mozgás fejlesztését.

Napjainkban a nyelvtudás felértékelődött. Iskolánkban két idegen nyelv, az angol és a német közül választhatnak tanulóink. Korunk másik fontos területe az informatika, mely a jövő embere számára nélkülözhetetlen. Két jól felszerelt szaktanterem áll a tanulók rendelkezésére. A tantárgyakhoz kapcsolódó modulok hozzájárulnak a személyiség sokoldalú fejlesztéséhez. Például: tánc és dráma, hon- és népismeret, mozgókép- és médiaismeret. A tanórán kívüli nevelő-oktató munkát segíti a *napközi*. Feladata a tanuláson kívül a tanulók érdeklődési körének megfelelő tevékenységek szervezése.

A tehetséggondozásnak szinterei a különböző szakkörök, fakultációk. matematika, idegen nyelv, sakk, kézművesség, mazsorett, irodalmi színpad, könyvtári foglalkozások. A *könyvtár* több, mint 8 ezer kötetes állományával elsősorban a tanulók tanulmányi munkáját, önművelését, versenyekre, pályázatokra való felkészülését, szabad idejük hasznos eltöltését szolgálja. Már első osztálytól kezdve rendszeresen részt vesznek a tanulóink a könyvtári foglalkozásokon. Különböző vetélkedők segítik az olvasási kedv felkeltését. A kiemelkedő, jó képességű tanulók részére versenyeket szervezünk, ahol bizonyíthatják rátermettségüket. Például vers- és prózamondás, olvasás, helyesírás, matematika, informatika, környezetismeret.

Széleskörű a sportolási lehetőség (labdarúgás, torna, atlétika, kézilabda, grundbirkózás), melyhez biztosított egy három részre osztható tornacsarnok áll rendelkezésre a megfelelő sporteszközökkel.

**Az Árvay József
Gyakorló Általános Iskola épülete**

Az iskola a jelenlegi épületben 1979-től, a nemzetközi gyermekévtől működik, benne 16 tanterem, továbbá műhelytermek, jól felszerelt háztartástan és informatika terem, táncterem, a HCCP előírásainak megfelelő konyha és étterem

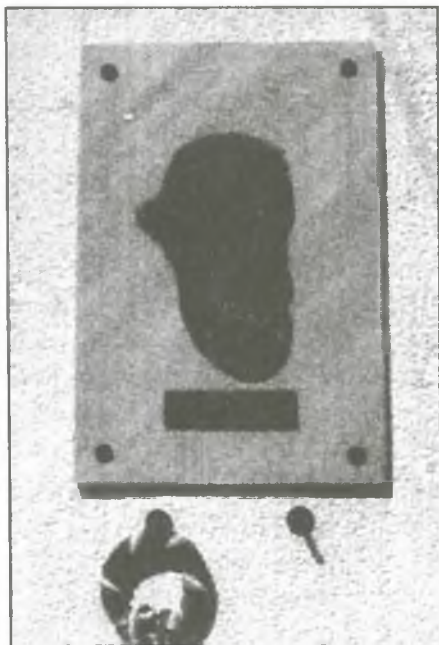

található. A hallgatók képzését segíti a helyi tévéstúdió és a hozzá tartozó tévéterem, ahol tanítási órákról készülnek felvételek. Az udvar megfelelő nagyságú a gyermekek létszámához képest, elegendő teret és lehetőséget biztosít a szabadidő hasznos eltöltéséhez. Játsszótere és a játsszóeszközök az EU szabványnak megfelelő minőségűek. Nagyméretű aulánk különféle rendezvények lebonyolítására is alkalmas.

A 2007/2008-as tanévben a gyakorlóiskolában 19 tanulócsoporthoz 421 tanuló tanult.

„Én azt hiszem, annál nincs nagyobb öröm, mint valakit megtanítani valamire, amit nem tud...” – írta Móricz Zsigmond. Még inkább igaz ez, ha a pedagógus olyan szerencsés, hogy „kicsiket” és „nagyokat” egyaránt taníthat. Miközben a 6-10 éveseket a betűk és számok rejtelmeibe vezetjük be, addig a főiskolai hallgatókkal ennek a „hogyan?”-jét ismergetjük meg. Emellett egész egyéniségünkkel mintát is adunk. A gyermekszerepre, a toleranciára, az empátiára. A „kis tanító néni és bácsik” is sokfélék. Miközben őket buzdítjuk, lelkesítjük, önbizalmukat erősítjük, a gyerekekkel való bánásmódot is szemléltetjük. Fontos, hogy tudják, számíthatnak a segítségünkre és bizalommal fordulhatnak hozzánk tanácsért. Sok időt töltünk együtt, így „fiatalítják” gondolkodásunkat, tanítanak a sokféle másság elfogadására. Megerősítenek bennünket abban a hitünkben, hogy szép munkát végzünk.

Iskolánk névadója, *Árvay József* nagyon sokat tett a pataki tanítóképzés, és a közoktatás fejlesztése érdekében. Munkája elismeréseként vette fel és viseli nevét iskolánk, a gyakorlóiskola. Pedagógiai tanításai – amelyek az 1863. évi székfoglaló beszédében hangzottak el – a későbbi utódok és a jövő tanítói számára is útmutatóul szolgálhatnak:

A névadó emléktáblája

„Az igazi nevelés *életre nevelés*, amely sikeresen előkészíti, *felkészíti a gyermeket* jövődő feladatainak megoldására. Ezért a tananyagot *gyakorlati irányúvá* kell tenni; a tantárgyat, a tudományt az élettel közvetlen összeköttetésbe kell hozni.” ... „Nem elegendő a szükséges ismeretet, a szabályt megtanulni. Fő dolog, hogy azokat *használni és alkalmazni* tudja a gyermek. Ahol ezen cél nincs elérve, ott a tanító kevésbé tett többet a semminél.” Árvay szerint *a tanító a szülő helyettese*. A szülői szívben nem foglalhat helyet más érzelem, mint a szeretet. A tanítónak is

szülőként kell szeretnie a gyermekeket, és felelősséget kell éreznie az iskoláért, a gyermek előrehaladásáért, fejlődéséért. „A fiatal tanítónak bölcs tanácsadóra van szüksége, aki őt az élet iskolájába bevezesse, a helyi szokásokra figyelmeztesse, öntökéletesítését segítse.”

Ezeket a gondolatokat, amelyek ma is időszerűek, jó szívvel ajánlom kollégáim és tanítványaink figyelmébe.

Tartalomjegyzék

PHDR. KOMÁROMY SÁNDOR: Előszó	5
A MÚLT ÜZENETE	
PROFDR. PATKÓ GYULA: Köszöntő	6
DR. KOMÁROMY SÁNDOR: 150 éves az önálló sárospataki tanítóképzés	9
DR. MANG BÉLA: Köszöntő	15
DR. HÖRCSIK RICHÁRD: A 150 éves sárospataki tanítóképző és a város kapcsolata	19
SZÖVÉNYI ZSOLT: A pedagógusképzés jövőképeről	23
DR. KOVÁTS DÁNIEL: A pataki tanítóképző tanáregyeniségeinek szerepfelfogása	31
FERÓNÉ KOMOLAY ANIKÓ: Óvodapedagógus-képzés Sárospatakon	41
DR. FÖLDY KRISZTINA LILLA: Minták és motívumok a sárospataki tanítóképző épületén	51
DR. FÖLDY FERENC: A közép- és felsőfokú tanítóképzés diák- és tanár szemmel	61
MÁCS JÓZSEF: Sárospatak adománya	65
DR. FEHÉR ERZSÉBET: A tartalom és a szervezet egysége a hazai tanítóképzésben	73
DR. KONCZ GÁBOR: Patak kulturális hozománya	79

A TANÁROK TÜKRE

SÓSTÓI PÁLNÉ DR.:	
A pataki tanítóképzés múltjának három nagy alakja	89
A sárospataki tanítóképző igazgatói	93
STUMPFNÉ OLÁH ETELKA:	
150 év tanárai	95
FARAGÓ LAJOS:	
Két beszélgetés egykori tanáraimmal	115

A JELEN VILÁGA

SZENTIRMAI LÁSZLÓ:	
Játék bábokkal, tárgyakkal	141
STÓKÁNÉ PALKÓ MÁRIA:	
Az Informatikai Tanszék	149
KELEMEN JUDIT DLA.:	
A Művészeti Nevelési Tanszék	153
SÓSTÓI PÁLNÉ DR.:	
A Neveléstudományi és Társadalomismereti Tanszék	157
LAVOTHÁNÉ DR. JÁGER KATALIN:	
A Nyelvi és Irodalmi Tanszék	159
DR. MUHA MIKLÓSNÉ:	
A Természettudományi Tanszék	163
IFJ. SÍPOS GYÖRGY:	
A Testnevelési Tanszék	165
THURY GÁBORNÉ:	
A Felnőttképzési Központ	167
STUMPFNÉ OLÁH ETELKA:	
Főiskolai karunk könyvtára	169
TAMÁS ESZTER:	
A Szolgáltatási Csoport gazdasági ügyvétele	173
LUKÁCS ÁKOS GYULA	
A Dezső Lajos Kollégium	175
PÁSZTOR ANDRÁSZNÉ:	
Az Árvay József Gyakorló Általános Iskola	179

